

**w sprawie przyjęcia Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Sanok na lata 2017-2023**

Na podstawie art. 18 ust. 1 i ust. 2 pkt 6a ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (tj. Dz. U. z 2017 r. poz. 1875)

**Rada Gminy Sanok  
uchwala, co następuje:**

**§ 1.**

Przyjmuje się do realizacji Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Sanok na lata 2017-2023, stanowiącą załącznik do niniejszej uchwały

**§ 2.**

Traci moc uchwała nr XXXIV/265/2017 z dnia 27 lipca 2017 roku w sprawie przyjęcia Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Sanok na lata 2017-2023

**§ 3.**

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Sanok

**§ 4.**

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia

PRZEWODNICZĄCY  
Rady Gminy Sanok

*Tadeusz Burka*

RADA GMINY  
SANOK



PROGRAM  
REGIONALNY  
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI



PODKARPACKIE

UNIA EUROPEJSKA  
EUROPEJSKI FUNDUSZ  
ROZWOJU REGIONALNEGO



*Załącznik do Uchwały  
nr XXXIX/327/2018 Rady  
Gminy Sanok  
z dnia 26 stycznia 2018r.*

**Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Sanok  
na lata 2017-2023**

Autor opracowania  
Kazimierz Szkudlarek  
Witold Skorulski

**Spis treści**

1	Wprowadzenie .....	3
2	Analiza sfery społecznej .....	4
2.1	Demografia .....	4
2.2	Bezrobocie .....	7
2.3	Ubóstwo .....	8
2.4	Problemy z uzależnieniami .....	11
2.5	Przestępczość i bezpieczeństwo .....	13
2.6	Uczestnictwo w życiu publicznym .....	15
2.7	Edukacja i poziom nauczania .....	16
2.8	Infrastruktura kultury, sportu i rekreacji .....	20
2.9	Infrastruktura ochrony zdrowia .....	26
2.10	Wyniki analizy sfery społecznej w oparciu o dane statystyczne .....	27
2.11	Wyniki analizy sfery społecznej w badaniu ankietowym .....	30
3	Analiza problemów gospodarczych .....	32
4	Analiza problemów środowiskowych .....	35
5	Analiza problemów przestrzenno-funkcjonalnych .....	38
6	Analiza problemów technicznych .....	41
7	Obszary zdegradowane na terenie gminy Sanok .....	44
7.1	Obszar rewitalizacji w badaniu ankietowym .....	46
8	Obszar rewitalizacji w gminie Sanok .....	49
9	Zestawienie obszaru rewitalizacji z wartościami referencyjnymi dla województwa .....	51
10	Analiza SWOT .....	53
11	Wizja i cele rewitalizacji .....	63
12	Powiązania Lokalnego Programu Rewitalizacji z dokumentami o charakterze strategicznym .....	65
12.1	Poziom lokalny .....	65
12.2	Poziom Regionalny .....	67
13	Opis przedsięwzięć rewitalizacyjnych .....	69
13.1	Podstawowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne .....	69
13.2	Uzupełniające przedsięwzięcia rewitalizacyjne .....	84
14	Rozwiązania zapobiegające szkodom w środowisku .....	89
15	Komplementarność .....	90
16	Ramy Finansowe Gminnego Programu Rewitalizacji .....	97
17	Proces Partycypacji Społecznej w Lokalnym Programie Rewitalizacji .....	102
18	Opis struktury zarządzania realizacją Lokalnego Programu Rewitalizacji .....	106
19	System monitorowania i oceny Lokalnego Programu Rewitalizacji .....	110
20	Lista załączników do Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Sanok na lata 2017-2023 .....	113

# 1 Wprowadzenie

**Rewitalizacja** stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji

**Obszarem zdegradowanym** jest obszar, który znajduje się w stanie kryzysowym z powodu nagromadzenia negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, wysokiego wskaźnika bezrobocia, przestępczości, ubóstwa, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu kulturalnym i publicznym oraz co najmniej jednego z negatywnych zjawisk gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych

**Obszar rewitalizacji** stanowi całość lub część obszaru zdegradowanego, wyróżniający się szczególną koncentracją negatywnych wymienionych powyżej zjawisk, na którym z uwagi na kluczowe znaczenie dla rozwoju gminy prowadzona jest rewitalizacja

Wielkość obszaru rewitalizacji nie może obejmować więcej niż 20% powierzchni gminy, a jednocześnie może tam mieszkać nie więcej niż 30% jej mieszkańców. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic

Na podstawie Lokalnego Programu Rewitalizacji samorząd gminny koordynować będzie wieloletnie działania w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej oraz technicznej, których celem jest uzdrowienie sytuacji na obszarze kryzysowym. Program Rewitalizacji stanowi więc narzędzie do redukcji zidentyfikowanych problemów

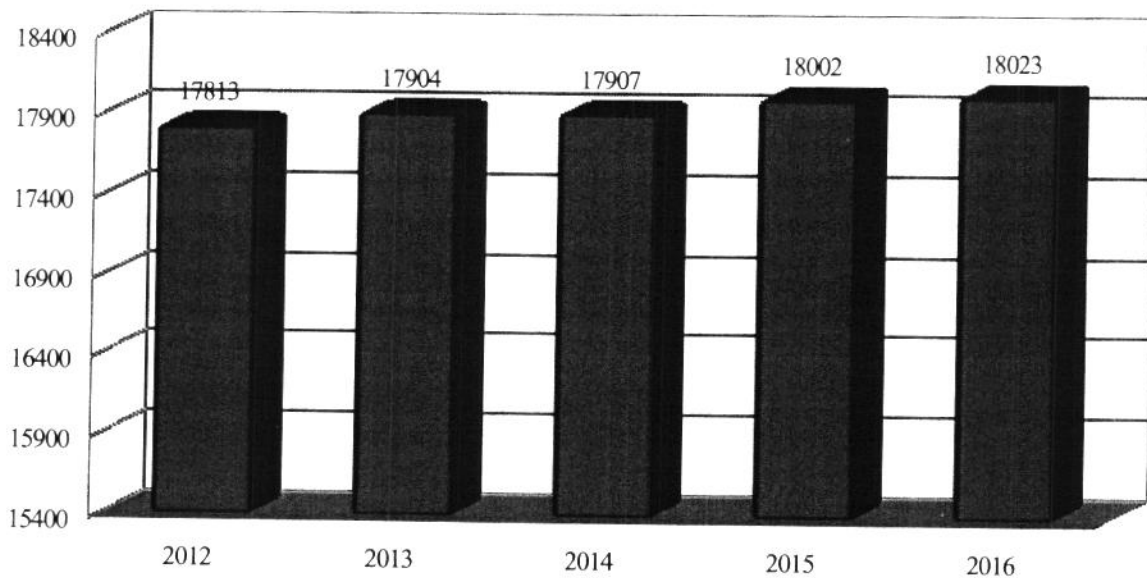
## 2 Analiza sfery społecznej

Zawarta w diagnozie analiza sfery społecznej służy identyfikacji negatywnych zjawisk społecznych, a także skali ich występowania w poszczególnych miejscowościach Gminy Sanok

### 2.1 Demografia

W grudniu 2016 roku liczba mieszkańców Gminy Sanok wynosiła 18 023 osób (wg Ewidencji prowadzonej w Urzędzie Gminy). Największą miejscowością spośród 32 wsi znajdujących się na terenie Gminy są Niebieszczany liczące 2220 mieszkańców a najmniejszą Stróże Wielkie, w którą zamieszkują 76 osób Dane dotyczące ludności zamieszkującej na przestrzeni ostatnich 5 lat zostały przedstawione na poniższym wykresie

Liczba mieszkańców Gminy w latach 2012-2016



Rys. Ludność Gminy Sanok w latach 2012-2016

W ostatnich latach liczba ludności Gminy Sanok wykazuje tendencję wzrostową. Niewątpliwie wpływ na ten proces ma bliskość Sanoka, który jest miastem powiatowym i stanowi „stolicę” subregionu. Wzrost liczby mieszkańców nie dotyczy jednak wszystkich miejscowości. Największy wzrost liczby mieszkańców w tym okresie nastąpił w Lisznej, Zabłotcach oraz Bykowcach. W przypadku aż 9 miejscowości nastąpił spadek liczby mieszkańców, największy w Dobrej, Łodzinie i Strachocinie.

Szczegółową informację w tym zakresie zawiera poniższa tabela.

Tab 1 Liczba mieszkańców w poszczególnych miejscowościach Gminy Sanok (dane na 31 XII)

Miejscowość	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2012
Liszna	347	358	368	368	370	106,63%
Zabłotce	453	465	471	476	480	105,96%
Bykowce	819	832	843	854	858	104,76%
Stróże Małe	323	324	335	342	338	104,64%
Hłomcza	346	341	357	361	362	104,62%
Markowce	360	370	369	375	376	104,44%
Sanoczek	799	806	811	829	829	103,75%
Srogów Górny	556	554	558	572	575	103,42%
Wujskie	395	402	402	407	408	103,29%
Jędruszkowce	229	236	233	236	236	103,06%
Płowce	298	290	294	306	307	103,02%
Trepcza	1088	1105	1109	1113	1119	102,85%
Lalin	354	359	354	359	361	101,98%
Raczkowa	341	342	341	346	347	101,76%
Mrzyglód	416	410	408	423	423	101,68%
Jurowce	409	411	422	419	415	101,47%
Czerzeż	635	642	654	642	643	101,26%
Niebieszczany	2206	2204	2196	2211	2220	100,63%
Kostarowce	795	803	798	791	800	100,63%
Srogow Dolny	336	347	344	338	338	100,60%
Prusiek	842	850	844	849	846	100,48%
Tyrawa Solna	398	392	392	399	398	100,00%
Międzybrodzie	150	151	151	150	150	100,00%
Dębna	264	264	259	264	263	99,62%
Falejówka	643	640	639	642	637	99,07%
Pisarowce	838	836	829	829	829	98,93%
Stróże Wielkie	77	76	73	74	76	98,70%
Pakoszowka	969	969	962	951	951	98,14%
Załuż	347	349	354	342	340	97,98%
Strachocina	1172	1179	1163	1149	1145	97,70%
Łodzina	284	282	278	275	274	96,48%
Dobra	324	315	310	310	309	95,37%

Źródło: Wykaz Ilościowy Mieszkańców – UG Sanok

Istotnym problemem występującym na terenie Gminy Sanok jest zjawisko starzenia się społeczeństwa. Jest ono związane z wyjazdami młodych ludzi do pracy w większych ośrodkach miejskich oraz do innych

krajów UE Dla zobrazowania tego zjawiska obliczono wskaźnik obciążenia demograficznego w poszczególnych miejscowościach Gminy

Strukturę wg miejscowości oraz ekonomicznych grup wiekowych prezentuje tabela

Tab 2 Mieszkańcy Gminy Sanok wg miejscowości i ekonomicznych grup wiekowych (dane na 20 XII 2016)

Miejscowość	Kobiety i mężczyźni 0-17 lat	Kobiety 18-59 lat	Kobiety 60 i więcej lat	Mężczyźni 18-64 lat	Mężczyźni 65 i więcej lat	Razem	Wskaźnik obciążenia demograficznego
Bykowce	169	245	98	289	57	858	60,67
Czerzeż	122	215	65	206	35	643	52,73
Dębna	51	71	31	92	18	263	61,35
Dobra	61	79	39	103	27	309	69,78
Falejówka	135	174	72	225	31	637	59,65
Hłomcza	97	98	30	122	15	362	64,55
Jędruszkowce	46	65	27	80	18	236	62,76
Jurowce	70	119	58	135	33	415	63,39
Kostarowce	151	235	88	277	49	800	56,25
Lalin	77	120	27	125	12	361	47,35
Liszna	80	96	34	132	28	370	62,28
Łodzina	56	79	25	98	16	274	54,80
Markowce	87	101	41	128	19	376	64,19
Międzybrodzie	36	45	8	56	5	150	48,51
Mrzygłód	66	111	65	145	36	423	65,23
Niebieszczany	466	623	253	744	134	2220	62,40
Pakoszowka	196	257	122	309	67	951	68,02
Pisarowce	129	255	105	284	56	829	53,80
Płowce	52	96	41	101	17	307	55,84
Prusiek	195	238	97	251	65	846	73,01
Raczkowa	66	97	47	118	19	347	61,40
Sanoczek	168	252	87	274	48	829	57,60
Srogow Dolny	63	98	42	118	17	338	56,48
Srogow Górny	108	159	73	194	41	575	62,89
Strachocina	218	347	158	354	68	1145	63,34
Stróże Małe	76	102	26	126	8	338	48,25
Stróże Wielkie	17	18	9	24	8	76	80,95
Trepcza	240	327	108	386	58	1119	56,94
Tyrawa Solna	92	108	42	132	24	398	65,83
Wujskie	103	113	26	149	17	408	55,73
Zablotce	97	143	58	151	31	480	63,27
Załuż	68	101	44	109	18	340	61,90
<b>Razem/średnio</b>	<b>3658</b>	<b>5187</b>	<b>2046</b>	<b>6037</b>	<b>1095</b>	<b>18023</b>	<b>60,58</b>

Źródło: Wykaz Ilościowy Mieszkańców – UG Sanok

W tabeli zaprezentowano wskaźnik obciążenia demograficznego – liczby osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym. Kolorem czerwonym zaznaczono wynik w tych miejscowościach, gdzie jest on gorszy od średniej dla gminy Sanok.

Zjawisko starzenia się społeczeństwa obniża jego potencjał rozwojowy. Jednocześnie powoduje też wzrost

zapotrzebowania na usługi opiekuncze dla osób starszych. Tradycyjny model rodziny, w której młodsze pokolenia otacza opieką osoby starsze coraz częściej ulega zaburzeniu (ze względu na aktywność zawodową oraz emigrację zarobkową młodszego pokolenia)

## 2.2 Bezrobocie

Liczba osób bezrobotnych na terenie Gminy Sanok na koniec grudnia 2015 roku wynosiła 753 osoby, natomiast w czerwcu 2016 roku była niższa i wynosiła 669 osób

Analizując liczbę bezrobotnych w latach 2012-2016 obserwuje się spadek tego wskaźnika w Gminie. Jest to tendencja występująca w całym Powiecie Sanockim

Liczbę bezrobotnych w Gminie Sanok i w Powiecie Sanockim w latach 2012-2016 prezentuje tabela

Tab 3 Liczba bezrobotnych w latach 2012-2015 (dane na 31 XII)

Rok	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Liczba bezrobotnych w Gminie Sanok	891	986	1087	966	753	706
Liczba bezrobotnych w Powiecie Sanockim	5093	5430	5798	5228	4036	3712
Udział osób bezrobotnych z Gminy Sanok w ogólnej liczbie bezrobotnych w Powiecie Sanockim	17,49%	18,16%	18,75%	18,48%	18,66%	19,02%

Zródło: PUP Sanok

Jak widać sukcesywnie, spada liczba osób pozostających bez pracy zarówno w Powiecie Sanockim jak też w Gminie Sanok. Dynamika tego spadku jest jednak większa w skali powiatu, niż w Gminie. Doskonale prezentuje to wskaźnik udziału osób bezrobotnych z Gminy Sanok w ogólnej ich liczbie w Powiecie, który sukcesywnie rośnie. Jest to związane ze zbyt małą liczbą nowych miejsc pracy oraz niską aktywnością gospodarza mieszkańców

Na koniec listopada 2016 roku na terenie gminy Sanok 370 osob zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy posiadało status osób długotrwale bezrobotnych. Długotrwale bezrobocie uczy pewnych określonych zachowań – np. uzyskania świadczeń z pomocy społecznej, brak problemu z opieką nad dzieckiem, duża ilość czasu wolnego. Pójście do pracy stwarza groźbę zburzenia tego utrwalonego porządku.

Długotrwale pozostawanie bez pracy często staje się przyczyną problemów z prawidłowym funkcjonowaniem w społeczności lokalnej. Z tego powodu trwałe bezrobocie jest jednym z istotnych wskaźników diagnozowania obszarów problemowych w sferze społecznej.

Tab 4 Bezrobocie na terenie Gminy Sanok

Miejscowość	Bezrobotni XII 2015		Bezrobotni VI 2016		Długotrwale bezrobotni 30.11.2016	
	Liczba	Liczba/1000 mieszkańców	Liczba	Liczba/1000 mieszkańców	Liczba	Liczba/1000 mieszkańców
Bykowce	38	44,29	28	32,63	16	18,65
Czerzeż	27	41,99	27	41,99	14	21,77
Dębna	16	60,84	4	15,21	3	11,41
Dobra	6	19,42	7	22,65	4	12,94
Falejówka	26	40,82	24	37,68	17	26,69



Hłomcza	21	58,01	20	55,25	6	16,57
Jędruszkowce	7	29,66	10	42,37	5	21,19
Jurowce	21	50,60	15	36,14	7	16,87
Kostarowce	22	27,50	25	31,25	15	18,75
Lalin	16	44,32	16	44,32	11	30,47
Liszna	20	54,05	19	51,35	16	43,24
Łodzina	11	40,15	9	32,85	7	25,55
Markowce	15	39,89	8	21,28	8	21,28
Międzybrodzie	4	26,67	3	20,00	1	6,67
Mrzyglód	23	54,37	15	35,46	8	18,91
Niebieszczany	79	35,59	75	33,78	33	14,86
Pakoszkówka	46	48,37	38	39,96	16	16,82
Pisarowce	33	39,81	26	31,36	13	15,68
Płowce	15	48,86	7	22,80	8	26,06
Prusiek	28	33,10	31	36,64	16	18,91
Raczkowa	13	37,46	10	28,82	6	17,29
Sanoczek	33	39,81	38	45,84	15	18,09
Srogów Dolny	25	73,96	30	88,76	23	68,05
Srogów Górny	15	26,09	14	24,35	6	10,43
Strachocina	39	34,06	37	32,31	19	16,59
Stróże Małe	10	29,59	12	35,50	7	20,71
Stróże Wielkie	4	52,63	3	39,47	3	39,47
Trepcza	59	52,73	44	39,32	22	19,66
Tyrawa Solna	24	60,30	19	47,74	15	37,69
Wujskie	18	44,12	17	41,67	10	24,51
Zablotce	18	37,50	16	33,33	12	25,00
Załóż	21	61,76	22	64,71	8	23,53
<b>Razem/średnia</b>	<b>753</b>	<b>41,78</b>	<b>669</b>	<b>37,12</b>	<b>370</b>	<b>20,53</b>

*Źródło: Liczba bezrobotnych – PUP Sanok*

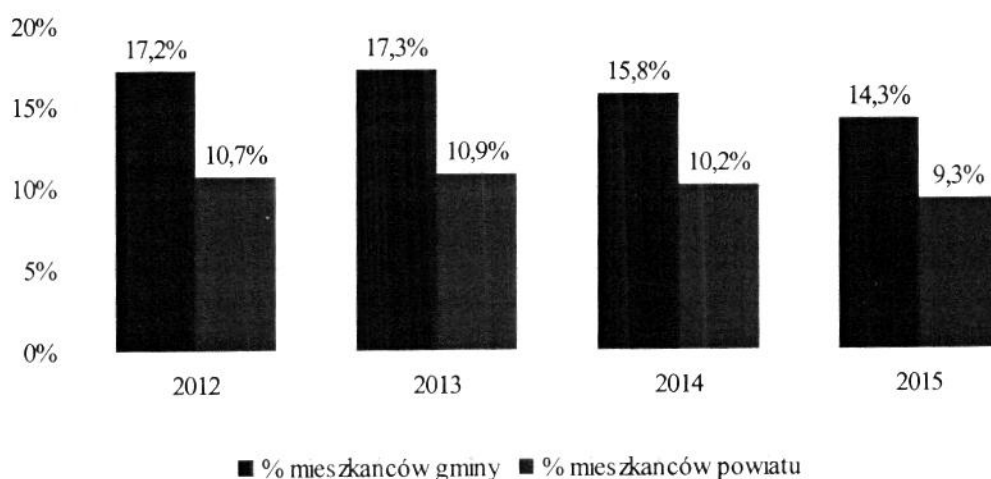
W tabeli zaprezentowano poszczególne wskaźniki liczby bezrobotnych przypadających na 1000 mieszkańców. Kolorem czerwonym zaznaczono wynik w tych miejscowościach, gdzie jest on gorszy od średniej dla gminy Sanok.

### 2.3 Ubóstwo

Problem ubóstwa jest problemem wieloaspektowym. Zazwyczaj przyjmuje się, że jest to zjawisko związane z brakiem możliwości zaspokajania potrzeb, które w zbiorowości uznaje się za podstawowe. Zjawisko to, wiąże się więc bezpośrednio z sytuacją materialną. Osobom i rodzinom, które mają problemy w radzeniu sobie w trudnych sytuacjach życiowych udzielana jest przede wszystkim pomoc w ramach Systemu Opieki Społecznej. Pomoc ta może mieć charakter pomocy stałej, okresowej, doraźnej. Zadania zlecone i zadania własne w zakresie pomocy społecznej realizowane są przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (GOPS) z siedzibą w Urzędzie Gminy Sanok w Sanoku. Ośrodek realizuje zadania polegające m.in. na udzielaniu pomocy finansowej mieszkańcom gminy, znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej, także z przyczyn losowych. GOPS realizuje również zadania związane z przyznawaniem i wypłatą zasiłków rodzinnych i dodatków oraz zaliczek alimentacyjnych.

Poniższy wykres prezentuje udział osób korzystających z pomocy społecznej w Gminie oraz w Powiecie (w latach 2012-2015). Wskaźnik ten ma tendencję spadkową, ale jest on zdecydowanie wyższy w Gminie Sanok w porównaniu do średniej dla Powiatu Sanockiego.

Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w Gminie Sanok i Powiecie Sanockim



Jedną z form pomocy jest zasiłek okresowy. Jest on udzielany między innymi osobom bezrobotnym czy nie mogącym podjąć pracy z powodu długotrwałej choroby. W przypadku poprawy sytuacji świadczenie przestaje być wypłacane. Informacje na temat liczby osób pobierających zasiłek okresowy w latach 2012-2015 zawiera poniższa tabela.

Tab. 5 Liczba osób pobierających zasiłek okresowy wg miejscowości

Miejscowość	2012	2013	2014	2015
Bykowce	11	22	15	15
Czerzeż	3	5	5	5
Dębna	3	2	4	5
Dobra	5	4	5	7
Falejówka	15	16	18	18
Hłomcza	12	14	17	21
Jędruszkowce	2	2	4	3
Jurowce	8	10	14	8
Kostarowce	7	10	14	12
Lalin	4	6	7	9
Liszna	10	5	8	9
Łodzina	6	7	5	4
Markowce	2	6	6	5
Międybrodzie	5	4	5	5
Mrzyglód	14	14	11	18
Niebieszczany	26	40	35	22

Pakoszowka	17	19	20	16
Pisarowce	15	16	12	11
Płowce	1	1	2	3
Prusiek	9	10	10	6
Raczkowa	9	9	11	4
Sanoczek	9	10	12	7
Srogów Dolny	11	15	13	10
Srogów Górny	8	8	9	7
Strachocina	6	11	16	13
Stróże Małe	7	8	7	9
Stróże Wielkie	1	3	4	1
Trepcza	16	13	14	7
Tyrawa Solna	9	8	10	14
Wujskie	16	16	22	14
Zabłotce	4	5	7	9
Załuż	7	10	11	10
<b>Razem/średnio</b>	<b>278</b>	<b>329</b>	<b>353</b>	<b>307</b>

*Źródło: Informacja z Ośrodka Pomocy Społecznej*

Liczba osób objętych zasiłkiem okresowym wykazuje w poszczególnych latach dużą zmienność, przy czym ogólna liczba udzielanych świadczeń ma tendencję wzrostową

Zjawisko ubóstwa w Gminie Sanok zostało przeanalizowane w oparciu o dane Ośrodka Pomocy Społecznej. Analizie poddano następujące dane

- ilość udzielonych zasiłków stałych w 2015 roku
- ilość udzielonych zasiłków okresowych w 2015 roku

W celach porównawczych dane liczbowe przeliczono również na wskaźnik liczby osób w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, co umożliwi obiektywne porównanie sytuacji w poszczególnych miejscowościach

Tab 6 Ubóstwo na terenie Gminy Sanok

Miejscowość	Osoby objęte pomocą w postaci zasiłku stałego 2015r		Osoby objęte pomocą w postaci zasiłku okresowego 2015r	
	Liczba	Liczba/1000 mieszkańców	Liczba	Liczba/1000 mieszkańców
Bykowce	6	6,99	15	17,48
Czertez	1	1,56	5	7,78
Dębna	2	7,60	5	19,01
Dobra	4	12,94	7	22,65
Falejowka	8	12,56	18	28,26
Hłomcza	1	2,76	21	58,01
Jędruszkowce	1	4,24	3	12,71
Jurowce	2	4,82	8	19,28
Kostarowce	8	10,00	12	15,00
Lalin	2	5,54	9	24,93
Liszna	4	10,81	9	24,32

Łodzina	3	10,95	4	14,60
Markowce	1	2,66	5	13,30
Międzybrodzie	1	6,67	5	33,33
Mrzyglód	5	11,82	18	42,55
Niebieszczany	13	5,86	22	9,91
Pakoszówka	7	7,36	16	16,82
Pisarowce	6	7,24	11	13,27
Płowce	2	6,51	3	9,77
Prusiek	6	7,09	6	7,09
Raczkowa	6	17,29	4	11,53
Sanoczek	3	3,62	7	8,44
Srogów Dolny	0	0,00	10	29,59
Srogów Górny	5	8,70	7	12,17
Strachocina	3	2,62	13	11,35
Stróże Małe	0	0,00	9	26,63
Stróże Wielkie	2	26,32	1	13,16
Trepcza	7	6,26	7	6,26
Tyrawa Solna	4	10,05	14	35,18
Wujskie	12	29,41	14	34,31
Zablotce	2	4,17	9	18,75
Załuz	6	17,65	10	29,41
<b>Razem/średnia</b>	<b>133</b>	<b>7,38</b>	<b>307</b>	<b>17,03</b>

Źródło: Informacja z Ośrodka Pomocy Społecznej

W tabeli zaprezentowano wskaźniki liczby osób pobierających zasiłek stały i okresowy jaka w poszczególnych miejscowościach przypada na 1000 mieszkańców. Kolorem czerwonym zaznaczono wynik w tych miejscowościach, gdzie jest on gorszy od średniej dla gminy Sanok.

Wyniki analizy wypłacanych zasiłków okresowych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców poszczególnych miejscowości potwierdza istnienie zależności pomiędzy liczbą osób bezrobotnych i pobierających świadczenie. Brak dochodu lub zbyt niski jego poziom stanowi podstawę do decyzji o przyznaniu zasiłku. Biorąc pod uwagę, iż połowa osób pozostających bez pracy to osoby długotrwale bezrobotne w celu ograniczenia ubóstwa konieczne są działania związane z tworzeniem nowych miejsc pracy i aktywizacją zawodową osób bezrobotnych.

## 2.4 Problemy z uzależnieniami

Jednym z najistotniejszych i najlepiej zdiagnozowanych problemów społecznych dotyczących rodziny jest problem alkoholowy. Człowiek pijący alkohol w sposób uzależniony (lub nadmierny) dostarcza problemów życiowych, finansowych i emocjonalnych nie tylko sobie, ale również swojemu otoczeniu. W konsekwencji cała rodzina boryka się z szeroko rozumianym "problemem alkoholowym". Zgodnie z art. 41, ust. 3 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (tekst jedn. Dz. U. z 2012 r. poz. 1356 z późn. zm.) Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych podejmuje czynności zmierzające do orzeczenia o zastosowanie wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie lecznictwa odwykowego.

Sytuację w tym zakresie prezentuje poniższa tabela

Tab 7 Liczba osób skierowana na przymusowe leczenie w latach 2012-2015

Wyszczególnienie	Liczba osób skierowana na przymusowe leczenie odwykowe w latach			
	2012	2013	2014	2015
Bykowce	2	2	0	1
Czerzeż	0	0	0	2
Dębna	1	0	0	0
Dobra	0	1	0	0
Falejowka	0	0	1	0
Hłomecza	0	1	0	0
Jędruszkowce	0	0	0	0
Jurowce	0	0	0	0
Kostarowce	1	0	0	0
Lalin	0	0	0	0
Liszna	1	0	0	1
Łodzina	0	0	2	1
Markowce	1	0	0	4
Międzybrodzie	0	0	0	0
Mrzyglód	0	0	0	0
Niebieszczany	0	2	1	1
Pakoszowka	2	0	0	1
Pisarowce	1	2	4	0
Płowce	0	1	0	0
Prusick	1	0	0	0
Raczkowa	1	0	0	0
Sanoczek	1	4	1	1
Srogów Dolny	0	0	0	2
Srogów Górny	0	0	0	0
Strachocina	2	1	1	1
Stroże Małe	2	1	1	0
Stroże Wielkie	0	0	0	0
Trepcza	1	0	0	0
Tyrawa Solna	0	1	0	0
Wujskie	0	0	0	0
Zablotce	2	1	0	0
Załuż	2	1	2	0
<b>Razem</b>	<b>21</b>	<b>18</b>	<b>13</b>	<b>15</b>

Źródło: Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Analizując liczbę skierowań na przymusowe leczenie odwykowe w latach 2012-2015 widoczny jest spadek tego rodzaju przypadków. Utrzymanie takiego w przyszłości wymagać będzie działań prewencyjnych, szczególnie adresowanych do młodzieży.

W ramach badania problemów społecznych w gminie Sanok przeprowadzono analizę ilości zgłoszeń problemu alkoholowego oraz ilości postępowań administracyjno-prawnych podejmowanych przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Wyniki prezentuje poniższa tabela. W celach porównawczych dane liczbowe przeliczono również na wskaźnik liczby osób w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, co umożliwi obiektywne porównanie sytuacji w poszczególnych miejscowościach.

Tab 8 Uzależnienia na terenie Gminy Sanok

Miejscowość	Zgłoszenia do GKRPA 2015r		Osoby skierowane na przymusowe leczenie 2015r	
	Liczba	Liczba/1000 mieszkańców	Liczba	Liczba/1000 mieszkańców
Bykowce	0	0,00	1	1,17
Czerzeż	0	0,00	2	3,11
Dębna	0	0,00	0	0,00
Dobra	0	0,00	0	0,00
Falejówka	2	3,14	0	0,00
Hłomcza	0	0,00	0	0,00
Jędruszkowce	0	0,00	0	0,00
Jurowce	4	9,64	0	0,00
Kostarowce	0	0,00	0	0,00
Lalin	3	8,31	0	0,00
Liszna	2	5,41	1	2,70
Łodzina	0	0,00	1	3,65
Markowce	4	10,64	4	10,64
Międzybrodzie	0	0,00	0	0,00
Mrzyglód	2	4,73	0	0,00
Niebieszczany	2	0,90	1	0,45
Pakoszówka	0	0,00	1	1,05
Pisarowce	3	3,62	0	0,00
Płowce	0	0,00	0	0,00
Prusiek	4	4,73	0	0,00
Raczkowa	1	2,88	0	0,00
Sanoczek	0	0,00	1	1,21
Srogów Dolny	0	0,00	2	5,92
Srogów Górny	2	3,48	0	0,00
Strachocina	2	1,75	1	0,87
Stróże Małe	0	0,00	0	0,00
Stróże Wielkie	0	0,00	0	0,00
Trepcza	2	1,79	0	0,00
Tyrawa Solna	1	2,51	0	0,00
Wujskie	0	0,00	0	0,00
Zabłotce	1	2,08	0	0,00
Załuż	1	2,94	0	0,00
<b>Razem</b>	<b>36</b>	<b>2,00</b>	<b>15</b>	<b>0,83</b>

*Źródło: Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych*

W tabeli zaprezentowano wskaźniki liczby wniosków o interwencję do GKRPA oraz liczby skierowań na przymusowe leczenie jaka w poszczególnych miejscowościach przypada na 1000 mieszkańców. Kolorem czerwonym zaznaczono wynik w tych miejscowościach, gdzie jest on gorszy od średniej dla gminy Sanok.

## 2.5 Przestępczość i bezpieczeństwo

Badanie niekorzystnych zjawisk związanych z szeroko pojętą przestępczością opiera się przede wszystkim na analizie statystyk policji. Dane w tym zakresie są najczęściej przypisane jednak do miejsca zdarzenia nie są zaś związane z miejscem zamieszkania sprawcy, gdzie leży źródło problemu. Wyjątek stanowią interwencje domowe Policji. W tym przypadku miejsce zdarzenia oraz jego źródło (sprawca) znajdują się najczęściej w tym samym miejscu. Jest to związane z faktem, że interwencje domowe

najczęściej są związane ze zjawiskiem przemocy domowej

Przemoc domowa jest zamierzonym działaniem, w którym sprawca wykorzystuje przewagę siły skierowanej przeciwko bliskiej osobie. Działanie to narusza prawa i dobra osobiste osoby bliskiej, powodując psychiczne lub fizyczne cierpienia. W literaturze przedmiotu przemoc definiowana jest głównie jako wszelkie zachowania brutalne, które prowadzą do naruszenia wolności osobistej jednostki i nieliczenia się z jej dobrem. Zwraca się przy tym uwagę na dwa podstawowe warunki, które muszą zaistnieć aby mówić o zjawisku przemocy tj. nierównowaga sił, nadużycie władzy tj. własnej przewagi fizycznej bądź społecznej w celu wymuszenia na drugim człowieku określonych zachowań.

Przemoc domowa może przybierać różne formy przemocy fizycznej, psychicznej, ekonomicznej, seksualnej itd. W poniższej tabeli przedstawiona jest liczba interwencji domowych, w poszczególnych miejscowościach gminy Sanok, jakie miały miejsce w roku 2015.

Tab. 9. Interwencje domowe Policji na terenie gminy Sanok

Miejscowość	Interwencje domowe Policji 2015r	
	Liczba	Liczba/1000 mieszkańców
Bykowce	10	11,66
Czerzeż	1	1,56
Dębna	2	7,60
Dobra	0	0,00
Falejówka	9	14,13
Hłomcza	1	2,76
Jędruszkowce	2	8,47
Jurowce	7	16,87
Kostarowce	3	3,75
Lalin	2	5,54
Liszna	9	24,32
Łodzina	3	10,95
Markowce	11	29,26
Międzybrodzie	0	0,00
Mrzyglód	3	7,09
Niebieszczany	8	3,60
Pakoszówka	6	6,31
Pisarowce	7	8,44
Płowce	4	13,03
Prusiek	5	5,91
Raczkowa	3	8,65
Sanoczek	8	9,65
Srogów Dolny	0	0,00
Srogów Górny	3	5,22
Strachocina	5	4,37
Stróże Małe	3	8,88
Stroże Wielkie	2	26,32
Trepcza	11	9,83
Tyrawa Solna	8	20,10
Wujskie	5	12,25
Zabłotce	0	0,00
Zaluz	12	35,29

Razem	153	8,49
-------	-----	------

Źródło: Komenda Powiatowa Policji w Sanoku

W tabeli zaprezentowano wskaźniki ilości interwencji domowych jaka w poszczególnych miejscowościach przypada na 1000 mieszkańców. Kolorem czerwonym zaznaczono wynik w tych miejscowościach, gdzie jest on gorszy od średniej dla gminy Sanok

## 2.6 Uczestnictwo w życiu publicznym

Uczestnictwo w życiu publicznym to relacje, jakie zachodzą pomiędzy obywatelami, organizacjami oraz instytucjami państwowymi i samorządowymi.

Uczestnictwo w życiu publicznym oznacza wpływ jednostki na sytuację w państwie, poszczególnych szczeblach administracji samorządowej, a także możliwość działania w rozmaitych organizacjach.

Najłatwiej mierzalnym wskaźnikiem uczestnictwa w życiu publicznym niewątpliwie jest możliwość głosowania czyli prawo wyborcze, z którego każdy uprawniony może korzystać. W celu analizy uczestnictwa mieszkańców gminy Sanok w życiu publicznym przeanalizowano frekwencję wyborczą podczas wyborów samorządowych w 2014 roku. Analizowane dane pochodzą z okręgów wyborczych, w których mieszkańcy wybierali Radnych Rady Gminy.

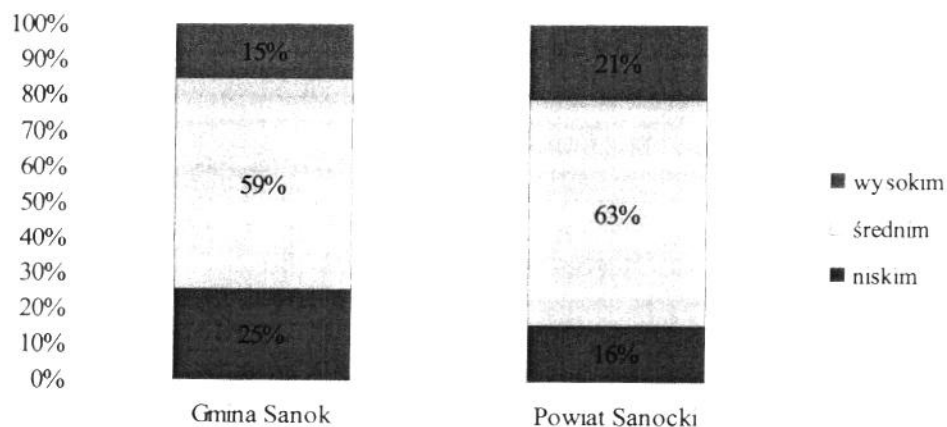
Tab 10. Frekwencja wyborcza podczas wyborów samorządowych 2014r

Miejscowość	Frekwencja wyborcza (wybory do Rady Gminy 2014)
Bykowce	47,61%
Czerzeż	47,42%
Dębna	49,03%
Dobra	45,39%
Falejówka	35,99%
Hłomcza	45,39%
Jędruszkowce	44,25%
Jurowce	47,33%
Kostarowce	46,92%
Lalin	54,90%
Liszna	44,83%
Łodzina	45,39%
Markowce	47,16%
Międzybrodzie	47,87%
Mrzygłód	54,73%
Niebieszczany	50,94%
Pakoszwka	54,90%
Pisarowce	44,25%
Płowce	47,52%

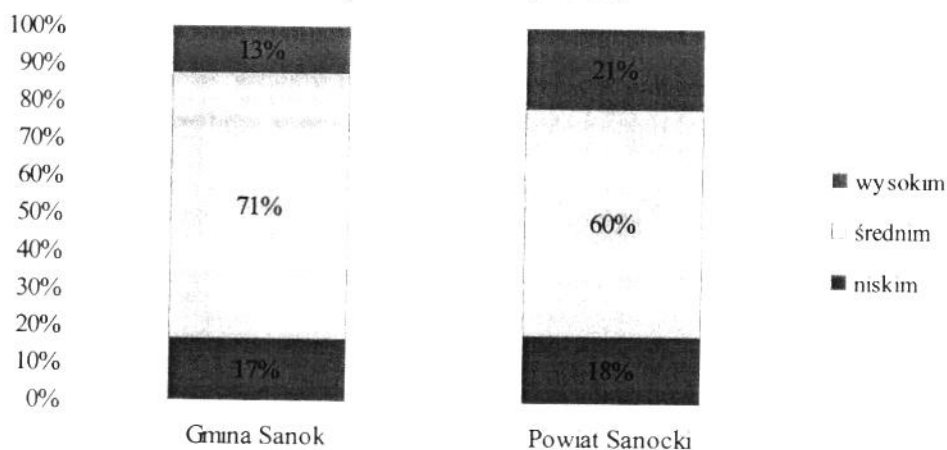


Wyniki sprawdzianu szóstoklasisty, jakie osiągnęli uczniowie z Gminy Sanok zarówno w roku 2015 jak również w roku 2016 są gorsze od średniej Powiatowej zarówno w zakresie egzaminu z języka polskiego i matematyki, jak również z języka angielskiego. Wyniki prezentują poniższe wykresy

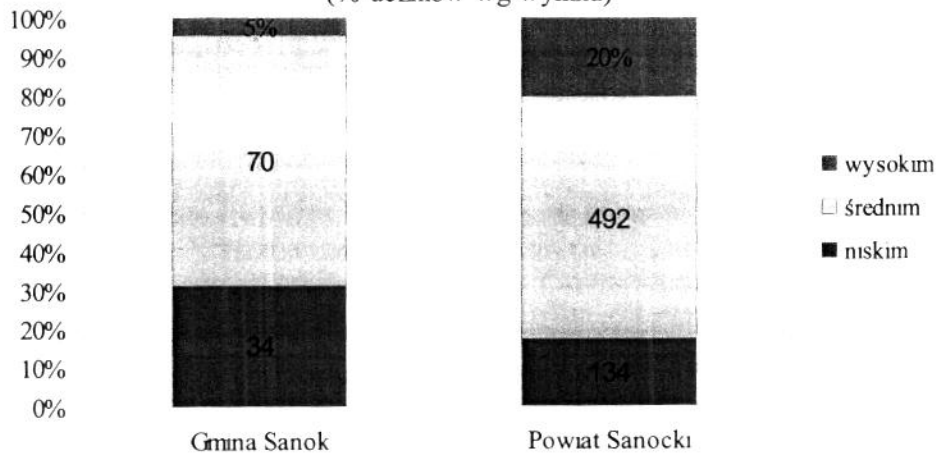
Wyniki egzaminu szóstoklasisty w roku 2015 - język polski i matematyka  
(% uczniów z wynikiem)



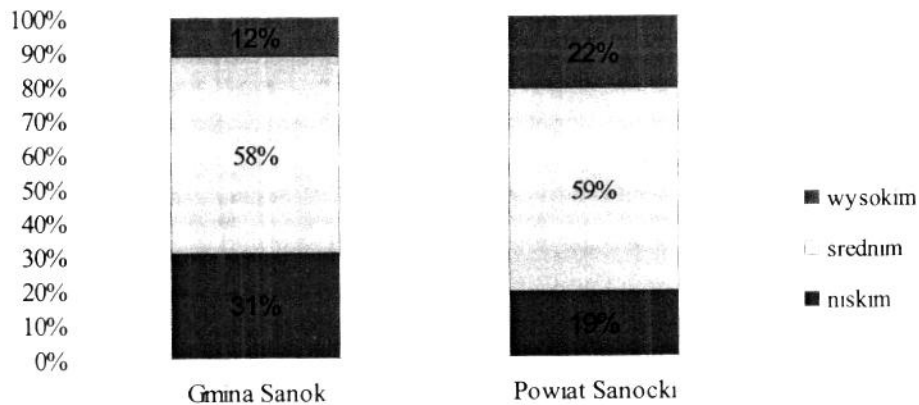
Wyniki egzaminu szóstoklasisty w roku 2016 - język polski i matematyka  
(% uczniów z wynikiem)



Wynik egzaminu szóstoklasisty w roku 2015 - język angielski  
(% uczniów wg wyniku)



Wynik egzaminu szóstoklasisty w roku 2016 - język angielski  
(% uczniów wg wyniku)



Jak widać na zaprezentowanych wykresach % uczniów, którzy osiągnęli wysoki wynik z języka polskiego i matematyki oraz z języka angielskiego w obydwu analizowanych latach jest niższy od średniej dla Powiatu Sanockiego. Odwrotnie wygląda sytuacja z liczbą uczniów, którzy osiągnęli wynik niski. Wyjątkiem jest egzamin z języka polskiego i matematyki w rok 2016, w którym odsetek uczniów z wynikiem niskim był nieznacznie mniejszy w Gminie. Z przedstawionych danych wynika, że poziom nauczania w Gminie Sanok jest niższy w porównaniu ze średnią powiatową.

Od kilkunastu lat w Gminie Sanok obserwuje się obniżanie wartości współczynnika skolaryzacji brutto na poziomie edukacji podstawowej wskaźnik ten w 2014 roku wyniósł 63,5. Biorąc pod uwagę spadającą liczbę uczniów w szkołach podstawowych, od której zależy wysokość subwencji oświatowej, a także rosnące koszty utrzymania szkół, Gmina musi podejmować działania zmierzające do zwiększenia współczynnika skolaryzacji brutto na poziomie szkół podstawowych, w przeciwnym razie w przyszłości może nastąpić konieczność zmniejszenia liczby szkół podstawowych.

W przypadku obowiązku szkolnego na poziomie gimnazjalnym sytuacja jest jeszcze gorsza. Szkoły gimnazjalne przegrywają konkurencję o uczniów ze szkołami z sąsiedniego Sanoka. Takie zjawisko może

negatywnie wpłynąć na utrzymanie więzi młodych mieszkańców Gminy z lokalną społecznością i zwiększyć w przyszłości migrację poza teren gminy

W związku ze zmianą ustroju szkolnego od 1 września 2017 roku na terenie Gminy Sanok rozpocznie działalność sieć publicznych szkół podstawowych obejmująca

- Publiczną Szkołę Podstawową w Falejówce o strukturze organizacyjnej obejmującej klasy I-VIII
- Publiczną Szkołę Podstawową im Świętego Andrzeja Boboli w Kostarowcach o strukturze organizacyjnej obejmującej klasy I-VIII
- Publiczną Filialną Szkołę Podstawową w Czertezu o strukturze organizacyjnej obejmującej klasy I-III
- Publiczną Szkołę Podstawową im Króla Władysława Jagiełły w Mrzygłodzie o strukturze organizacyjnej obejmującej klasy I-VIII
- Publiczną Filialną Szkołę Podstawową im Marszałka Jozefa Piłsudskiego w Tyrawie Solnej o strukturze organizacyjnej obejmującej klasy I-III
- Publiczną Szkołę Podstawową im Ignacego Łukasiewicza w Pakoszówce o strukturze organizacyjnej obejmującej klasy I-VIII
- Publiczną Szkołę Podstawową im Marii Konopnickiej w Pisarowcach o strukturze organizacyjnej obejmującej klasy I-VIII
- Publiczną Szkołę Podstawową w Prusieku o strukturze organizacyjnej obejmującej klasy I-VIII
- Publiczną Filialną Szkołę Podstawową w Sanoczku o strukturze organizacyjnej obejmującej klasy I-III
- Publiczną Szkołę Podstawową w Srogowie Górnym o strukturze organizacyjnej obejmującej klasy I-VIII
- Publiczną Szkołę Podstawową w Załuzu o strukturze organizacyjnej obejmującej klasy I-VIII
- Publiczną Szkołę Podstawową w Niebieszczanach o strukturze organizacyjnej obejmującej klasy I-VIII
- Publiczną Szkołę Podstawową im Jana Pawła II w Dobrej o strukturze organizacyjnej obejmującej klasy I-VIII
- Publiczną Szkołę Podstawową w Trepczy o strukturze organizacyjnej obejmującej klasy I-VIII
- Publiczną Szkołę Podstawową im Ignacego Łukasiewicza w Strachocinie o strukturze organizacyjnej obejmującej klasy I-IV w roku szkolnym 2017/2018 I-VII w roku szkolnym 2018-2019

Z dniem 31 sierpnia 2017 roku następujące szkoły zakończą działalność

- Publiczne Gimnazjum im Jana Pawła II w Dobrej
- Publiczne Gimnazjum im Bł ks Bronisława Markiewicza w Niebieszczanach
- Publiczne Gimnazjum w Trepczy
- Publiczne Gimnazjum im Ignacego Łukasiewicza w Strachocinie

## 2.8 Infrastruktura kultury, sportu i rekreacji

W Gminie Sanok działalność z zakresu kultury prowadzi Gminny Ośrodek Kultury w Sanoku. Realizuje zadania związane z tworzeniem, upowszechnianiem i ochroną kultury. GOK jest organizatorem wielu imprez

kulturalnych, czytelniczych i sportowo-rekreacyjnych Instytucji tej podlega też 11 bibliotek gminnych, które znajdują się w głównych miejscowościach

Na terenie gminy działa także 30 Wiejskich Domów Kultury, przy czym część z nich wymaga prac remontowo-modernizacyjnych

Aktywność społeczno-kulturalna mieszkańców jest związana z działającymi w regionie zespołami tańca tradycyjnego, zespołach śpiewaczych, kapelach ludowych, teatrach obrzędowych, indywidualnych twórcach ludowych. Popularnością cieszą się także artykuły rękodzielnicze – ikony, obrazy olejne, rzeźby, płaskorzeźby, fotografie, wyroby z bibuły, ozdoby, wieńce, hafty itp. Istotną rolę w życiu społecznym i kulturalnym lokalnych społeczności odgrywają Koła Gospodyń Wiejskich i jednostki OSP

W Gminie Sanok funkcjonuje 12 klubów sportowych (przede wszystkim drużyny piłki nożnej) i 5 uczniowskich klubów sportowych

Zaplecze sportowe Gminy stanowią boiska wielofunkcyjne „Orlik 2012” w miejscowości Prusiek i Trepcza, gdzie w sezonie zimowym funkcjonuje „Biały Orlik” W miejscowości Pakoszówka, przy wsparciu funduszy europejskich w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013, wybudowano pełnowymiarowe, oświetlone EURO-BOISKO Wielofunkcyjne boisko istnieje także w miejscowości Dobra, zaś w Pakoszówce, przy dofinansowaniu ze środków PROW, zmodernizowany został stadion sportowy W 2012 roku odbyło się otwarcie stadionu sportowego w Srogowie Górnym

Biorąc pod uwagę układ przestrzenny Gminy dostępność obiektów sportowych o najwyższym standardzie nie jest dla wszystkich mieszkańców identyczna. Remontów i doposażenia wymagają trawiaste boiska znajdujące się w poszczególnych wsiach. Istnieje też duże zapotrzebowanie na infrastrukturę związaną z innymi formami aktywności, np. siatkówka, koszykówka czy siłownie zewnętrzne

Szczegółowe informacje dotyczące obiektów kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych zawierają poniższe tabele

Tab 13 Stan i potrzeby inwestycyjne budynków kulturalnych i społecznych w Gminie Sanok (dane na 31 XII 2016)

Wyszczególnienie	Stan obiektu	Potrzeby remontowe i inwestycyjne
Bykowce – Dom Ludowy	dobry	Potrzeby remont więzby i wymiana pokrycia na starej części, montaż paneli fotowoltaicznych, zagospodarowanie działki (siłownia zewnętrzna, mała architektura, lampy solarne), zakup wyposażenia w celu kultywowania tradycji regionalnych przez KGW
Bykowce – Remiza OSP	dostateczny	Potrzeby wymagany kompleksowy remont termomodernizacja, wymiana pokrycia dachu, ogrodzenie terenu
Dębna – Dom Ludowy	dostateczny	Potrzeby termomodernizacja, remont dachu, wyposażenie sali, c.o. z pompą ciepła i panelami fotowoltaicznymi, remont pomieszczenia świetlicy i wyposażenie go w sprzęt ITC
Dębna – OSP	niedostateczny	Potrzeby wymagany generalny remont budynku
Dobra – Dom Ludowy	dobry	Potrzeby remont sali, wykonanie ogrzewania, zakup wyposażenia w celu kultywowania tradycji regionalnych przez KGW
Dobra – Remiza OSP	niedostateczny	Potrzeby wymagany kompleksowy remont
Falejówka – Świetlica	niedostateczny	Potrzeby wymagany kompleksowy remont i wyposażenie w sprzęt sportowy i ITC
Falejówka – Dom Ludowy	niedostateczny	Obiekt w trakcie rozbudowy i przebudowy Potrzeby wykonanie ogrzewania, nowe wyposażenie obiektu, zakup wyposażenia w celu kultywowania tradycji regionalnych przez KGW

Falejówka – Remiza OSP	dobry	Potrzeby remont zaplecza i części magazynowej
Falejówka - Dworek	katastrofalny	Potrzeby pełna odbudowa budynku zabytkowego z przeznaczeniem na Gminne Centrum Kultury , dostawa niezbędnego wyposażenia
Falejówka - Biblioteka	bardzo dobry	Potrzeby nie ma
Hłomcza – Dom Ludowy	dobry	Potrzeby wymiana stolarki, toalety, zaplecze , sala główna (stara część), korytarze, dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych, klimatyzacja, ogrodzenie i zagospodarowanie rekreacyjne działki za budynkiem, zakup wyposażenia w celu kultywowania tradycji regionalnych przez KGW
Hłomcza - OSP	dobry	Potrzeby generalny remont z wymianą stolarki i ślusarki
Jędruszkowce – Dom Ludowy	dobry	Potrzeby modernizacja instalacji c o , remont tarasu przed budynkiem, wyposażenie świetlicy w sprzęt ICT, ogrodzenie i zagospodarowanie terenu
Jurowce – Biblioteka	dobry	Potrzeby nie ma
Jurowce – Dom Ludowy	dobry	Potrzeby remont pomieszczeń poddasza i sali głównej, modernizacja c o , ogrodzenie, modernizacja i wyposażenie pomieszczeń zaplecza kuchennego (możliwość promocji produktów regionalnych ), zakup wyposażenia w celu kultywowania tradycji regionalnych przez KGW
Lalin – Dom Ludowy	bardzo dobry	Potrzeby doposażenie - wykonanie c o, instalacja gazowa , studnia głębinowa , doposażenie świetlicy młodzieżowej, klimatyzacja, wyposażenie pomieszczeń zaplecza kuchennego, zakup wyposażenia w celu kultywowania tradycji regionalnych przez KGW
Liszna - Biblioteka	bardzo dobry	Użytkowany, Znajduje się w budynku byłej szkoły – po remoncie
Liszna – Dom Ludowy	dobry	Potrzeby remont sali główna, zaplecze magazynowe , świetlica młodzieżowa i toalety do remontu, wykonanie c o z zastosowaniem odnawialnych źródeł energii ,wyposażenie świetlicy w sprzęt do rekreacji i wypoczynku, zakup wyposażenia w celu kultywowania tradycji regionalnych przez KGW
Łodzina – Dom Ludowy	dobry	Obiekt użytkowany, w trakcie przebudowy Potrzeby docieplenie , ogrzewanie budynku z odnawialnymi źródłami energii, klimatyzacja ,elewacja. Zagospodarowanie terenu siłownia zewnętrzna, mała architektura , ogrodzenia Zakup wyposażenia w celu kultywowania tradycji regionalnych przez KGW
Łodzina - OSP	dobry	Potrzeby kompleksowy remont ze zmianą sposobu użytkowania na sołtysówkę i pomieszczenie magazynowe
Markowce – Dom Ludowy	bardzo dobry	Obiekt nowo oddany do użytkowania, wymaga doposażania oraz zagospodarowania otoczenia na cele rekreacyjne (altana, siłownia, oświetlenie ) Zastosowanie odnawialnych źródeł energii, zakup wyposażenia w celu kultywowania tradycji regionalnych przez KGW
Markowce – OSP	dobry	Potrzeby odnowienie pomieszczeń
Międzybrodzie – Dom Ludowy	dobry	Potrzeby doposażenie zaplecza i zagospodarowanie terenu wokół budynku ( obiekty małej architektury ), zakup wyposażenia w celu kultywowania tradycji regionalnych przez KGW
Mrzygłód - Biblioteka	dobry	Potrzeby adaptacja pomieszczeń sąsiednich na zaplecze sanitarne i pomieszczenie czytelnia doposażenie w sprzęt ICT Montaż paneli fotowoltaicznych
Mrzygłód – Dom Ludowy	bardzo dobry	Potrzeby klimatyzacja, montaż paneli fotowoltaicznych, remont korytarza i sołtysówki, zakup wyposażenia w celu kultywowania tradycji regionalnych przez KGW
Mrzygłód - OSP	dobry	Potrzeby do remontu dach , elewacja , instalacje
Niebieszczany – Biblioteka	bardzo dobry	Obiekt po remoncie Potrzeby sprzętu ITC
Niebieszczany – Dom Ludowy	dostateczny	Obiekt w trakcie rozbudowy i przebudowy Celem prowadzonych prac jest uruchomienie przychodni, przedszkola, zaplecza OSP Potrzeby montaż c o w oparciu o odnawialne źródła energii, termomodernizacja starej części i wykonanie nowej Konieczny zakup niezbędnego wyposażenia Zakup wyposażenia w celu kultywowania tradycji regionalnych przez KGW
Niebieszczany – OSP	dobry	Potrzeby nie ma
Pakoszówka – Biblioteka	dobry	Potrzeby sprzęt ITC
Pakoszówka – Dom Ludowy	dobry	Potrzeby remont posadzki sali głównej i klatka schodowa Montaż odnawialnych źródeł energii, dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych zakup wyposażenia w celu kultywowania tradycji regionalnych przez KGW
Pakoszówka – OSP	dobry	Potrzeby niezbędny remont pomieszczeń z wymianą bramy garażowej
Pakoszówka - Świetlica	dobry	Potrzeby remont pomieszczeń i wyposażenie w sprzęt ITC
Kostarowce – stary WDK	bardzo dobry	Zakończono przebudowę Potrzeby adaptacja i wyposażenie sali ćwiczeń ruchowych (sala służąca w celu rekreacji i wypoczynku lokalnej społeczności)

Kostarowce – Dom Ludowy	dobry	Potrzeby termomodernizacja, renowacja posadzki sali widowiskowej, ogrodzenie, zagospodarowanie terenu wokół budynku, montaż odnawialnych źródeł energii, zakup wyposażenia w celu kultywowania tradycji regionalnych przez działające KGW
Kostarowce - OSP	dobry	Potrzeby prace wykończeniowe, remont zaplecza sanitarnego na parterze
Pisarowce - Biblioteka	bardzo dobry	Obiekt użytkowany, po remoncie Potrzeby dostawa sprzętu ITC
Pisarowce – Dom Ludowy	dobry	Potrzeby remont zaplecza kuchennego, toalet, softsówki, hallu, dostosowanie budynku do potrzeb osób niepełnosprawnych, montaż odnawialnych źródeł energii, zakup wyposażenia w celu kultywowania tradycji regionalnych przez KGW
Pisarowce - Świetlica	katastrofalny	Obiekt nieużytkowany Potrzeby budynek wymaga kapitalnego remontu, przebudowy oraz dostawy wyposażenia
Płowce – Dom Ludowy	bardzo dobry	Obiekt użytkowany – po rozbudowie i przebudowie Potrzeby montaż odnawialnych źródeł energii, zakup wyposażenia w celu kultywowania tradycji regionalnych przez działające koło gospodyń wiejskich
Prusiek – Biblioteka	dobry	Potrzeby dostawa sprzętu ITC
Prusiek – Dom Ludowy	niedostateczny	Potrzeby termomodernizacja ścian, stropów, stolarki i instalacji c o i c w u, do remontu pomieszczenia, adaptacja nieużytkowanych pomieszczeń na cele kulturalno - rekreacyjno – wypoczynkowe, klimatyzacja, ogrodzenie i zagospodarowanie terenu, zakup wyposażenia w celu kultywowania tradycji regionalnych przez KGW
Raczkowa – Dom Ludowy	dobry	Potrzeby do remontu toalety, część zaplecza, ogrodzenie, montaż klimatyzacji, zakup wyposażenia w celu kultywowania tradycji regionalnych przez KGW
Raczkowa OSP	dobry	Potrzeby bieżący remont pomieszczeń
Raczkowa -Klub	katastrofalny	Obiekt użytkowany Wymaga generalnego remontu
Raczkowa - szkoła	katastrofalny	Obiekt nie użytkowany, planowana rozbudowa i zmiana sposobu użytkowania – utworzenie Środowiskowego Domu Pomocy Społecznej
Sanoczek – Dom Ludowy	dostateczny	Potrzeby sala główna do remontu , wykonanie instalacji c o i klimatyzacji, remont zaplecza sanitarnego, zagospodarowanie terenu, zakup wyposażenia w celu kultywowania tradycji regionalnych przez KGW
Srogów Dolny – Dom Ludowy	dostateczny	Potrzeby termomodernizacja obiektu, remont sali, toalet, kuchni, dostosowanie budynku do potrzeb osób niepełnosprawnych Zagospodarowanie rekreacyjne terenu przyległego Zakup wyposażenia w celu kultywowania tradycji regionalnych przez działające KGW
Srogów Dolny – OSP	dostateczny	Potrzeby remont pomieszczeń i wymiana bramy garażowej
Srogów Górny – Dom Ludowy	dostateczny	Potrzeby do remontu sala główna i hall , docieplenie stropu , montaż klimatyzacji, dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych, zakup wyposażenia w celu kultywowania tradycji regionalnych przez KGW
Strachocina - Biblioteka	bardzo dobry	Obiekt w budynku WDK, użytkowany, po remoncie
Strachocina – Dom Ludowy	dobry	Obiekt użytkowany Potrzeby montaż odnawialnych źródeł energii , remont klatek schodowych i szatni, zagospodarowanie terenu, dostosowanie budynku do potrzeb osób niepełnosprawnych, zakup wyposażenia w celu kultywowania tradycji regionalnych przez KGW
Strachocina – OSP	niedostateczny	Obiekt nieużytkowany - w trakcie rozbudowy
Trepcza – Dom Ludowy	bardzo dobry	Potrzeby remont ogrodzenia , zagospodarowanie terenu, montaż odnawialnych źródeł energii, zakup wyposażenia w celu kultywowania tradycji regionalnych przez KGW
Tyrawa Solna – Dom Ludowy	dostateczny	Obiekt częściowo użytkowany - w trakcie rozbudowy Potrzeby prace wykończeniowe klimatyzacja, ogrodzenie i zagospodarowanie terenu, montaż odnawialnych źródeł energii, zakup wyposażenia w celu kultywowania tradycji regionalnych przez KGW
Tyrawa Solna - OSP	niedostateczny	Potrzeby obiekt wymaga remontu pomieszczeń oraz wymiana bramy garażowej
Wujskie - OSP	dobry	Potrzeby odnowienie pomieszczeń
Wujskie – Dom Ludowy	bardzo dobry	Potrzeby zagospodarowanie działki wokół budynku, zakup wyposażenia w celu kultywowania tradycji regionalnych przez KGW
Zablotce – Dom Ludowy	bardzo dobry	Potrzeby konieczny remont klatki schodowej, odnowienie pomieszczeń koła gospodyń, świetlicy wiejskiej, zagospodarowanie teren wokół, zakup wyposażenia w celu kultywowania tradycji regionalnych przez KGW
Załuż - Biblioteka	dobry	Potrzeby wykonanie instalacji c o
Załuż – Dom Ludowy	dobry	Potrzeby wykonanie instalacji c o , remontu ogrodzenia, zakup wyposażenia w celu kultywowania tradycji regionalnych przez działające KGW

Źródło: Urząd Gminy Sanok

Plac zabaw – Jędruszkowce	dobry	Wymiana/konserwacja większości elementów drewnianych, wymiana elementów mechanicznych w zabawkach ruchomych	konserwacja/ewentualna
Plac zabaw – Wujskie (obok szkoły)	dobry	Wymiana/konserwacja większości elementów drewnianych, wymiana elementów mechanicznych w zabawkach ruchomych	konserwacja/ewentualna
Plac zabaw – Wujskie (obok siłowni)	dobry	Wymiana/konserwacja większości elementów drewnianych, wymiana elementów mechanicznych w zabawkach ruchomych	konserwacja/ewentualna
Plac zabaw – Zabłotce	dobry	Wymiana/konserwacja większości elementów drewnianych, wymiana elementów mechanicznych w zabawkach ruchomych	konserwacja/ewentualna
Plac zabaw – Załuż	niedostateczny	Wymiana/konserwacja większości elementów drewnianych, wymiana elementów mechanicznych w zabawkach ruchomych	konserwacja/ewentualna
Siłownia zewnętrzna – Trepcza	bardzo dobry	Wyrównanie podłoża, wykonanie dojścia	
Siłownia zewnętrzna – Wujskie	bardzo dobry	Wyrównanie podłoża, wykonanie dojścia	
Miejsce rekreacji – Tyrawa Solna	dobry	Konserwacja urządzeń i doposażenie, wykonanie dojścia	
Miejsce rekreacji – Sanoczek	dobry	Konserwacja urządzeń i doposażenie, wykonanie dojścia	
Miejsce rekreacji – Jędruszkowce,	dobry	Konserwacja urządzeń i doposażenie, wykonanie dojścia.	
Miejsce rekreacji – Wujskie	dobry	Konserwacja urządzeń i doposażenie, wykonanie dojścia.	

Źródło: Urząd Gminy Sanok

Pośród 15 boisk piłkarskich nieznajdujących się na terenie Gminy Sanok 2 znajdują się w stanie katastrofalnym a 5 w stanie niedostatecznym. W stanie dobrym i bardzo dobrym znajdują się 4 obiekty. Istotnym problemem poza złym stanem części obiektów sportowych jest swoista monokultura w tym zakresie. Mieszkańcy poszukują innych form aktywności ruchowej. Coraz większą popularnością cieszą się siłownie zewnętrzne oraz obiekty do street workout. Obiektów takich na terenie Gminy brakuje.

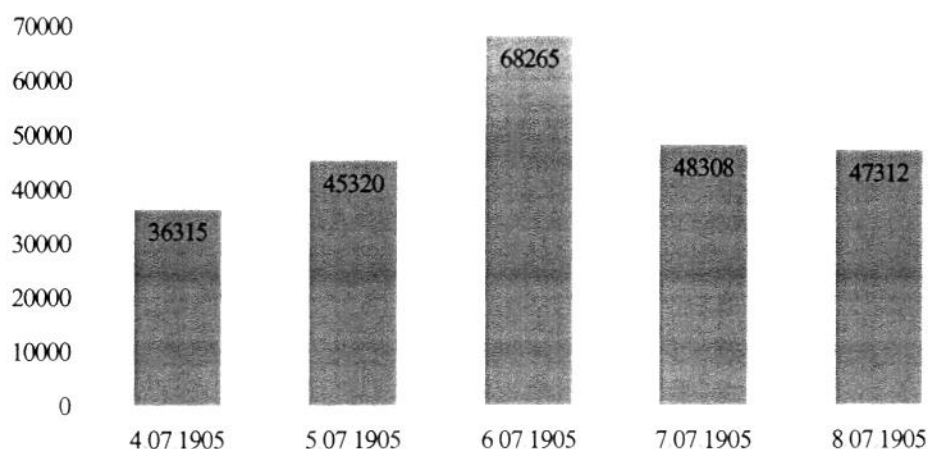
Zdecydowanie lepiej wygląda sytuacja w zakresie placów zabaw dla dzieci. Obiektów tego typu jest 29, a ich stan jest dobry. Potrzeby w tym zakresie są związane z doposażaniem obiektów w nowe urządzenia zabawowe oraz wykonywaniem bieżących napraw i wymianę zużytych elementów (ze względu na wysokie wymogi bezpieczeństwa).

Obiektami najmniej licznymi są miejsca rekreacji związane z integracją i spędzaniem czasu na świeżym powietrzu: wiaty rekreacyjne i grillowe itp. Występują one w 4 wsiach, przy czym wymagają doposażenia i zagospodarowania otoczenia.

## 2.9 Infrastruktura ochrony zdrowia

Jednym z podstawowych aspektów jakości życia jest poziom opieki zdrowotnej. Najprościej można to zmierzyć dostępnością pacjentów do świadczeń. Jest on bardzo istotny, zwłaszcza dla najstarszych mieszkańców gminy.

Podstawowa opieka zdrowotna - liczba udzielonych porad



Według danych GUS na koniec 2016 roku, na terenie Gminy Sanok funkcjonowało 13 przychodni zdrowia oraz 1 apteka ogólnodostępna. W Zakładach Opieki Zdrowotnej mieszkańcy mają dostęp m.in. do podstawowej opieki zdrowotnej (medycyna rodzinna), gabinetu zabiegowego. Ze specjalistycznej opieki medycznej mieszkańcy korzystają poza terenem gminy, przede wszystkim w Sanoku.

## 2.10 Wyniki analizy sfery społecznej w oparciu o dane statystyczne

W celu dokonania oceny sytuacji w sferze społecznej gminy Sanok przeanalizowano następujące dane statystyczne:

- dane dotyczące liczby mieszkańców wg ekonomicznych grup wiekowych,
- liczba zarejestrowanych bezrobotnych w grudniu 2016 roku,
- liczba długotrwale bezrobotnych w grudniu 2016 roku,
- liczba osób pobierających zasiłek stały w roku 2015,
- liczba osób pobierająca zasiłek okresowy w roku 2015,
- liczba zgłoszeń (wniosków o interwencję) do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- liczba osób skierowanych przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na przymusowe leczenie odwykowe,
- liczba interwencji domowych policji w roku 2015
- frekwencja wyborcza do Rady Gminy w roku 2014

Zebrane dane statystyczne porównano do średniej dla całej Gminy. Gdy analizowany wskaźnik ma wartość gorszą od średniej to mamy do czynienia z sytuacją kryzysową. Analiza objęła 9 czynników. Przyjęto, że jeśli połowa z analizowanych czynników (co najmniej 5) ma wartość gorszą od średniej, w miejscowości



mamy do czynienia z koncentracją problemów społecznych Wyniki analizy prezentuje tabela

Tab 15 Wyniki analizy problemów społecznych w gminie Sanok – obszary problemowe

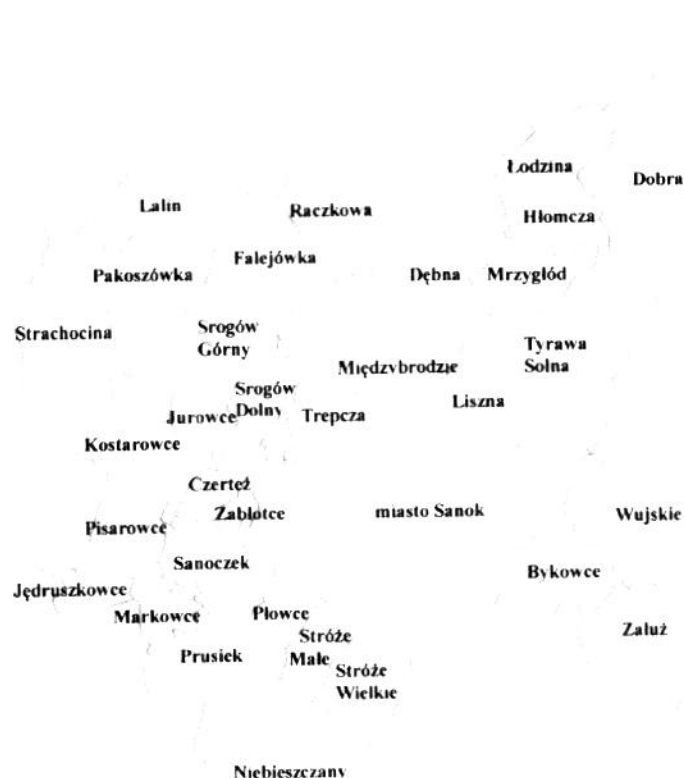
Wyszczególnienie	Obciążenie demograficzne	Bezrobocie 2016/1000 mieszkańców	Długotrwale bezrobotni/1000 mieszkańców	Zasilek stały/1000 mieszkańców (2015)	Zasilek okresowy/1000 mieszkańców (2015)	Liczba zgłoszeń do GKRPA/1000 mieszkańców	Liczba skierowań na leczenie odwykowe/1000 mieszkańców	Interwencje domowe Policji/1000 mieszkańców	Frekwencja w wyborach samorządowych 2014	Ilość wskaźników gorszych od średniej
Bykowce	Tak				Tak		Tak	Tak	Tak	5
Czerzeż		Tak	Tak				Tak		Tak	4
Dębna	Tak			Tak	Tak					3
Dobra	Tak			Tak	Tak				Tak	4
Falejówka		Tak	Tak	Tak	Tak	Tak		Tak	Tak	7
Hłomcza	Tak	Tak			Tak				Tak	4
Jędruszkowce	Tak	Tak	Tak						Tak	4
Jurowce	Tak				Tak	Tak		Tak	Tak	5
Kostarowce				Tak					Tak	2
Lalin		Tak	Tak		Tak	Tak				4
Liszna	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	9
Lodzina			Tak	Tak			Tak	Tak	Tak	5
Markowce	Tak		Tak			Tak	Tak	Tak	Tak	6
Międzybrodzie					Tak				Tak	2
Mrzygłód	Tak			Tak	Tak	Tak				4
Niebieszczany	Tak									1
Pakoszowka	Tak	Tak					Tak			3
Pisarowce						Tak			Tak	2
Płowce			Tak					Tak	Tak	3
Prusiek	Tak					Tak				2
Raczkowa	Tak			Tak		Tak		Tak	Tak	5
Sanoczek		Tak					Tak	Tak	Tak	4
Srogow Dolny		Tak	Tak		Tak		Tak		Tak	5
Srogow Górny	Tak			Tak		Tak			Tak	4
Strachocina	Tak						Tak			2
Stróże Małe			Tak		Tak			Tak	Tak	4
Stróże Wielkie	Tak	Tak	Tak	Tak				Tak	Tak	6
Trepcza		Tak						Tak	Tak	3
Tyrawa Solna	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak		Tak		7
Wujskie		Tak	Tak	Tak	Tak			Tak		5
Zablotce	Tak		Tak		Tak	Tak			Tak	5
Załuż	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak		Tak		7

Analiza danych statystycznych wykazała koncentrację problemów społecznych w następujących miejscowościach gminy Sanok

- Bykowce

- Falejówka
- Jurowce
- Liszna
- Łodzina
- Markowce
- Raczkowa
- Srogów Dolny
- Stróże Wielkie
- Tyrawa Solna
- Wujskie
- Zabłotce
- Załuż

Przestrzenne rozmieszczenie miejscowości, w których analiza danych statystycznych wykazała koncentrację problemów społecznych prezentuje rysunek



- koncentracja problemów społecznych

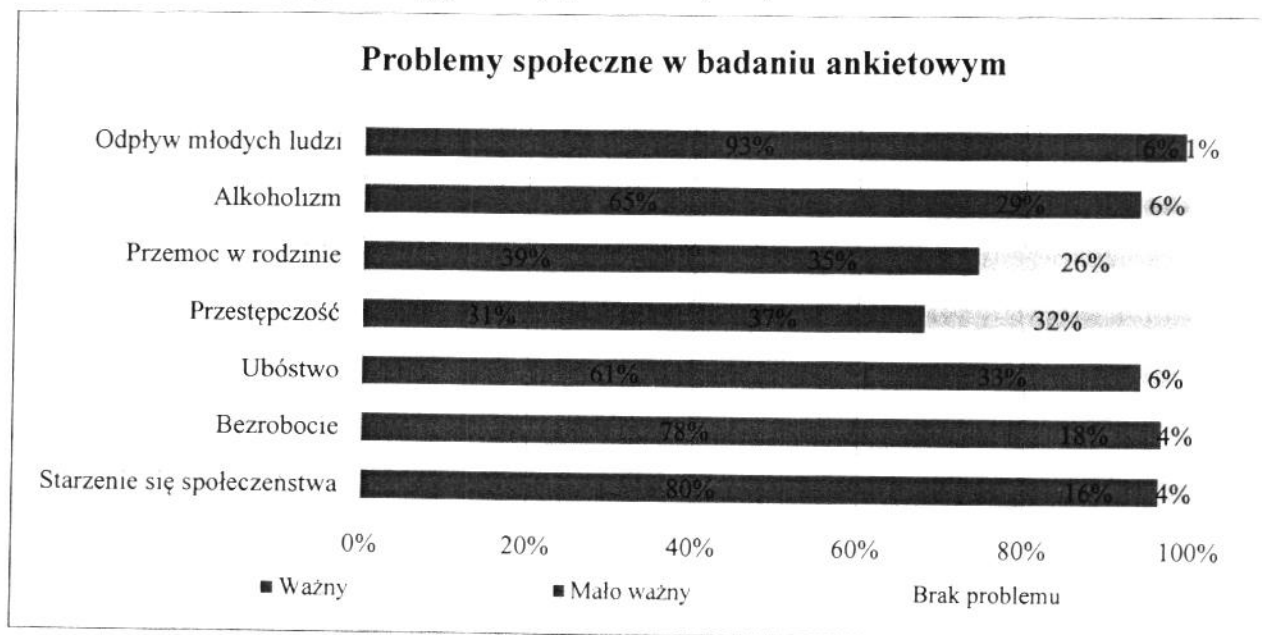
Rys Koncentracja problemów społecznych – wyniki analizy danych statystycznych

## 2.11 Wyniki analizy sfery społecznej w badaniu ankietowym

Problemy sfery społecznej były przedmiotem badań ankietowych, przeprowadzonych wśród mieszkańców, właścicieli nieruchomości, przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą na terenie gminy Sanok oraz innych grup interesariuszy. W badaniu wykorzystano kwestionariusze w wersji papierowej oraz kwestionariusz on-line. Badania dotyczące zagadnień związanych ze sferą społeczną dotyczyły:

- najważniejszych problemów społecznych,
- form integracji lokalnej społeczności, obszarów i możliwości spędzania czasu wolnego

Wyniki badania w wersji graficznej prezentują poniższe wykresy



Rys. Problemy społeczne w badaniu ankietowym



Rys. Aspekty związane ze spędzaniem czasu wolnego w badaniu ankietowym

Najistotniejszym problemem społecznym wskazanym przez ankietowanych jest odpływ młodych, wykształconych ludzi do pracy w większych ośrodkach miejskich a także poza granice naszego kraju. Az 93% badanych wskazało, iż jest to ważny problem. Kolejnym problemem, często wskazywanym przez respondentów jest problem starzenia się społeczeństwa. Jest on ważny wg 80% ankietowanych. Niewątpliwie obydwa zjawiska, wskazywane jako najbardziej problematyczne w sferze społecznej są ze sobą związane.

Problemem, który wg ankietowanych ma najistotniejsze znaczenie z punktu widzenia czasu wolnego przez mieszkańców jest niewystarczająca oferta kulturalna. Jest to problem o dużym znaczeniu dla 81% ankietowanych. Niewątpliwie jest to związane ze specyfiką Gminy Sanok, której powierzchnia wynosi aż 230 km<sup>2</sup>. Tak duża powierzchnia Gminy i rozproszenie jednostek osadniczych uniemożliwia spełnienie wszystkich oczekiwań mieszkańców w tym zakresie (szczególnie bezpośrednio, w miejscu zamieszkania).

Istotnym problemem w części miejscowości jest niewystarczająca infrastruktura sportowa. Na ten problem wskazuje 78% ankietowanych. Ciekawa sytuacja wiąże się z funkcjonowaniem organizacji integrujących mieszkańców. Jest to ważny problem dla 74% badanych.

### 3 Analiza problemów gospodarczych

Poziom rozwoju gospodarczego gminy ma bezpośredni wpływ na jej sytuację społeczną. Problemy społeczne są często pochodną sytuacji ekonomicznej. Przykładem może być dający się często zauważyć związek przestępczości z wysokim poziomem bezrobocia. Ilość podmiotów gospodarczych funkcjonujących w poszczególnych miejscowościach gminy Sanok prezentuje tabela

Tab 16. Podmioty gospodarcze w gminie Sanok (dane na 31 XII 2016)

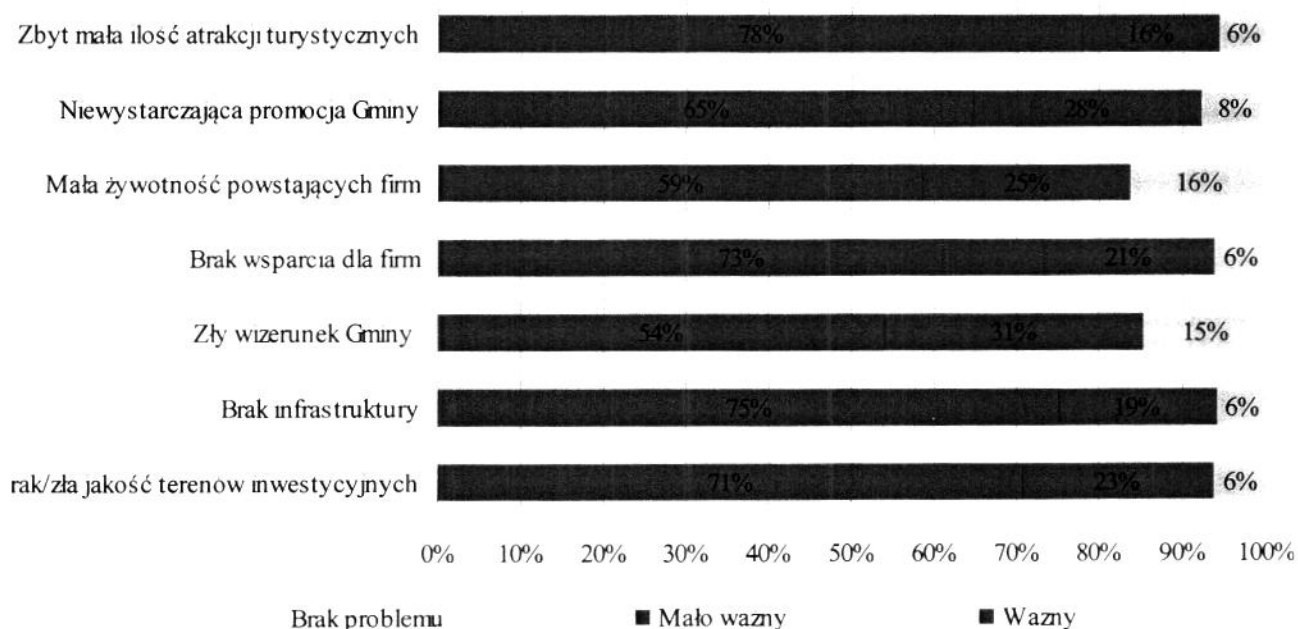
Miejscowość	Liczba aktywnych podmiotów wpisanych w CEIDG	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych w KRS	Łączna liczba działających podmiotów gospodarczych	Liczba podmiotów gospodarczych/1000 mieszkańców
Bykowce	49	3	52	60,61
Czerzeż	29	6	35	54,43
Dębna	10	1	11	41,83
Dobra	9	2	11	35,60
Falejówka	7	0	7	10,99
Hłomcza	17	2	19	52,49
Jędruszkowce	10	0	10	42,37
Jurowce	22	2	24	57,83
Kostarowce	28	2	30	37,50
Lalin	11	2	13	36,01
Liszna	16	0	16	43,24
Łodzina	4	0	4	14,60
Markowce	8	0	8	21,28
Międzybrodzie	5	0	5	33,33
Mrzygłód	10	1	11	26,00
Niebieszczany	56	2	58	26,13
Pakoszówka	35	1	36	37,85
Pisarowce	16	3	19	22,92
Płowce	9	0	9	29,32
Prusiek	21	1	22	26,00
Raczkowa	4	0	4	11,53
Sanoczek	27	1	28	33,78
Srogów Dolny	16	0	16	47,34
Srogów Górny	13	0	13	22,61
Strachocina	34	1	35	30,57
Stróże Małe	20	0	20	59,17
Stróże Wielkie	2	1	3	39,47
Trepcza	43	2	45	40,21
Tyrawa Solna	8	0	8	20,10
Wujskie	13	1	14	34,31
Zablotce	25	6	31	64,58
Załuz	17	0	17	50,00
<b>Średnio w gminie Sanok</b>	<b>594</b>	<b>40</b>	<b>634</b>	<b>35,18</b>

Źródło: Obliczenia własne na podstawie CEIDG, KRS

Kolorem czerwonym zaznaczono wyniki, które przyjęły wartość gorszą niż średnia dla gminy

W ramach oceny problemów gospodarczych przeprowadzono badanie ankietowe dotyczące zagadnień związanych z tą sferą. Według interesariuszy największy wpływ na tempo rozwoju gospodarczego ma zbyt mała liczba atrakcji turystycznych. Mieszkańcy doceniają turystyczne walory Gminy Sanok i chcą z tą gałęzią gospodarki związać swoją przyszłość. Jednocześnie 75% uczestniczących w badaniu ankietowym wskazuje, że istotnym ograniczeniem dla rozwoju gospodarczego są braki w infrastrukturze technicznej. Z tym zagadnieniem wiąże się również problem odpowiedniej ilości oraz jakości terenów inwestycyjnych w gminie Sanok. Biorąc pod uwagę specyfikę i wielkość Gminy bardziej istotny wydaje się czynnik związany z jakością terenów inwestycyjnych w kontekście ich uzbrojenia.

### Problemy gospodarcze w badaniu ankietowym



Rys. Problemy gospodarcze w badaniu ankietowym

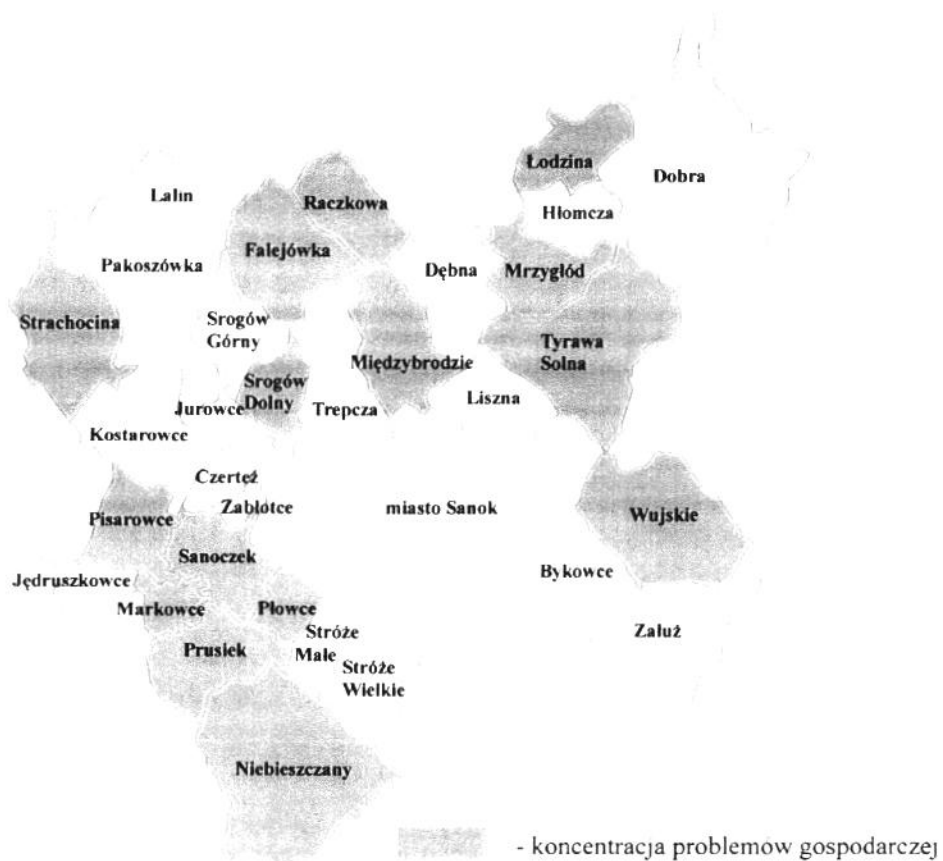
W analizie sfery gospodarczej wykorzystano wskaźnik ilości funkcjonujących podmiotów gospodarczych. W celu umożliwienia porównania sytuacji w poszczególnych miejscowościach wykorzystano wskaźnik/1000 mieszkańców. Otrzymaną wartość odnoszono do średniej dla gminy Sanok.

Analiza wykazała problemy gospodarcze w następujących miejscowościach:

- Falejówka
- Łodzina
- Markowce
- Międzybrodzie
- Mrzyglód
- Niebieszczany
- Pisarowce

- Płowce
- Prusiek
- Raczkowa
- Sanoczek
- Srogów Górny
- Strachocina
- Tyrawa Solna
- Wujskie

Przestrzenne rozmieszczenie miejscowości, w których analiza danych statystycznych wykazała koncentrację problemów gospodarczych prezentuje rysunek



Rys Koncentracja problemów gospodarczych – wyniki analizy danych

## 4 Analiza problemów środowiskowych

Wśród wielu czynników mających wpływ na życie człowieka jednym z najistotniejszych jest jakość środowiska naturalnego. Wpływa ono nie tylko na byt w sensie fizycznym, ale także stwarza możliwość wzbogacenia ducha, umysłu, a także twórczość i kreatywność.

W celu oceny stanu środowiska naturalnego w gminie Sanok przeanalizowano trzy czynniki, dla których dostępne są dane na poziomie pojedynczej miejscowości. Są to:

- % mieszkańców segregujących odpady komunalne
- ilość pokryć dachowych zawierających azbest przypadająca na mieszkańca
- % mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej

Wyniki analizy sfery środowiskowej prezentuje poniższa tabela

Tab. 17. Czynniki środowiskowe w gminie Sanok (dane na 31 XII 2016)

Miejscowość	% mieszkańców segregujących odpady komunalne	Ilość pokryć dachowych zawierających azbest przypadająca na mieszkańca (m <sup>2</sup> )	% mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej	Ilość czynników gorszych od średniej w Gminie
Bykowce	81,66%	17,97	95,00%	1
Czerzeż	80,12%	26,39	100,00%	1
Dębna	90,70%	36,20	0,00%	2
Dobra	82,56%	29,35	0,00%	3
Falejówka	91,45%	35,44	100,00%	1
Hłomcza	87,79%	28,95	0,00%	2
Jędruszkowce	68,97%	20,18	100,00%	1
Jurowce	81,50%	35,64	100,00%	2
Kostarowce	83,26%	34,02	100,00%	2
Lalin	90,81%	39,55	0,00%	2
Liszna	96,44%	20,36	0,00%	1
Łodzina	91,62%	49,27	0,00%	2
Markowce	94,08%	29,03	100,00%	1
Międzybrodzie	79,61%	12,90	0,00%	2
Mrzyglód	84,94%	27,29	10,00%	2
Niebieszczany	92,28%	37,55	0,00%	2
Pakoszkówka	82,19%	32,25	100,00%	2
Pisarowce	74,92%	16,05	100,00%	1
Płowce	91,70%	11,02	100,00%	0
Prusiek	92,53%	26,21	100,00%	0
Raczkowa	90,20%	33,94	100,00%	1
Sanoczek	89,48%	27,63	100,00%	0
Srogow Dolny	89,32%	34,58	100,00%	1
Srogow Górny	84,07%	30,79	100,00%	2
Strachocina	80,96%	23,55	100,00%	1
Stróże Małe	96,18%	14,11	100,00%	0
Stróże Wielkie	93,22%	37,50	0,00%	2



Trepcza	87,91%	18,51	100,00%	0
Tyrawa Solna	88,05%	47,91	20,00%	2
Wujskie	94,56%	29,71	0,00%	2
Zabłotce	86,89%	22,05	100,00%	1
Załuż	82,03%	20,72	0,00%	2
<b>Średnio w gminie Sanok</b>	<b>86,99%</b>	<b>28,39</b>	<b>67,40%</b>	

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Urzędu Gminy

Kolorem czerwonym zaznaczono wyniki, które przyjęły wartość gorszą niż średnia dla gminy

W ramach oceny problemów środowiskowych przyjęto, że w przypadku gdy dwa z trzech analizowanych czynników przyjęły wartość gorszą od średniej dla Gminy mamy do czynienia z koncentracją problemów środowiskowych. Sytuacja taka wystąpiła w następujących miejscowościach gminy Sanok

- Dębna
- Dobra
- Hłomcza
- Jurowce
- Kostarowce
- Lalin
- Łodzina
- Międzybrodzie
- Mrzyglód
- Niebieszczany
- Pakoszkówka
- Srogów Górny
- Stróże Wielkie
- Tyrawa Solna
- Wujskie
- Załuż

Przestrzenne rozmieszczenie miejscowości, w których analiza danych statystycznych wykazała koncentrację problemów środowiskowych prezentuje rysunek



Rys Koncentracja problemów środowiskowych – wyniki analizy danych statystycznych

## 5 Analiza problemów przestrzenno-funkcjonalnych

W procesie identyfikacji obszarów zdegradowanych jednym z ocenianych elementów jest stopień wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną. Ocenie poddaje się również stan istniejącej infrastruktury – stopień zużycia i zastosowane technologie.

W celu oceny sytuacji w sferze przestrzenno-funkcjonalnej gminy Sanok analizie poddano następujące czynniki:

- stan dróg
- % mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej
- stan istniejącej sieci wodociągowej
- % mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej
- stan istniejącej sieci kanalizacyjnej

Wyniki analizy sfery środowiskowej prezentuje poniższa tabela

Tab 18 Czynniki przestrzenno-funkcjonalne w gminie Sanok (dane na 31 XII 2016)

Miejscowość	Stan dróg (5- bdb, 2 - ndst)	% mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej	% mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej	Ilość czynników gorszych od średniej w Gminie
Bykowce	3,70	100,00%	95,00%	1
Czerzeż	3,57	100,00%	100,00%	1
Dębna	3,57	0,00%	0,00%	3
Dobra	3,83	0,00%	0,00%	2
Falejówka	3,50	0,00%	100,00%	2
Hłomcza	3,79	0,00%	0,00%	2
Jędruszkowce	3,80	0,00%	100,00%	1
Jurowce	4,20	0,00%	100,00%	1
Kostarowce	3,96	100,00%	100,00%	0
Lalin	3,50	0,00%	0,00%	3
Liszna	3,75	0,00%	0,00%	2
Łodzina	3,50	0,00%	0,00%	3
Markowce	3,71	0,00%	100,00%	2
Międzybrodzie	3,67	0,00%	0,00%	3
Mrzygłód	4,20	0,00%	10,00%	2
Niebieszczany	3,73	0,00%	0,00%	3
Pakoszowka	3,91	0,00%	100,00%	1
Pisarowce	4,17	100,00%	100,00%	0
Płowce	3,67	0,00%	100,00%	2
Prusiek	3,54	0,00%	100,00%	2
Raczkowa	3,40	0,00%	100,00%	2
Sanoczek	3,60	0,00%	100,00%	2
Srogow Dolny	3,89	0,00%	100,00%	1
Srogow Gorny	3,44	0,00%	100,00%	2
Strachocina	4,00	0,00%	100,00%	1
Stroże Małe	4,13	0,00%	100,00%	1
Stroże Wielkie	4,13	0,00%	0,00%	2

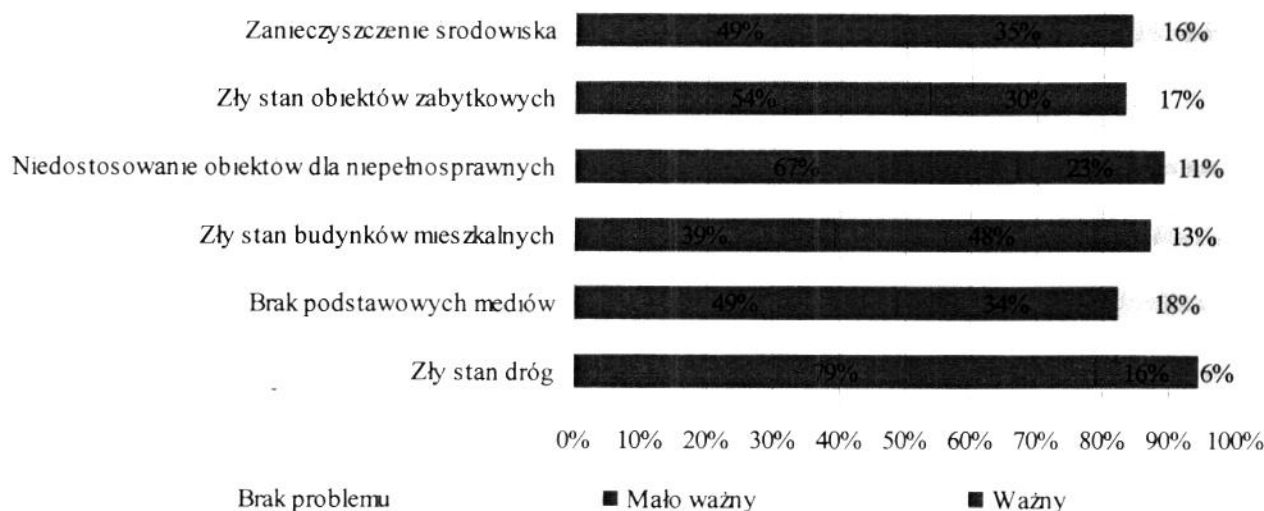
Trepcza	4,00	100,00%	100,00%	0
Tyrawa Solna	3,11	0,00%	20,00%	3
Wujskie	3,33	0,00%	0,00%	3
Zablotce	3,64	100,00%	100,00%	1
Zaluz	3,50	100,00%	0,00%	2
<b>Średnio w gminie Sanok</b>	<b>3,74</b>	<b>28,13%</b>	<b>67,40%</b>	

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Urzędu Gminy

Kolorem czerwonym zaznaczono wyniki, które przyjęły wartość gorszą niż średnia dla gminy

W ramach oceny problemów przestrzenno-funkcjonalnych przeprowadzono badanie ankietowe dotyczące zagadnień związanych z tą sferą. Według interesariuszy najistotniejszym problemem jest zły stan dróg. Jest to ważny problem wg 79% ankietowanych. Duża ilość badanych wskazała, że ważnym problemem jest brak dostosowania obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych. Wskazało tak 67% badanych. Za problem najmniej istotny ankietowani wskazali stan budynków mieszkalnych.

### Problemy funkcjonalno-przestrzenne w badaniu ankietowym



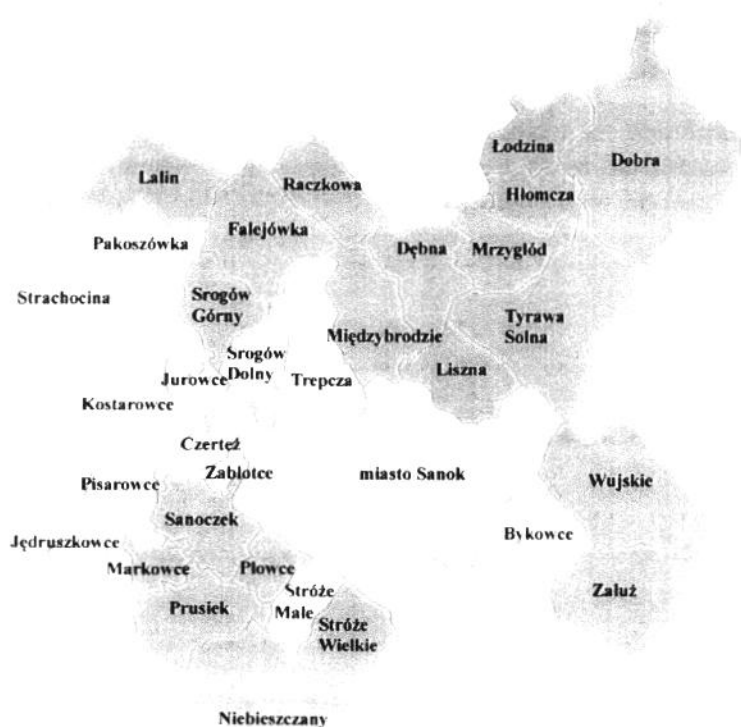
Rys. Problemy przestrzenno-funkcjonalne w badaniu ankietowym

W ramach oceny problemów przestrzenno-funkcjonalnych przyjęto, że w przypadku gdy dwa z trzech analizowanych czynników przyjęły wartość gorszą od średniej dla Gminy mamy do czynienia z koncentracją problemów środowiskowych. Sytuacja taka wystąpiła w następujących miejscowościach gminy Sanok:

- Dębna
- Dobra
- Falejówka
- Hłomecza
- Lalin
- Liszna

- Łodzina
- Markowce
- Międzybrodzie
- Mrzygłód
- Niebieszczany
- Płowce
- Prusiek
- Raczkowa
- Sanoczek
- Srogów Górny
- Stróże Wielkie
- Tyrawa Solna
- Wujskie
- Załuż

Przestrzenne rozmieszczenie miejscowości, w których analiza danych statystycznych wykazała koncentrację problemów przestrzenno-funkcjonalnych prezentuje rysunek



- koncentracja problemów przestrzenno-funkcjonalnych

Rys Koncentracja problemów przestrzenno-funkcjonalnych – wyniki analizy danych statystycznych

## 6 Analiza problemów technicznych

W ramach analizy sfery technicznej bierze się pod uwagę poziom degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska

W analizie wzięto pod uwagę mieszkania znajdujące się w zasobie komunalnym gminy Sanok. O wyborze tego kryterium zdecydowała dostępność danych. Nie ma możliwości pozyskania szczegółowych i obiektywnych danych dotyczących stanu technicznego budynków prywatnych. Ze względu na fakt, iż w mieszkaniach komunalnych zamieszkują osoby, które nie są ich właścicielami a poziom czynszów nie zawsze gwarantuje wystarczającą ilość środków na konieczne naprawy, remonty i modernizacje, stan techniczny tych obiektów często nie jest najlepszy.

W analizie wzięto pod uwagę ilość mieszkań komunalnych w poszczególnych miejscowościach gminy Sanok. Wyniki prezentuje tabela.

Tab 19. Mieszkania komunalne w gminie Sanok (dane na 31 XII 2016)

Miejscowość	Liczba mieszkań komunalnych	Liczba mieszkań komunalnych/1000 mieszkańców
Bykowce		0,00
Czertez	1	1,56
Dębna	2	7,60
Dobra	1	3,24
Falejówka		0,00
Hłomcza		0,00
Jędruszkowce		0,00
Jurowce	6	14,46
Kostarowce		0,00
Lalin		0,00
Liszna	1	2,70
Lodzina		0,00
Markowce		0,00
Międzybrodzie	1	6,67
Mrzygłód	3	7,09
Niebieszczany		0,00
Pakoszowka	1	1,05
Pisarowce	3	3,62
Płowce		0,00
Prusiek	4	4,73
Raczkowa	2	5,76
Sanoczek		0,00
Srogów Dolny		0,00
Srogów Górny	1	1,74
Strachocina		0,00

Stroże Małe	2	5,92
Stróże Wielkie		0,00
Trepcza	2	1,79
Tyrawa Solna		0,00
Wujskie		0,00
Zabłotce		0,00
Załuż		0,00
<b>Średnio w gminie Sanok</b>	<b>30</b>	<b>1,66</b>

*Źródło: Obliczenia własne na podstawie Urzędu Gminy*

Kolorem czerwonym zaznaczono wyniki, które przyjęły wartość gorszą niż średnia dla gminy

W ramach oceny problemów środowiskowych przyjęto, że z koncentracją problemów technicznych mamy do czynienia w sytuacji, gdy wskaźnik liczby mieszkań komunalnych przypadających na 1000 mieszkańców przekracza średnią dla gminy Sanok. Z taką sytuacją mamy do czynienia w następujących miejscowościach

- Dębna
- Dobra
- Jurowce
- Liszna
- Międzybrodzie
- Mrzygłód
- Pisarowce
- Prusiek
- Raczkowa
- Srogów Górny
- Stróże Małe
- Trepcza

Przestrzenne rozmieszczenie miejscowości, w których analiza danych statystycznych wykazała koncentrację problemów technicznych prezentuje rysunek



- koncentracja problemow technicznych

Rys Koncentracja problemów technicznych – wyniki analizy danych statystycznych



## 7 Obszary zdegradowane na terenie gminy Sanok

Jako obszar rewitalizacji może zostać wyznaczony obszar spełniający kryteria obszaru zdegradowanego. Obszar zdegradowany musi spełniać następujące warunki:

1 Obszar musi znajdować się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym.

2 Obok koncentracji negatywnych zjawisk społecznych występuje tam, co najmniej jedno z negatywnych zjawisk.

- gospodarczych - w szczególności niski stopień przedsiębiorczości, słaba kondycja lokalnych przedsiębiorstw
- środowiskowych - w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecność odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska
- przestrzenno-funkcjonalnych - w szczególności niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej zły stan techniczny, brak dostępu do podstawowych usług lub ich niska jakość, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niski poziom obsługi komunikacyjnej, niedobór lub niskiej jakości tereny publiczne
- technicznych - w szczególności degradacja stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz brak rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska

Spełnienie kryteriów określonych w punkcie 1 i 2 pozwala zakwalifikować obszar, jako obszar zdegradowany.

Podsumowanie analizy zebranych danych statystycznych w kontekście koncentracji problemów w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej prezentuje tabela

Tab 20 Matryca koncentracji problemów

Miejscowość	Problemy społeczne	Problemy gospodarcze	Problemy środowiskowe	Problemy przestrzennie-funkcjonalne	Problemy techniczne
Bykowce	Tak				
Czerteż					
Dębna			Tak	Tak	Tak
Dobra			Tak	Tak	Tak
Falejówka	Tak	Tak		Tak	
Hłomcza			Tak	Tak	
Jędruszkowce					
Jurowce	Tak		Tak		Tak
Kostarowce			Tak		
Lalin			Tak	Tak	
Liszna	Tak			Tak	Tak
Łodzina	Tak	Tak	Tak	Tak	
Markowce	Tak	Tak		Tak	
Międzybrodzie			Tak	Tak	Tak
Mrzyglód		Tak	Tak	Tak	Tak
Niebieszczany		Tak	Tak	Tak	
Pakoszowka			Tak		
Pisarowce		Tak			Tak
Płowce		Tak		Tak	
Prusick		Tak		Tak	Tak
Raczkowa	Tak	Tak		Tak	Tak
Sanoczek		Tak		Tak	
Srogów Dolny	Tak				
Srogów Górny		Tak	Tak	Tak	Tak
Strachocina		Tak			
Stróże Małe					Tak
Stróże Wielkie	Tak		Tak	Tak	
Trepcza					Tak
Tyrawa Solna	Tak	Tak	Tak	Tak	
Wujskie	Tak	Tak	Tak	Tak	
Zablotce	Tak				
Załuż	Tak		Tak	Tak	

Jako obszar rewitalizacji może zostać wyznaczona część gminy, która spełnia kryterium obszaru zdegradowanego a jednocześnie obszar ten nie może być większy niż 20% powierzchni gminy oraz nie może być zamieszkały przez więcej niż 30% jej mieszkańców.

Tab 21 Maksymalna wielkość obszaru rewitalizacji w gminie Sanok

Wyszczególnienie	Liczba mieszkańców	% mieszkańców	Powierzchnia w km <sup>2</sup>	% powierzchni Gminy
Gmina Sanok	18 023	100	231,4	100
Obszar rewitalizacji	5 407	30	46,28	20

Zgodnie z wynikami analizy ujętej w Matrycy koncentracji problemów największą koncentracją problemów społecznych przy jednoczesnej koncentracji problemów gospodarczych i/lub środowiskowych i/lub przestrzenno-funkcjonalnych i/lub technicznych cechują się następujące miejscowości gminy Sanok

- Falejówka
- Jurowce
- Liszna
- Łodzina
- Markowce
- Raczkowa
- Stróże Wielkie
- Tyrawa Solna
- Wujskie
- Załuz

Łączna liczba mieszkańców w wymienionych miejscowościach wynosi 3 641 osób

### 7.1 Obszar rewitalizacji w badaniu ankietowym

W ramach konsultacji społecznych dotyczących obszaru rewitalizacji przeprowadzono badanie ankietowe, którego celem było między innymi poznanie oczekiwan interesariuszy w zakresie obszaru rewitalizacji w gminie Sanok. W badaniu ankietowani wypełnili 350 kwestionariuszy ankietowych (w tym 304 on-line i 46 w wersji papierowej). Wyniki badania ankietowego dotyczącego propozycji obszaru rewitalizacji prezentuje tabela

Tab. 22 Wyniki badania ankietowego w zakresie propozycji obszaru rewitalizacji

Miejscowość	Udział w całkowitej liczbie wskazan	Kryterium obszaru zdegradowanego
Raczkowa	14,29%	Tak
Tyrawa Solna	12,57%	Tak
Niebieszczany	8,57%	Nie
Wujskie	6,00%	Tak
Falejówka	5,43%	Tak
Kostarowce	5,14%	Nie
Liszna	5,14%	Tak
Jurowce	3,43%	Tak
Mrzygłód	3,14%	Nie
Srogów Górny	3,14%	Nie
Strachocina	3,14%	Nie
Trepcza	3,14%	Nie
Pozostałe miejscowości*	26,86%	XXXXXXXXXXXXXXXXXX

\* - w tej grupie znajdują się miejscowości, które skazało mniej 3% ankietowanych

Miejscowości, które zdaniem interesariuszy najbardziej wymagają przeprowadzenia procesu rewitalizacji w procesie analizy danych statystycznych wykazały się zróżnicowaną koncentracją problemów

- **Niebieszczany** – nie wykazują koncentracji problemów społecznych
- **Kostarowce** – nie wykazują koncentracji problemów społecznych
- **Mrzyglód** – wykazuje koncentrację problemów społecznych, o jeden czynnik mniejszą, niż przyjęty próg, jednocześnie analiza wykazała w miejscowości koncentrację problemów gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych oraz technicznych
- **Srogów Górny** – wykazuje koncentrację problemów społecznych, o jeden czynnik mniejszą, niż przyjęty próg, jednocześnie analiza wykazała koncentrację w miejscowości problemów gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych oraz technicznych
- **Strachocina** – nie wykazują koncentracji problemów społecznych
- **Trepcza** – nie wykazują koncentracji problemów społecznych

Nałożenie wyników analizy danych statystycznych i wyników badań ankietowych dały identyczne wyniki w przypadku miejscowości

- Raczkowa
- Tyrawa Solna
- Wujskie
- Falejówka
- Liszna
- Jurowce

Dwie miejscowości wskazane w badaniu ankietowym wykazują nieznacznie mniejszą koncentrację problemów społecznych niż przyjęty w analizie próg. Jednocześnie miejscowości te wykazują koncentrację problemów we wszystkich pozostałych sferach. Są to

- Mrzyglód
- Srogów Górny

Pozostałe miejscowości wskazane w badaniu ankietowym wykazują minimalną koncentrację problemów społecznych – maksymalnie dwa analizowane czynniki osiągnęły wartość gorszą od średniej. Są to miejscowości

- Niebieszczany
- Kostarowce
- Strachocina
- Trepcza

W związku z powyższym – uwzględniając w maksymalny możliwy sposób wynik partycypacji społecznej – poza miejscowościami, w których analiza danych statystycznych wykazała cechy obszaru zdegradowanego

przy wyznaczaniu obszaru rewitalizacji dla gminy Sanok zostaną uwzględnione również miejscowości Mrzygłód i Srogów Górny

## 8 Obszar rewitalizacji w gminie Sanok

Jako obszar rewitalizacji może zostać wyznaczona taka część gminy, która spełnia kryterium obszaru zdegradowanego. Obszar rewitalizacji może składać się z kilku podobszarów, w tym nie mających wspólnych granic.

W procesie analizy zebranych danych, uwzględniając potrzeby i oczekiwania interesariuszy wyznaczono następujący obszar rewitalizacji:

- Falejówka
- Jurowce
- Liszna
- Łodzina
- Markowce
- Mrzyglód
- Raczkowa
- Srogów Górny
- Stróże Wielkie
- Tyrawa Solna
- Wujskie
- Załuż

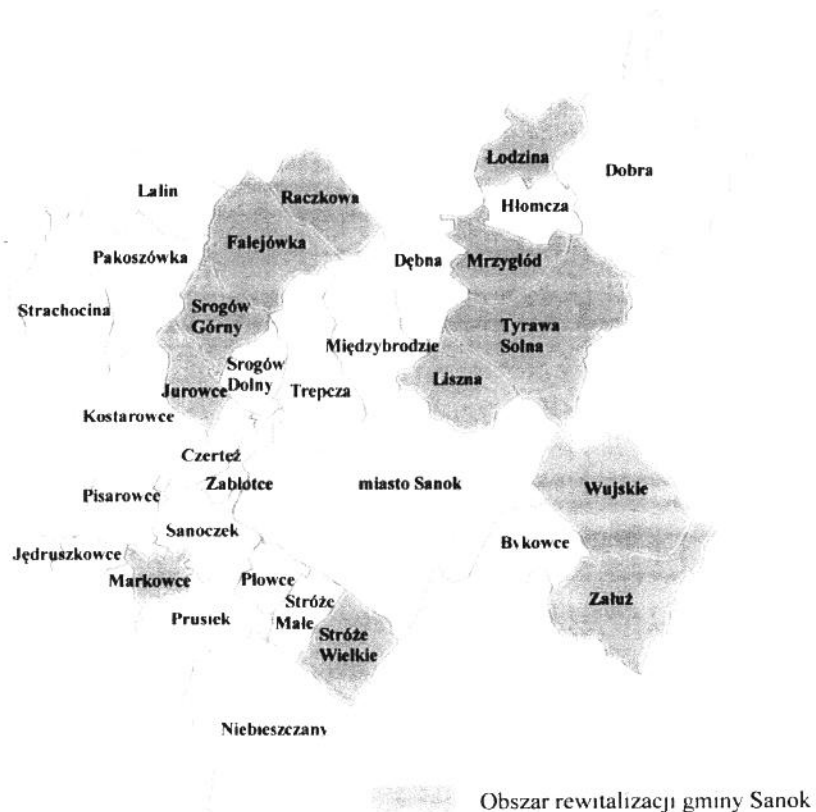
Obszar spełnia rygor związany z wielkością i liczbą mieszkańców, który stanowi, że obszar ten nie może być większy niż 20% powierzchni gminy oraz nie może być zamieszkały przez więcej niż 30% jej mieszkańców.

Tab. 23 Parametry obszaru rewitalizacji w gminie Sanok

Wyszczególnienie	Liczba mieszkańców	% mieszkańców	Powierzchnia w km <sup>2</sup>	% powierzchni Gminy
Falejówka	637	3,53%	4,7 km <sup>2</sup>	2,03 %
Jurowce	415	2,30%	3,5 km <sup>2</sup>	1,51 %
Liszna	370	2,05%	2,5 km <sup>2</sup>	1,08 %
Łodzina	274	1,52%	1,8 km <sup>2</sup>	0,78 %
Markowce	376	2,09%	1,6 km <sup>2</sup>	0,69 %
Mrzyglód	423	2,35%	2,3 km <sup>2</sup>	0,99 %
Raczkowa	347	1,93%	1,8 km <sup>2</sup>	0,78 %
Srogów Górny	575	3,19%	3,5 km <sup>2</sup>	1,51 %
Stróże Wielkie	76	0,42%	2,9 km <sup>2</sup>	1,25 %
Tyrawa Solna	398	2,21%	2,9 km <sup>2</sup>	1,25 %
Wujskie	408	2,26%	2,7 km <sup>2</sup>	1,17 %
Załuż	340	1,89%	4,7 km <sup>2</sup>	2,03 %
Obszar rewitalizacji łącznie	4639	25,74%	34,9 km <sup>2</sup>	15,08 %
Gmina Sanok	18 023	100	231,4 km <sup>2</sup>	100 %

Zaproponowany obszar zdegradowany nie przekracza swoją wielkością oraz liczbą mieszkańców wielkości maksymalnych określonych w wytycznych oraz Ustawie o rewitalizacji z 9 października 2015 roku. Tym samym spełnione zostały przesłanki, by wymienione wyżej miejscowości gminy Sanok stanowiły obszar rewitalizacji w ramach „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Sanok na lata 2017-2023”

Przestrzenny rozkład miejscowości (podobszarów), które stanowią obszar rewitalizacji gminy Sanok prezentuje rysunek



Rys. Wsie wchodzące w skład obszaru rewitalizacji gminy Sanok

## 9 Zestawienie obszaru rewitalizacji z wartościami referencyjnymi dla województwa

Zgodnie z Instrukcją przygotowania programów rewitalizacji w zakresie wsparcia w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, wskazany w LPR obszar rewitalizacji powinien charakteryzować się wartościami gorszymi niż dla województwa minimum czterech wybranych wskaźników z różnych kategorii dotyczących roku 2014

Do analizy wybrano 4 wskaźników

- Ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym wg faktycznego miejsca zamieszkania Wybór tego wskaźnika wynika z faktu, że niekorzystna struktura demograficzna i zjawisko starzenia się społeczeństwa jest jednym z najbardziej istotnych problemów, który został zidentyfikowany w diagnozie Pociąga on za sobą cały szereg konsekwencji, takich jak obniżanie się potencjału rozwojowego obszaru rewitalizacji
- Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania Jak wskazują wyniki diagnozy, mieszkańcy obszaru rewitalizacji wykazują zbyt małą aktywność w podejmowaniu działalności gospodarczej
- Frekwencja w wyborach do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego rady gminy, na terenie województwa podkarpackiego. Zbyt małe zaangażowanie mieszkańców w życie Gminy zostało zidentyfikowane na etapie wyznaczania obszarów zdegradowanych Jest to skutek zbyt niskiego poziomu patriotyzmu lokalnego i utożsamiania się mieszkańców z miejscem, w którym żyją
- Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej Dostęp do infrastruktury wodnej i kanalizacyjnej jest jednym z bardziej istotnych problemów Gminy Sanok, widocznych zarówno w analizie danych statystycznych jak również zgłaszany w procesie partycypacji społecznej Działania w tym zakresie nie są działaniami stricte rewitalizacyjnymi, przyczyniają się jednak do podnoszenia jakości życia mieszkańców

Ich wykaz wraz z podaniem źródła danych przedstawiono w poniższej tabeli

Tab 24 Wykaz analizowanych wskaźników

Lp	Nazwa wskaźnika	Źródło danych
Kategoria demografia		
1	Ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym wg faktycznego miejsca zamieszkania	Urząd Gminy Sanok
Kategoria podmioty gospodarcze		
2	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania – obszar wiejski	GUS Rejestr REGON
Kategoria integracja społeczna		
3	Frekwencja w wyborach do organów stanowiących jednostek samorządu	Państwowa Komisja Wyborcza



	terytorialnego rady gminy, na terenie województwa podkarpackiego	
Kategoria ochrona środowiska		
4	Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej	Urząd Gminy Sanok

Tab. 25 Zestawianie wyników wskaźników dla obszaru rewitalizacji ze wskaźnikami referencyjnymi dla województwa podkarpackiego

Wyszczególnienie	Ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym wg faktycznego miejsca zamieszkania [2014]	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania – obszar wiejski [2014]	Frekwencja w wyborach do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego rady gminy [2014]	Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej [2014]
Województwo	27,90%	5,5	50,87%	80,20%
Gmina	27,98%	5,2	48,91%	28,13%
Obszar rewitalizacji	28,30%	4,9	47,14%	7,69%

Zestawienie wskaźników dla obszaru rewitalizacji ze wskaźnikami referencyjnymi dla województwa podkarpackiego dało następujące wyniki,

- Wskaźnik „Ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym wg faktycznego miejsca zamieszkania” - wartość powyżej wartości referencyjnej,
- Wskaźnik „Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania – obszar wiejski” - wartość poniżej wartości referencyjnej,
- Wskaźnik „Frekwencja w wyborach do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego rady gminy” - wartość poniżej wartości referencyjnej,
- Wskaźnik „Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej” - wartość poniżej wartości referencyjnej,

Obszar rewitalizacji kwalifikuje się zatem do wsparcia w ramach RPO WP 2014-2020

## 10 Analiza SWOT

Analiza SWOT to jedna z najpopularniejszych heurystycznych technik analitycznych, służąca do porządkowania informacji. Bywa stosowana we wszystkich obszarach planowania strategicznego, jako uniwersalne narzędzie początkowego etapu analizy strategicznej. Polega ona na posegregowaniu posiadanych informacji o danej jednostce analitycznej na cztery grupy/kategorie czynników strategicznych, którymi są

- **Mocne strony**, które należycie wykorzystane będą sprzyjać jej rozwojowi, a w chwili obecnej pozytywnie wyróżniają teren zdegradowany w otoczeniu, stanowią przewagę w stosunku do innych miejsc (z angielskiego STRENGTHS)
- **Słabe strony**, w przypadku których ich nie wyeliminowanie bądź nie zniwelowanie siły ich oddziaływania będzie hamować rozwój analizowanego obszaru, (z angielskiego WEAKNESSES)
- **Szanse**, czyli uwarunkowania, które umiejętnie wykorzystane mogą wpływać pozytywnie na rozwój rewitalizowanego obszaru (z angielskiego OPPORTUNITIES)
- **Zagrożenia**, a więc czynniki obecnie nie występujące, ale mogące być zagrożeniem w przyszłości dla właściwego tempa i kierunku rozwoju (z angielskiego THREATS)

Ważnym elementem analizy SWOT jest więc zarówno ocena zasobów (w szczególności zasobów charakterystycznych), która pozwala na identyfikację mocnych i słabych stron, jak i poznanie szans i zagrożeń płynących z otoczenia. Późniejsza ich konfrontacja prowadzi do określenia kierunków rozwoju. Z punktu widzenia Programu Rewitalizacji kluczowe jest by wyniki analizy SWOT umożliwiły wyznaczenie kierunków działań, które

- ugruntują mocne strony terenu rewitalizowanego
- zniwelują uciążliwości zidentyfikowane w obszarze słabych stron
- pozwolą na pełne wykorzystanie szans
- pomogą w likwidacji lub istotnym ograniczeniu zagrożeń

Analizę przeprowadzono odrębnie dla każdej miejscowości stanowiącej poszczególne podobszary obszaru rewitalizacji. Analizę sporządzono w oparciu o informacje przekazane przez mieszkańców w ramach spotkań informacyjno-warsztatowych zrealizowanych w dniach 7-8 lutego 2017 roku

### 1. Falejówka

Silne strony	Słabe strony

- podniesienie walorów turystycznych i rekreacyjnych wsi

**4. Łodzina**

Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> <li>• aktywna społeczność (KGW)</li> <li>• „kabaret wiejski”</li> <li>• Wiejski Dom Kultury (w trakcie przebudowy)</li> <li>• duża liczba dzieci</li> <li>• atrakcyjne położenie</li> <li>• zabytkowy park</li> <li>• zabytkowa cerkiew</li> <li>• zadbane miejscowość</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Ubóstwo części mieszkańców (uzależnienie od świadczeń pomocy społecznej)</li> <li>• pojawiający się w niektórych domach problem alkoholowy i przemocy w rodzinie</li> <li>• utrudniony dostęp do opieki dla osób starszych i niepełnosprawnych</li> <li>• małe zainteresowanie społeczności lokalnej sprawami gminy</li> <li>• mała liczba podmiotów gospodarczych – bardzo niska aktywność mieszkańców w tym obszarze</li> <li>• brak miejsc noclegowych</li> <li>• brak zajęć kulturalnych dla dzieci</li> <li>• brak ścieżek i szlaków turystycznych,</li> <li>• brak boisk do piłki nożnej i siatkówki,</li> <li>• brak miejsca rekreacji (altana, grill)</li> <li>• brak wodociągu</li> <li>• brak kanalizacji</li> <li>• brak dojazdu do rzeki San</li> <li>• położenie na uboczu Gminy</li> <li>• brak szkoły i przedszkola</li> </ul>
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> <li>• zalew Niewistka</li> <li>• możliwość uprawiania różnych form turystyki zarówno popularnej, jak i kwalifikowanej</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• brak środków UE na rozwój</li> </ul>

**5. Markowce**

Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> <li>• aktywna społeczność – OSP, KGW, LKS</li> <li>• infrastruktura kultury – Wiejski Dom Kultury</li> <li>• tereny pod infrastrukturę rekreacyjną</li> <li>• atrakcyjny krajobraz – potencjał do rozwoju turystyki</li> <li>• kanalizacja</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• niekorzystna struktura demograficzna społeczności lokalnej</li> <li>• duża liczba osób długotrwale bezrobotnych</li> <li>• problem nadużywania alkoholu i przemocy domowej w niektórych rodzinach</li> <li>• utrudniony dostęp do opieki dla osób starszych i niepełnosprawnych</li> <li>• małe zainteresowanie społeczności lokalnej sprawami Gminy</li> <li>• zły stan boiska piłkarskiego</li> </ul>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• brak wiejskiego miejsca rekreacyjnego na spotkania na świeżym powietrzu (altanka, grill)</li> <li>• mała liczba podmiotów gospodarczych – niska aktywność gospodarza mieszkańców</li> <li>• brak wodociągu, problemy z wodą,</li> <li>• brak przedsiębiorstw (brak miejsc pracy)</li> <li>• zdegradowana droga powiatowa</li> <li>• niepełne oświetlenie uliczne</li> <li>• brak wodociągu</li> <li>• brak chodnika</li> <li>• brak wiaty przystankowej</li> <li>• brak sklepu</li> </ul>
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> <li>• środki UE</li> <li>• rosnąca liczba mieszkańców</li> <li>• możliwość uprawiania różnych form turystyki zarówno popularnej, jak i kwalifikowanej</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• kończące się środki UE</li> <li>• zjawisko starzenia się społeczności</li> </ul>

## 6. Mrzyglód

Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> <li>• aktywna społeczność</li> <li>• apteka</li> <li>• ośrodek zdrowia</li> <li>• szkoła</li> <li>• boisko</li> <li>• rzeka San</li> <li>• bogata historia i dziedzictwo historyczne</li> <li>• tradycje garncarskie</li> <li>• unikatowa galicyjska zabudowa</li> <li>• promocja miejscowości poprzez Kiermasz Karpackich Smaków</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• zjawisko wyludniania miejscowości i starzenia się społeczeństwa</li> <li>• problem uzależnienia części mieszkańców od pomocy społecznej (zjawisko ubóstwa)</li> <li>• problem nadużywania alkoholu przez niektórych mieszkańców</li> <li>• ograniczony dostęp do opieki dla osób starszych i niepełnosprawnych</li> <li>• niska aktywność gospodarza mieszkańców wsi</li> <li>• brak wiejskiego miejsca rekreacyjnego na spotkania na świeżym powietrzu (altanka, grill)</li> <li>• brak miejsca do uprawiania sportu (boisko, siłownia zewnętrzna)</li> <li>• Natura 2000 ograniczająca rozwój niektórych działalności gospodarczych</li> <li>• teren zalewowy</li> <li>• brak wodociągu</li> <li>• kanalizacja obejmuje tylko część wsi</li> <li>• zniszczony rynek</li> <li>• duża ilość starych opuszczonych domów,</li> </ul>

Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> <li>• atrakcyjny krajobraz wsi</li> <li>• czyste środowisko</li> <li>• szkoła</li> <li>• turystyczne i rekreacyjne zagospodarowanie rzeki San,</li> <li>• aktywna społeczność wsi</li> <li>• bogate dziedzictwo historyczne i przyrodnicze (stanowiska archeologiczne, park krajobrazowy)</li> <li>• unikalne zasoby naturalne (źródła solne),</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Niekorzystna struktura demograficzna (duży udział osób w wieku poprodukcyjnym)</li> <li>• problem bezrobocia</li> <li>• duży udział osób długotrwale bezrobotnych wśród osób pozostających bez pracy</li> <li>• uzależnienie części mieszkańców od świadczeń pomocy społecznej</li> <li>• ograniczony dostęp do opieki dla osób starszych i niepełnosprawnych</li> <li>• pojawiający się problem nadużywania alkoholu i przemocy domowej</li> <li>• Dom Ludowy tylko w części użytkowany (część wymaga remontu)</li> <li>• zły stan boiska piłkarskiego</li> <li>• mała ilość miejsc pracy</li> <li>• opór mieszkańców przed podejmowaniem działalności gospodarczej – mało podmiotów gospodarczych</li> <li>• bardzo duża ilość wyrobów zawierających azbest (eternit)</li> <li>• brak wodociągu</li> <li>• kanalizacja obejmuje niewielką część wsi</li> <li>• zły stan sieci drogowej</li> <li>• brak mostów na rzece San</li> <li>• brak oświetlenia ulicznego</li> <li>• „Natura 2000” – ograniczenia rozwojowe wynikające z tego powodu</li> </ul>
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> <li>• moda na turystykę i zdrowy styl życia</li> <li>• atrakcyjny wizerunek Bieszczadów jako miejsca rekreacji i wypoczynku</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• budowa zbiornika Niewistka</li> </ul>

**11 Wujskie**

Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> <li>• wyz demograficzny</li> <li>• położenie miejscowości</li> <li>• walory turystyczne</li> <li>• aktywna społeczność, aktywne organizacje pozarządowe (KGW, OSP),</li> <li>• odnowiony wiejski dom kultury</li> <li>• zabytki – kościół pod wezwaniem sw Kosmy i Damiana,</li> <li>• samochodowe wyścigi górskie</li> <li>• szkoła podstawowa,</li> <li>• plac zabaw</li> <li>• siłownia plenerowa</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>•</li> <li>• problem bezrobocia</li> <li>• duży udział osób długotrwale bezrobotnych wśród osób pozostających bez pracy</li> <li>• uzależnienie części mieszkańców od świadczeń pomocy społecznej</li> <li>• utrudniony dostęp do opieki dla osób starszych i niepełnosprawnych</li> <li>• zbyt mała aktywność mieszkańców w zakresie podejmowania działalności gospodarczej- niski poziom rozwoju gospodarczego miejscowości</li> <li>• problem z zasięgiem telefonii,</li> </ul>

<ul style="list-style-type: none"> <li>boisko sportowe</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>brak dostępu do internetu</li> <li>brak biblioteki</li> <li>niezagospodarowany teren przy Domu Ludowym</li> <li>brak chodników i ściezek rowerowych,</li> <li>brak świetlicy dla dzieci,</li> <li>brak zaplecza ochrony zdrowia,</li> <li>brak sali gimnastycznej przy szkole podstawowej,</li> <li>brak infrastruktury turystycznej,</li> <li>słabo rozwinięta komunikacja publiczna,</li> <li>brak sieci wod-kan,</li> <li>niewystarczające oświetlenie uliczne,</li> <li>zły stan infrastruktury drogowej,</li> <li></li> </ul>
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> <li>pozyskiwanie środków z UE</li> <li>uruchomienie stoku narciarskiego w Wójskim</li> <li>uruchomienie stoku narciarskiego w Bezmiechowej</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>brak środków UE na rozwój</li> <li>ocieplenie klimatu, niedobór śniegu</li> <li>ograniczenia wynikające z występowania obszarów „Natura 2000”</li> <li>brak zainteresowania właściciela stoku uruchomieniem wyciągu narciarskiego</li> </ul>

## 12 Załącz

Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> <li>dobra współpraca z sąsiednimi wioskami, Urzędem Gminy, przedsiębiorcami</li> <li>imprezy kulturalno-oświatowe</li> <li>atrakcyjne położenie</li> <li>walory turystyczno-rekreacyjne i przyrodnicze,</li> <li>istniejące zabytki (Sobień, Dwór Wiktorów, Kaplica cmentarna Wiktorów, Lina Bunkrów Mołotowa, cmentarz żołnierzy słowackich)</li> <li>rezerwat przyrody Sobień,</li> <li>lokalne produkty rolno-spożywcze (truskawki, miód, sery),</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Niekorzystna struktura demograficzna (duży udział osób w wieku poprodukcyjnym)</li> <li>ograniczony dostęp do opieki dla osób starszych i niepełnosprawnych</li> <li>problem bezrobocia</li> <li>duży udział osób długotrwale bezrobotnych wśród osób pozostających bez pracy</li> <li>niskie dochody mieszkańców</li> <li>uzależnienie części mieszkańców od świadczeń pomocy społecznej</li> <li>pojawiający się problem alkoholowy</li> <li>małe zainteresowanie sprawami gminy wśród mieszkańców</li> <li>brak infrastruktury rekreacyjno-sportowej (plac zabaw, boisko)</li> <li>mała ilość podmiotów gospodarczych, brak miejsc pracy</li> <li>słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna,</li> <li>brak przedszkola, żłobka, ochronki oraz szkoły</li> <li>brak kanalizacji</li> </ul>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• katastrofalny stan dróg</li> <li>• brak chodników przy drogach krajowej i powiatowej,</li> <li>• brak oświetlenia ulicznego w części wioski (istniejące oświetlenie jest przestarzałe),</li> </ul>
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> <li>• środki UE,</li> <li>• osiedlanie się nowych mieszkańców</li> <li>• nowi inwestorzy</li> <li>• nowe podmioty gospodarcze</li> <li>• nowe miejsca pracy</li> <li>• rozwój bazy turystycznej, rekreacyjnej i noclegowej</li> <li>• wzmocnienie współpracy z innymi wioskami, administracją samorządową oraz lokalną społecznością</li> <li>• kultywowanie przez mieszkańców tradycji i lokalnej kultury</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• brak dofinansowania do planowanych projektów</li> <li>• starzejące się społeczeństwo</li> <li>• odpływ młodzieży z terenów wiejskich</li> <li>• niski poziom integracji nowych mieszkańców,</li> <li>• zanik kultury i tradycji</li> </ul>

## 11 Wizja i cele rewitalizacji

Na podstawie zdiagnozowanych problemów występujących na obszarze rewitalizacji sformułowano wizję stanu obszaru jako planowany efekt oraz pożądany stan rewitalizacji przy jednoczesnym osiągnięciu jej celów oraz odpowiadającym im kierunkom działań

Wizja obszaru po przeprowadzeniu procesu rewitalizacji

Obszar, poddany procesowi rewitalizacji został uzdrowiony społecznie, przestrzennie i gospodarczo. Znacząco poprawiła się jakość życia mieszkańców obszaru rewitalizacji, na co złożyła się rozbudowa i poprawa stanu infrastruktury technicznej, poprawa bezpieczeństwa oraz rozbudowa i modernizacja infrastruktury rekreacyjnej i społecznej. Wyraźnie poprawiła się zaradność gospodarcza mieszkańców. Sprzyja temu otwarcie nowych przestrzeni inwestycyjnych i zwiększenie atrakcyjności turystycznej zrewitalizowanego obszaru. Wyeksponowane walory przyrodnicze i krajobrazowe przyciągają turystów, co zachęca – zwłaszcza ludzi młodych – do uruchamiania własnej działalności gospodarczej. Dzięki temu wiążą oni swoją przyszłość z gminą Sanok. Mieszkańcy interesują się sprawami swojej gminy i chętnie angażują się w coraz to nowe inicjatywy i przedsięwzięcia.

Wskazana powyżej wizja zostanie urzeczywistniona poprzez realizację trzech celów głównych zawartych w „Lokalnym Programie Rewitalizacji dla gminy Sanok na lata 2017-2023” Celem głównym przyporządkowano cele szczegółowe

### **Cel główny 1: Aktywna społeczność lokalna**

#### **Cel szczegółowy 1.1 Rozwój kapitału ludzkiego**

Przykładowe działania

- Promowanie zaangażowania społecznego poprzez kulturę, tradycje i sport
- Organizacja imprez o charakterze kulturalnym, rekreacyjnym i społecznym mających na celu integrację wspólnoty lokalnej
- Integracja międzypokoleniowa poprzez organizację imprez rekreacyjnych o charakterze rodzinnym

#### **Cel szczegółowy 1.2 Wykorzystanie walorów gminy Sanok do pobudzania aktywności gospodarczej mieszkańców**

Przykładowe działania

- Eksponowanie walorów historycznych, przyrodniczych, kulturowych Gminy
- Tworzenie przestrzeni dla rozwoju gospodarczego (strefy i obszary aktywności)
- Stymulowanie aktywności gospodarczej poprzez rozwój oferty turystycznej i rekreacyjnej obszarów rewitalizowanych,

### **Cel główny 2: Przyjazna przestrzeń i infrastruktura**

#### **Cel szczegółowy 2.1 Rozwój infrastruktury rekreacyjnej**

Przykładowe działania



- Budowa/modernizacja obiektów rekreacyjnych i kreowanie przestrzeni dla aktywnych form wypoczynku
- Budowa/modernizacja miejsc spotkań i integracji lokalnej społeczności

#### **Cel szczegółowy 2.2 Rozwój infrastruktury sportowej**

Przykładowe działania:

- Tworzenie nowych obiektów sportowych
- Modernizacja istniejących obiektów sportowych

#### **Cel szczegółowy 2.3 Zagospodarowanie zdegradowanych przestrzeni i obiektów**

Przykładowe działania:

Zagospodarowanie zdekapitalizowanych obiektów na cele społecznego  
Rewaloryzacja terenów parkowych

### **Cel główny 3: Lepsza jakość życia mieszkańców**

#### **Cel szczegółowy 3.1 Poprawa dostępności mieszkańców obszaru rewitalizacji do atrakcyjnej oferty usług społecznych**

Przykładowe działania:

- Poprawa dostępności do usług opieki nad osobami starszymi, niepełnosprawnymi i samotnymi
- Tworzenie ciekawej oferty kulturalnej
- Kreowanie wydarzeń kulturalnych i społecznych

#### **Cel szczegółowy 3.2 Rozwój infrastruktury społecznej**

Przykładowe działania:

- Poprawa stanu obiektów oświatowych w obszarze rewitalizacji
- Tworzenie specjalistycznych ośrodków opieki nad osobami starszymi, niepełnosprawnymi
- Tworzenie dziennej opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi

#### **Cel szczegółowy 3.3 Rozwój infrastruktury technicznej związanej z bezpieczeństwem i środowiskiem**

Przykładowe działania:

- Rozwój sieci wodociągowej
- Rozwój sieci kanalizacyjnej
- Modernizacja infrastruktury drogowej sprzyjająca poprawie bezpieczeństwa i dostępności (drogi, chodniki, ścieżki rowerowe)

## 12 Powiązania Lokalnego Programu Rewitalizacji z dokumentami o charakterze strategicznym

Przedmiotowy dokument został przygotowany z uwzględnieniem zasad polityki regionalnej Unii Europejskiej i nawiązuje do jej głównego celu, jakim jest dążenie do wzmocnienia spójności społeczno-ekonomicznej poszczególnych regionów. W konsekwencji służy to korygowaniu dysproporcji ekonomicznych, społecznych oraz przestrzennych w poszczególnych regionach Wspólnoty. Zapisy Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Sanok są też zgodne z podstawowymi krajowymi, regionalnymi i lokalnymi strategiami i planami rozwoju.

### 12.1 Poziom lokalny

**Strategia Rozwoju Gminy Sanok na lata 2016-2023** została przyjęta uchwałą Rady Gminy nr XXIII/181/2016 z dnia 29 09 2016 roku

Strategia Rozwoju Gminy Sanok jest dokumentem, który ma za zadanie minimalizowanie niepewności w funkcjonowaniu oraz zapewnienie, obok realizacji celów doraźnych, długofalowego rozwoju Gminy. Jest zarazem podstawą do

- wyznaczania perspektywicznych kierunków rozwoju Gminy,
- sprawnego dopasowywania się Gminy do zmieniających się warunków otoczenia,
- skutecznego i efektywnego zarządzania Gminą przez jej władze,
- optymalnego wykorzystania własnych środków finansowych,
- pozyskiwania środków finansowych na funkcjonowanie i rozwój Gminy ze źródeł zewnętrznych

Wskazany w dokumencie cel główny brzmi w sposób następujący: Wzrost jakości życia, spójności i aktywności społecznej wśród mieszkańców Gminy Sanok poprzez rozwój infrastruktury technicznej, pobudzenie przedsiębiorczości i kapitału społecznego oraz zwiększeniu znaczenia gminy jako obszaru atrakcyjnego dla inwestycji w sferze mieszkalnictwa, przedsiębiorczości oraz rekreacji i wypoczynku.

W Strategii Rozwoju Gminy Sanok na lata 2016-2023 określono trzy obszary problemowe, dla których określono cele szczegółowe

I obszar problemowy to KAPITAŁ LUDZKI I SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA
Cel szczegółowy 1: Wzrost jakości życia mieszkańców Gminy Sanok poprzez rozwój kapitału społecznego, polepszenie standardu usług edukacyjno-kulturalnych i społecznych oraz podniesienie aktywności obywatelskiej
II obszar problemowy skupia się na aspekcie ROZWOJU GOSPODARCZEGO
Cel szczegółowy 2 Podniesienie atrakcyjności gospodarczej Gminy Sanok poprzez wspieranie przedsiębiorczości i budowanie warunków do inwestycji
III obszar problemowy dotyczy ATRAKCYJNOŚCI MIESZKANIOWEJ I TURYSTYCZNEJ
Cel szczegółowy 3 Poprawa atrakcyjności i znaczenia Gminy Sanok jako regionalnego ośrodka osiedleńczego (mieszkalniczego) i turystycznego poprzez rozbudowę infrastruktury technicznej i rekreacyjno-wypoczynkowej w oparciu o zasady zrównowzonego rozwoju oraz aktywną promocję obszaru

Realizacja celów Strategii następuje poprzez priorytety, z którymi integralnie związane są kierunki interwencji obejmujące planowane działania inwestycyjne. Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Sanok na lata 2017-2023 realizuje następujące cele, priorytety, kierunki interwencji i planowane działania inwestycyjne Strategii Rozwoju.

**Cel Szczegółowy 1: Wzrost jakości życia mieszkańców Gminy Sanok poprzez rozwój kapitału społecznego, polepszenie standardu usług edukacyjno-kulturalnych i społecznych oraz podniesienie aktywności obywatelskiej.**

PRIORYTET: KAPITAŁ LUDZKI I SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA

Kierunek interwencji: kultura

Działania inwestycyjne

- Rewitalizacja obiektów dziedzictwa kulturowego poprzez utworzenie lokalnych centrów kultury na bazie gminnych obiektów,

Kierunek interwencji: edukacja

Działania inwestycyjne

- Modernizacja infrastruktury oświaty – doposażenie w sprzęt ICT (komputery, oprogramowanie),

Kierunek interwencji: aktywność społeczna

Działania inwestycyjne

- Utworzenie Domu Pomocy Społecznej,

**Cel szczegółowy 2: Podniesienie atrakcyjności gospodarczej Gminy Sanok poprzez wspieranie przedsiębiorczości i budowanie warunków do inwestycji.**

PRIORYTET: ROZWÓJ GOSPODARCZY

Kierunek interwencji: tereny inwestycyjne

Działania inwestycyjne

- Uzbrojenie i promocja terenów inwestycyjnych,

**Cel Szczegółowy 3: Poprawa atrakcyjności i znaczenia Gminy Sanok jako regionalnego ośrodka osiedleńczego (mieszkalniczego) i turystycznego poprzez rozbudowę infrastruktury technicznej i rekreacyjno-wypoczynkowej w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju oraz aktywną promocję obszaru.**

PRIORYTET: ATRAKCYJNOŚĆ MIESZKANIOWA I TURYSTYCZNA

Kierunek interwencji: gospodarka wodno-ściekowa

Działania inwestycyjne

- Budowa i modernizacja kanalizacji sanitarnej na terenie Gminy Sanok,
- Budowa i modernizacja sieci wodociągowej na terenie Gminy Sanok,

Kierunek interwencji: infrastruktura drogowa i bezpieczeństwo około drogowe

Działania inwestycyjne

- Budowa infrastruktury drogowej i okołodrogowej w Gminie Sanok,

- Remonty i budowa dróg gminnych,
- Budowa infrastruktury około drogowej (chodniki, oświetlenie)

Kierunek interwencji rekreacja i wypoczynek Działania inwestycyjne

- Wytyczenie i budowa sieci wielofunkcyjnych i komplementarnych dydaktyczno-rekreacyjno-wypoczynkowych tras, ściezek rowerowych i spacerowych,
- Podniesienie konkurencyjności infrastruktury wypoczynkowo-rekreacyjnej gminy,
- Poprawa estetyki gminy i ochrona terenów zielonych (np nowe tereny zielone, rewitalizacja parków)

W związku z powyższym Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Sanok na lata 2017-2023 jest w pełni zgodny ze Strategią Rozwoju Gminy Sanok na lata 2016-2023 i przyczyni się do osiągnięcia celów zawartych w tym dokumencie

## **12.2 Poziom Regionalny**

**STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA - PODKARPACKIE 2020** została przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa Podkarpackiego Nr XXXVII/697/13 z dnia 26 sierpnia 2013 roku. Strategia to przedstawiona w formie dokumentu kompleksowa koncepcja działań mających prowadzić do rozwoju regionu podkarpackiego. Zgodnie z jej zapisami w pozytywne zmiany, które zajdą w województwie zarówno w sferze gospodarczej jak i społecznej, spowodują poprawę warunków i jakości życia mieszkańców, sprawią, że stanie się ono miejscem bardziej atrakcyjnym i przyjaznym szczególnie dla ludzi młodych, którzy właśnie na tym obszarze będą mieli możliwość realizacji swoich aspiracji zawodowych i życiowych

Cel główny Strategii Województwa stanowi wizję jego rozwoju:

Efektywne wykorzystanie zasobów wewnętrznych i zewnętrznych dla zrównowalonego i inteligentnego rozwoju społeczno-gospodarczego drogą do poprawy jakości życia mieszkańców

Cele strategiczne pokazują, poprzez jakie obszary działań zamierza się osiągnąć cel główny. Cele strategiczne określono dla dziedzin działań strategicznych wskazanych w Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020 (SRW)

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Sanok na lata 2017-2023 realizuje następujące cele, dziedziny działań strategicznych oraz priorytety tematyczne Strategii Rozwoju Województwa - PODKARPACKIE 2020

### **1 KONKURENCYJNA I INNOWACYJNA GOSPODARKA**

Priorytet 1.3 Turystyka

Cel Budowa konkurencyjnej, atrakcyjnej oferty rynkowej opartej na znacznym potencjale turystycznym regionu

### **2 KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY**

Priorytet 2.2 Kultura i dziedzictwo kulturowe

Cel Rozwinięty i efektywnie wykorzystany potencjał kulturowy regionu

Priorytet 2.6 Sport powszechny

Cel Zwiększenie aktywności ruchowej oraz rozwoju psychofizycznego społeczeństwa

### 3 SIEĆ OSADNICZA

Priorytet 3.4 Funkcje obszarów wiejskich

Cel Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku

Cele zawarte w Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy Sanok na lata 2017-2023 są zgodne z zapisami Strategii Rozwoju Województwa - PODKARPACKIE 2020

## 13 Opis przedsięwzięć rewitalizacyjnych

### 13.1 Podstawowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne

Zakrojone na szeroką skalę uspołecznienie procesu powstawania Lokalnego Programu Rewitalizacji stworzyło wszystkim interesariuszom możliwość złożenia propozycji zadań, które ich zdaniem powinny być ujęte w przedmiotowym dokumencie. Niektóre z tych propozycji zostały zamiejowanych przez osoby i podmioty nie będące *de facto* jednostkami odpowiedzialnymi za realizację projektów. Jednak z uwagi na istotne dla rozwoju lokalnej społeczności znaczenie, zyskały one aprobatę podmiotów właściwych do ich zgłoszenia. Tym samym mogły zostać umieszczone w dokumencie a ich realizacja przyczyni się do osiągnięcia założonych celów.

Wszystkie propozycje zadań zostały podzielone na dwie grupy: listę A i B.

Listę „A” tworzyć będą podstawowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne. Ich realizacja jest warunkiem niezbędnym do osiągnięcia celów rewitalizacji. Ubiegają się one będą o dofinansowanie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, działanie 6.3 Rewitalizacja Przestrzeni Regionalnej.

#### Lista A- Lista planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Nr zadania	Tytuł zadania	Lokalizacja	Zgłaszający
1	Zajęcia terapeutyczne dla domu pomocy społecznej dla osób niepełnosprawnych, samotnych oraz w podeszłym wieku w miejscowości Raczkowa w Gminie Sanok	Gmina Sanok Raczkowa, działka nr 692	Gmina Sanok/ Gmina Sanok
2	Stworzenie Środowiskowego Domu Pomocy dla osób niepełnosprawnych, samotnych oraz w podeszłym wieku w miejscowości Raczkowa	Raczkowa dz. nr 692	Gmina Sanok/Gmina Sanok
3	„Kultura+” – Projekt animacji społeczno – kulturalnej z wykorzystaniem potencjału infrastruktury publicznej na obszarze rewitalizowanym Gminy Sanok	Wiejskie Domy Kultury w obszarze rewitalizacji w tym między innymi obiekty zespołu dworsko-parkowego w Falejówce i świetlica pobytu dziennego osób starszych w Mrzygłodzie	Lokalna Grupa Działania Dolina Sanu
4	Rewitalizacja zespołu dworsko-parkowego w Falejówce	Falejówka działki nr 342/7, 342/12	Gmina Sanok/Gmina Sanok
5	Remont budynku nr 114 w Mrzygłodzie – świetlica pobytu dziennego osób starszych	Mrzygłód 114, działka nr 820	Gmina Sanok
6	Adaptacja byłej szkoły w Lisznej na budynek usług publicznych	Liszna 77 działka nr 370	Gmina Sanok/Barbara Szaniawska
7	Aktywizacja społeczno-zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	Falejówka 72, 174a	Gmina Sanok

Charakterystyka poszczególnych projektów z listy A prezentują poniższe tabele

<b>Liczba porządkowa / Nazwa projektu</b>	<b>1. Zajęcia terapeutyczne dla podopiecznych Domu Pomocy Społecznej dla osób niepełnosprawnych, samotnych oraz w podeszłym wieku w miejscowości Raczkowa w Gminie Sanok</b>
<b>Podmiot odpowiedzialny za realizację zadania/ Wnioskodawca</b>	Gmina Sanok/Gmina Sanok
<b>Krótki opis problemu jaki rozwiąże realizacja projektu</b>	Na terenach objętych programem rewitalizacji mieszka wiele osób starszych, niepełnosprawnych i samotnych. Bardzo często są one wyalienowane ze społeczeństwa a niekiedy również pozbawione podstawowej opieki. Istnieje pilna potrzeba wsparcia tej grupy społecznej poprzez utworzenie Domu Pomocy Społecznej. Aktualnie brakuje placówki tego typu, która zapewni opiekę, dostęp do zajęć terapeutycznych oraz różnego rodzaju zajęć wspomagających rozwój intelektualny i fizyczny.
<b>Cel projektu</b>	Celem projektu jest wsparcie osób w podeszłym wieku, samotnych i niepełnosprawnych i ich integracja społeczna poprzez organizację funkcjonowania Domu Pomocy Społecznej w miejscowości Raczkowa. Osoby znajdujące się pod opieką DPS muszą mieć zapewniony udział w terapii zajęciowej. Terapia zajęciowa powinna spełniać następujące zadania: usprawniać psychicznie i fizycznie, dążyć do poprawy zaradności osobistej oraz przystosować mieszkańców do funkcjonowania społecznego.
<b>Syntetyczny opis działań planowanych do podjęcia</b>	Organizacja zajęć warsztatowych dla mieszkańców DPS w Raczkowej, w zależności od potrzeb i oczekiwań podopiecznych. Zajęcia obejmować będą między innymi: <ul style="list-style-type: none"> <li>• terapia ruchem, ćwiczenia fizyczne prowadzone przez uprawnionych rehabilitantów. Jest ona ważna dlatego, gdyż zaspokaja m.in. potrzebę rywalizacji, wyładowania emocji, odreagowania, relaksu i współzawodnictwa.</li> <li>• zajęcia rekreacyjne, organizowanie różnych form rekreacji, takich jak spacerowanie, wieczorki taneczne, gry sportowe, gry i zabawy świetlicowe, spotkania z poezją,</li> <li>• zajęcia artystyczne polegające na wszelkiego rodzaju umuzykalnianiu oraz na pracach ręcznych, np. śpiewanie znanych piosenek, uczenie się nowych, słuchanie muzyki, udział w koncertach,</li> <li>• gry i zabawy mające na celu poprawę sprawności fizycznej i psychicznej, rozwijanie orientacji, pomysłowości,</li> </ul>
<b>Lokalizacja projektu</b>	Podobszar rewitalizacji Raczkowa Raczkowa, działka nr 692
<b>Szacunkowa wartość projektu</b>	1 047 500 złotych
<b>Planowany termin realizacji</b>	2019 rok

<b>Prognozowane produkty i rezultaty wraz ze sposobem ich oceny</b>	<p>Liczba zorganizowanych zajęć terapeutycznych oferowanych osobom korzystającym z Domu Pomocy Społecznej – 78 szt</p> <p>Wskaźnik mierzony będzie jednorazowo, bezpośrednio po zakończeniu realizacji projektu</p> <p>W rezultacie realizacji projektu mieszkańcy obszaru rewitalizacji, a w szczególności wsi Raczkowa, zyskają dostęp do usług społecznych związanych z opieką nad osobami starszymi a osoby te będą mogły aktywnie spędzać czas, podnosić swoje kompetencje i czynnie włączać się w życie lokalnej społeczności</p> <p>Wskaźniki rezultatu</p> <p>Liczba osób które podniosły swoje kompetencje w wyniku realizacji projektu – 28</p> <p>Wskaźniki mierzone będą jednorazowo, rok po zakończeniu realizacji projektu w oparciu o ewidencję osób korzystających z usług DPS</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>•</li> </ul>
<b>Cele Programu Rewitalizacji realizowane przez projekt</b>	<p>Cel główny 3 Lepsza jakość życia mieszkańców</p> <p>Cel szczegółowy 3.1 Poprawa dostępności mieszkańców obszaru rewitalizacji do atrakcyjnej oferty usług społecznych</p>
<b>Komplementarność z innymi działaniami ujętymi w LPR</b>	<p>Projekt jest komplementarny z ujętymi w programie zadaniami</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Stworzenie Środowiskowego Domu Pomocy dla osób niepełnosprawnych, samotnych oraz w podeszłym wieku w miejscowości Raczkowa <ul style="list-style-type: none"> <li>- komplementarność problemowa – oba projekty służą rozwiązaniu problemu zapewnienia wysokiej jakości usług społecznych na rzecz osób starszych, niepełnosprawnych i samotnych wymagających z tego tytułu opieki</li> <li>- przestrzenna – oba projekty realizowane będą w tym samym miejscu (na działce nr 692 w miejscowości Raczkowa)</li> </ul> </li> </ul> <p>Komplementarność finansowa - projekt komplementarny planowany jest do współfinansowania w ramach EFRR a projekt którego dotyczy karta z EFS</p>

<b>Liczba porządkowa / Nazwa projektu</b>	<b>2. Stworzenie Środowiskowego Domu Pomocy Społecznej i Ośrodka Wsparcia Dziennego dla osób niepełnosprawnych, samotnych oraz w podeszłym wieku w miejscowości Raczkowa w Gminie Sanok</b>
<b>Podmiot odpowiedzialny za realizację zadania/ Wnioskodawca</b>	Gmina Sanok/Gmina Sanok
<b>Krótki opis stanu obecnego/opis problemu jaki rozwiąże realizacja projektu</b>	Wydłużający się wiek życia, sprawia, że przybywa osób starszych, zniedołężniałych które wymagają opieki. Jednocześnie słabo rozwinięty, lokalny rynek pracy nie gwarantuje odpowiedniej liczby miejsc pracy, zwłaszcza dla osób o wyższych kwalifikacjach. W konsekwencji często mamy do czynienia z wyjazdem młodych ludzi do pracy w dużych ośrodkach miejskich a także do pracy za granicą.



	<p>Jednym ze skutków tego zjawiska jest zmiana modelu opieki nad osobami starszymi, chorymi i niepełnosprawnymi</p> <p>Coraz częściej takiej opieki nie są w stanie zapewnić członkowie najbliższej rodziny Zapewnienie tego rodzaju opieki powierza się wyspecjalizowanym instytucjom</p> <p>Uruchomienie Środowiskowego Domu Pomocy dla osób niepełnosprawnych, samotnych oraz w podeszłym wieku w Raczkowej pozwoli na stworzenie miejsca opieki dla potrzebujących</p>
<p><b>Cel projektu</b></p>	<p>Projekt polegał będzie na utworzeniu Domu Pomocy Społecznej oraz Ośrodek Wsparcia Dziennego w miejscowości Raczkowa w gminie Sanok Gmina Sanok dysponuje budynkiem, w którym do niedawna funkcjonowała szkoła Budynek ten wymaga przebudowy w taki sposób, aby możliwe było zapewnienie mieszkańcom warunków wynikających z Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie domów pomocy społecznej z dnia 23 08 2012 [Dz U 2012 nr 0 poz 964] Zadanie swoim zakresem obejmować będzie rozbudowa budynku, wykonanie docieplenia ścian i stropów, instalacji c o , wymianę stolarki okiennej i drzwiowej oraz zakup niezbędnego wyposażenia do pokoi, pokoju dziennego, pokoju gościnnego, kuchni pomocniczej, gabinetów lekarskich oraz rehabilitacyjnych, uporządkowanie przestrzeni wokół budynku</p> <p>W ramach projektu DPS będzie świadczył usługi</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) w zakresie potrzeb bytowych, zapewniając       <ol style="list-style-type: none"> <li>a) miejsce zamieszkania,</li> <li>b) wyżywienie,</li> <li>c) odzież i obuwie,</li> <li>d) utrzymanie czystości,</li> </ol> </li> <li>2) opiekuńcze, polegające na       <ol style="list-style-type: none"> <li>a) udzielaniu pomocy w podstawowych czynnościach życiowych,</li> <li>b) pielęgnacji,</li> <li>c) niezbędnej pomocy w załatwianiu spraw osobistych,</li> </ol> </li> <li>3) wspomagające, polegające na       <ol style="list-style-type: none"> <li>a) umożliwieniu udziału w terapii zajęciowej,</li> <li>b) podnoszeniu sprawności i aktywizowaniu mieszkańców domu,</li> <li>c) umożliwieniu zaspokojenia potrzeb religijnych i kulturalnych,</li> <li>d) zapewnieniu warunków do rozwoju samorządności mieszkańców domu,</li> <li>e) stymulowaniu nawiązywania, utrzymywania i rozwijania kontaktu z rodziną i społecznością lokalną,</li> <li>f) działaniu zmierzającym do usamodzielnienia mieszkańca domu, w miarę jego możliwości,</li> <li>g) pomocy usamodzielniającemu się mieszkańcowi domu w podjęciu pracy, szczególnie mającej charakter terapeutyczny, jeżeli mieszkaniec spełnia warunki do takiego usamodzielnienia,</li> <li>h) zapewnieniu bezpiecznego przechowywania środków pieniężnych i przedmiotów wartościowych,</li> <li>i) finansowaniu mieszkańcowi domu nieposiadającemu własnego dochodu wydatków na niezbędne przedmioty osobistego użytku, w kwocie nieprzekraczającej 30% zasiłku stałego, o którym mowa w art 37 ust 2 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r o pomocy społecznej, zwanej dalej „ustawą”,</li> <li>j) zapewnieniu przestrzegania praw mieszkańców domu oraz zapewnieniu mieszkańcom dostępności do informacji o tych prawach,</li> </ol> </li> </ol>

	<p>k) sprawnym wnoszeniu i załatwianiu skarg i wniosków mieszkańców domu</p> <p>Przewiduje się utworzenie miejsc dla ok. 28 mieszkańców z terenu MOF Sanok-Lesko</p> <p>W ramach projektu OWD będzie świadczył usługi w zakresie wspierania rodziny poprzez przeciwdziałanie marginalizacji i degradacji społecznej rodziny, pomocy w integracji, pomocy w opiece i wychowaniu dziecka przejawiające się w formie opiekuńczej i specjalistycznej. W szczególności:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>a) zapewnia dziecku opieki i wychowania,</li> <li>b) pomocy w nauce,</li> <li>c) organizowania czasu wolnego,</li> <li>d) zabawy i zajęć sportowych,</li> <li>e) rozwoju zainteresowań,</li> <li>f) poradnictwa rodzinnego</li> </ul>
<b>Syntetyczny opis działań planowanych do podjęcia</b>	<p>Zadanie swoim zakresem obejmować będzie rozbudowa budynku, wykonanie docieplenia ścian i stropów, instalacji c.o., wymianę stolarki okiennej i drzwiowej oraz zakup niezbędnego wyposażenia do pokoi, pokoju dziennego, pokoju gościnnego, kuchni pomocniczej, gabinetów lekarskich oraz rehabilitacyjnych, uporządkowanie przestrzeni wokół budynku</p> <p>W ramach projektu zostanie też zakupione specjalistyczne wyposażenie pokoi dla pensjonariuszy, wyposażenie sal oraz zaplecza kuchennego. Zagospodarowane zostanie również otoczenie budynku (mała architektura, miejsca parkingowe, oświetlenie itp.)</p>
<b>Lokalizacja projektu</b>	Podobszar rewitalizacji Raczkowa Raczkowa dz. nr 692
<b>Szacunkowa wartość projektu</b>	2 935 000 złotych
<b>Planowany termin realizacji</b>	2017-2019 rok
<b>Prognozowane produkty i rezultaty wraz ze sposobem ich oceny</b>	<p>Wskaźniki produktu</p> <p>Liczba obiektów, którym nadano nowe funkcje – 1</p> <p>Wskaźnik mierzony będzie jednorazowo, bezpośrednio po zakończeniu realizacji projektu.</p> <p>W rezultacie realizacji projektu mieszkańcy obszaru rewitalizacji, a w szczególności wsi Raczkowa, zyskają dostęp do usług społecznych związanych z opieką nad osobami starszymi, a osoby te będą mogły aktywnie spędzać czas, podnosić swoje kompetencje i czynnie włączać się w życie lokalnej społeczności.</p> <p>Wskaźniki rezultatu</p> <p>Liczba osób potrzebujących objętych wsparciem w ramach Domu Pomocy Społecznej – 28</p> <p>Liczba osób objętych wsparciem w ramach Ośrodka Wsparcia Dziennego - 14</p> <p>Wskaźniki mierzone będą jednorazowo, rok po zakończeniu realizacji projektu w oparciu o ewidencję osób korzystających z usług DPS.</p>
<b>Cele Programu Rewitalizacji realizowane przez projekt</b>	<p>Cel główny 3 Lepsza jakość życia mieszkańców</p> <p>Cel szczegółowy 3.2 Rozwój infrastruktury społecznej</p>

Komplementarność z innymi działaniami ujętymi w LPR	<p>Projekt jest komplementarny z ujętymi w programie zadaniami</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Zajęcia terapeutyczne dla Domu Pomocy Społecznej dla osób niepełnosprawnych, samotnych oraz w podeszłym wieku w miejscowości Raczkowa w Gminie Sanok <ul style="list-style-type: none"> <li>- komplementarność problemowa – oba projekty służą rozwiązaniu problemu zapewnienia wysokiej jakości usług społecznych na rzecz osób starszych, niepełnosprawnych i samotnych wymagających z tego tytułu opieki</li> <li>- przestrzenna – oba projekty realizowane będą w tym samym miejscu (na działce nr 692 w miejscowości Raczkowa)</li> </ul> </li> </ul> <p>Komplementarność finansowa - projekt komplementarny planowany jest do współfinansowania w ramach EFS a projekt którego dotyczy karta z EFRR</p>
---	---

Liczba porządkowa / Nazwa projektu	<b>3. „Kultura+” – Projekt animacji społeczno – kulturalnej z wykorzystaniem potencjału infrastruktury publicznej na obszarze rewitalizowanym Gminy Sanok.</b>
Podmiot odpowiedzialny za realizację zadania/ Wnioskodawca	Gmina Sanok/ Lokalna Grupa Działania Dolina Sanu
Krótki opis stanu obecnego/opis problemu jaki rozwiąże realizacja projektu	W Gminie Sanok, w tym również na obszarze rewitalizacji istnieje znaczny potencjał infrastruktury publicznej w postaci świetlic, remiz i innych obiektów. Niestety brak odpowiednich zasobów ludzkich w postaci wykwalifikowanej kadry animatorów i niski poziom aktywności społecznej mieszkańców sprawiają, że infrastruktura ta jest niekiedy wykorzystywana w zakresie mniejszym niż możliwości obiektów i potrzeby lokalnej społeczności.
Cel projektu	Głównym celem projektu jest poprawa jakości życia mieszkańców poprzez poszerzenie oferty wydarzeń o charakterze społecznym i kulturalnym. Bardzo ważnym elementem projektu jest również aktywizacja społeczna osób z terenów rewitalizowanych. Mieszkańców tych terenów cechuje niski poziom zaangażowania w kreowanie nurtu wydarzeń lokalnych. Włączenie różnych grup interesariuszy będzie doskonałą okazją do integracji lokalnej społeczności.
Syntetyczny opis działań planowanych do podjęcia	Projekt polegał będzie na zorganizowaniu i przeprowadzeniu cyklu warsztatów zróżnicowanych pod względem treści i formy. Będą to zajęcia plastyczne, muzyczne, taneczne, teatralne i rękodzielnicze, łączące lokalną tradycję ze współczesnością. Pozwoli to na stworzenie oferty kierowanej do stosunkowo szerokiego grona odbiorców.

Lokalizacja projektu	Wiejskie Domy Kultury w obszarze rewitalizacji w tym obiekty zespołu dworskiego w Falejówce, budynek nr 114 w Mrzygłodzie, budynek byłej szkoły w Lisznej
Szacunkowa wartość projektu	90 000 złotych
Planowany termin realizacji	2018 - 2020
Prognozowane produkty i rezultaty wraz ze sposobem ich oceny	<p>Wskaźniki produktu</p> <p>Liczba zajęć kulturalnych zorganizowanych ramach projektu - 9 szt</p> <p>Wskaźnik mierzony będzie jednorazowo, bezpośrednio po zakończeniu realizacji projektu</p> <p>W rezultacie realizacji projektu mieszkańcy obszaru rewitalizacji, a w szczególności wsi w których realizowany będzie projekt, zyskają szerszą ofertę zorganizowanych zajęć kulturalnych. Dzięki temu będą mogły rozwijać swoje zainteresowania i aktywnie spędzać czas wolny. Podniesie się też poziom integracji lokalnej społeczności i wzmocni więź z miejscem zamieszkania.</p> <p>Wskaźniki rezultatu</p> <p>Liczba osób które uczestniczyły w zorganizowanych zajęciach – 90</p> <p>Wskaźniki mierzone będą jednorazowo, rok po zakończeniu realizacji projektu w oparciu o listy uczestników zajęć/warsztatów</p>
Cele Programu Rewitalizacji realizowane przez projekt	<p>Cel główny 1 Aktywna społeczność lokalna</p> <p>Cel szczegółowy 1.1 Rozwój kapitału ludzkiego</p> <p>Cel główny 3 Lepsza jakość życia mieszkańców</p> <p>Cel szczegółowy 3.1 Poprawa dostępności mieszkańców obszaru rewitalizacji do atrakcyjnej oferty społecznej</p>
Komplementarność z innymi działaniami ujętymi w LPR	<p>Projekt jest komplementarny z ujętymi w programie zadaniami</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Rewitalizacja zespołu dworsko-parkowego w Falejówce</li> <li>• Remont budynku nr 114 w Mrzygłodzie – świetlica pobytu dziennego osób starszych</li> <li>• Adaptacja byłej szkoły w Lisznej na budynek usług publicznych <ul style="list-style-type: none"> <li>- komplementarność problemowa – wszystkie projekty służą rozwiązaniu problemu ograniczonej dostępności do oferty zajęć kulturalnych na obszarze rewitalizacji</li> <li>- przestrzenna – projekt realizowany będzie w obiektach adaptowanych na cele kulturalne i społeczne w ramach projektów komplementarnych</li> <li>- finansowa - projekty komplementarne planowane są do współfinansowania w ramach EFRR a projekt którego dotyczy karta z EFROW</li> </ul> </li> </ul>

<b>Liczba porządkowa / Nazwa projektu</b>	<b>4. Rewitalizacja zespołu dworsko-parkowego w Falejówce</b>
<b>Podmiot odpowiedzialny za realizację zadania/ Wnioskodawca</b>	GMINA SANOK/ Gmina Sanok
<b>Krótki opis stanu obecnego/opis problemu jaki rozwiąże realizacja projektu</b>	Mieszkańcy sołectwa Falejówka korzystają obecnie z oferty kulturalnej Gminnego Ośrodka Kultury, który znajduje się w Sanoku. Mankamentem takiego rozwiązania jest ograniczona dostępność tej oferty dla mieszkańców wsi, oddalonej kilkanaście kilometrów od Sanoka. Szczególnie dotyczy to dzieci i młodzieży. Uruchomienie Centrum Kultury w oparciu o zagospodarowanie i zmianę sposobu użytkowania zespołu Dworsko-Parkowego pozwoli na realizację przedsięwzięć o charakterze kulturalnym i na terenie wsi. Pozwoli też na zagospodarowanie na cele społeczne istniejącego obiektu o zabytkowym charakterze.
<b>Cel projektu</b>	Celem projektu jest uruchomienie na terenie sołectwa Falejówka Centrum Kultury, w którym realizowane będą przedsięwzięcia o charakterze kulturalnym, artystycznym i społecznym. Projekt przyczyni się również do zachowania dziedzictwa kulturowego, poprzez zagospodarowanie zabytkowego budynku oraz utworzenie w jego wnętrzu galerii muzealnej związanej z historią wsi sanockiej.
<b>Syntetyczny opis działań planowanych do podjęcia</b>	1. Falejówka - wykonanie remontu zespołu dworsko-parkowego wraz z otoczeniem (obiekty są wpisane do rejestru zabytków województwa podkarpackiego pod nr A-299/93 z dn. 18.08.1993 r.) a) wykonanie remontu byłego dworu (wym. 24m-długość, 13 m-szerokość). Zakres robót: remont budynku dworu, rozbudowa, przebudowa i zmiana sposobu użytkowania istniejącego budynku (gmina posiada decyzję o lokalizacji inwestycji celu publicznego uzgodnioną m.in. z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków). Gmina Sanok planuje utworzenie w budynku Gminnego Centrum Kultury i Promocji wraz z galerią twórców lokalnych oraz salą przystosowaną do organizacji wernisarzy i wystaw. b) remont zabudowań przydworskich. Zakres robót: elewacje zewnętrzne, wymienione zostaną konstrukcja i pokrycie dachu oraz stolarka drzwiowa i okienna. c) rewitalizacja parku (37 758 m <sup>2</sup> ), który jest ściśle związany z dworem i jego zabudowaniami. Zakres robót: wykonanie zabiegów pielęgnacyjnych w drzewostanie zespołu dworsko-parkowego, wykonanie zagospodarowania terenu odzwierciedlającego stan pierwotny (ścieżek, dojeżdżalnic i dojazdów) oraz montaż elementów małej architektury. W związku z tym, że planuje się utworzenie Gminnego Centrum Kultury i Promocji w budynku dworskim, rewitalizacja parku jest niezbędna, gdyż jest on elementem ściśle związanym z dworem.
<b>Lokalizacja projektu</b>	Podobszar rewitalizacji Falejówka Falejówka 172, 174a, działki nr 342/7, 342/12,
<b>Szacunkowa wartość projektu</b>	2017-2019 rok

<b>Planowany termin realizacji</b>	5 600 000 złotych
<b>Prognozowane produkty i rezultaty wraz ze sposobem ich oceny</b>	<p>Wskaźniki produktu</p> <p>Liczba zajęć kulturalnych zorganizowanych ramach projektu - 9 szt</p> <p>Wskaźnik mierzony będzie jednorazowo, bezpośrednio po zakończeniu realizacji projektu</p> <p>W rezultacie realizacji projektu mieszkańcy obszaru rewitalizacji, a w szczególności wsi w których realizowany będzie projekt, zyskają szerszą ofertę zorganizowanych zajęć kulturalnych. Dzięki temu będą mogli rozwijać swoje zainteresowania i aktywnie spędzać czas wolny. Podniesie się też poziom integracji lokalnej społeczności i wzmocni więź z miejscem zamieszkania.</p> <p>Wskaźniki rezultatu</p> <p>Liczba osób które uczestniczyły w zorganizowanych zajęciach – 90</p> <p>Wskaźniki mierzone będą jednorazowo, rok po zakończeniu realizacji projektu w oparciu o listy uczestników zajęć/warsztatów</p>
<b>Cele Programu Rewitalizacji realizowane przez projekt</b>	<p>Cel główny 1 Aktywna społeczność lokalna</p> <p>Cel szczegółowy 1.1 Rozwój kapitału ludzkiego</p> <p>Cel główny 3 Lepsza jakość życia mieszkańców</p> <p>Cel szczegółowy 3.1 Poprawa dostępności mieszkańców obszaru rewitalizacji do atrakcyjnej oferty społecznej</p>
<b>Komplementarność z innymi działaniami ujętymi w LPR</b>	<p>Projekt jest komplementarny z ujętymi w programie zadaniami</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Rewitalizacja zespołu dworsko-parkowego w Falejówce</li> <li>• Remont budynku nr 114 w Mrzygłodzie – świetlica pobytu dziennego osób starszych</li> <li>• Adaptacja byłej szkoły w Lisznej na budynek usług publicznych <ul style="list-style-type: none"> <li>- komplementarność problemowa – wszystkie projekty służą rozwiązaniu problemu ograniczonej dostępności do oferty zajęć kulturalnych na obszarze rewitalizacji</li> <li>- przestrzenna – projekt realizowany będzie w obiektach adaptowanych na cele kulturalne i społeczne w ramach projektów komplementarnych</li> </ul> </li> </ul> <p>Komplementarność finansowa - projekty komplementarne planowane są do współfinansowania w ramach EFRR a projekt którego dotyczy karta z EFS</p>

<b>Liczba porządkowa / Nazwa projektu</b>	<b>5. Remont budynku nr 114 w Mrzygłodzie – świetlica pobytu dziennego osób starszych</b>
<b>Podmiot odpowiedzialny za realizację zadania/ Wnioskodawca</b>	Gmina Sanok
<b>Krótki opis stanu</b>	Budynek nr 114 w Mrzygłodzie jest zdegradowany i w celu przywrócenia

<b>obecnego/opis problemu jaki rozwiąże realizacja projektu</b>	jego funkcji użytkowych wymaga kapitalnego remontu. W związku ze zmieniającą się strukturą demograficzną rośnie liczba osób starszych i wymagających pomocy. Uruchomienie świetlicy dziennego pobytu dla osób starszych umożliwi seniorom na uczestniczenie w zajęciach i korzystanie z fachowej opieki w ciągu dnia
<b>Cel projektu</b>	Głównym celem projektu jest stworzenie warunków dla utrzymania osób starszych w dobrej sprawności psychofizycznej koniecznej do samodzielnego funkcjonowania w otaczającym środowisku, zaspokajania podstawowych potrzeb życia codziennego oraz rozbudzania w nich ukrytych uzdolnień i zainteresowań.
<b>Syntetyczny opis działań planowanych do podjęcia</b>	W ramach projektu wykonane zostaną następujące działania <ul style="list-style-type: none"> <li>• remont i adaptacja budynku na potrzeby świetlicy dziennego pobytu osób starszych</li> <li>• zakup i montaż wyposażenia świetlicy dziennego pobytu osób starszych (meble do sal zajęciowych, wyposażenie zaplecza kuchennego, wyposażenie do zaplecza administracyjnego)</li> <li>• działania organizacyjne (statut, kadra, plan działania, regulamin uczestnictwa itd.)</li> </ul>
<b>Lokalizacja projektu</b>	Podobszar rewitalizacji Mrzygłód Mrzygłód 114, działka nr 820
<b>Szacunkowa wartość projektu</b>	500 000 złotych
<b>Planowany termin realizacji</b>	2018-2019 rok
<b>Prognozowane produkty i rezultaty wraz ze sposobem ich oceny</b>	Wskaźniki produktu liczba obiektów, którym nadano nowe funkcje 1 Wskaźnik mierzony będzie jednorazowo, bezpośrednio po zakończeniu realizacji projektu W rezultacie realizacji projektu mieszkańcy obszaru rewitalizacji, a w szczególności wsi Mrzygłód, zyskają szerszą ofertę opieki i zagospodarowania czasu wolnego kierowaną do osób w podeszłym wieku. Dzięki temu będą mogli rozwijać swoje zainteresowania i aktywnie spędzać czas wolny. Podniesie się też poziom integracji lokalnej społeczności i wzmocni więź z miejscem zamieszkania. Wskaźniki rezultatu liczba osób potrzebujących objętych wsparciem 20 Wskaźnik mierzony będzie jednorazowo, rok po zakończeniu realizacji projektu w oparciu o listę osób korzystających ze świetlicy pobytu dziennego.
<b>Cele programu Rewitalizacji realizowane przez projekt</b>	Cel główny 2 Przyjazna przestrzeń i infrastruktura Cel szczegółowy 2.3 Zagospodarowanie zdegradowanych przestrzeni i obiektów
<b>Komplementarność z innymi działaniami ujętymi w LPR</b>	Projekt jest komplementarny z ujętymi w programie zadaniami <ul style="list-style-type: none"> <li>• „Kultura+” – Projekt animacji społeczno – kulturalnej z wykorzystaniem potencjału infrastruktury publicznej na obszarze rewitalizowanym Gminy Sanok</li> </ul>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Rewitalizacja zespołu dworsko-parkowego w Falejówce</li> <li>• Adaptacja byłej szkoły w Lisznej na budynek usług publicznych <ul style="list-style-type: none"> <li>- komplementarność problemowa – wszystkie projekty służą rozwiązaniu problemu ograniczonej dostępności do oferty zajęć kulturalnych na obszarze rewitalizacji</li> <li>- przestrzenna – projekt „Kultura +” realizowany będzie w obiekcie stanowiącym przedmiot projektu</li> </ul> </li> </ul> <p>Komplementarność finansowa - projekty komplementarne „Kultura +” planowany jest do współfinansowania w ramach EFS a projekt którego dotyczy karta z EFRR</p>
--	--

<b>Liczba porządkowa / Nazwa projektu</b>	<b>6. Adaptacja byłej szkoły w Lisznej na budynek usług publicznych</b>
<b>Podmiot odpowiedzialny za realizację zadania/ Wnioskodawca</b>	Gmina Sanok/Barbara Szaniawska
<b>Krótki opis stanu obecnego/opis problemu jaki rozwiąże realizacja projektu</b>	Budynek o powierzchni 350 metrów kwadratowych od czasu likwidacji szkoły jest wykorzystywany w niewielkim stopniu. Obecnie w budynku funkcjonuje wyłącznie biblioteka. Nieużytkowana część budynku ulega stopniowej degradacji. Podobnie dzieje się z terenem wokół budynku. Obiekt posiada bardzo duży potencjał, który można zagospodarować jednocześnie angażując i aktywizując lokalną społeczność.
<b>Cel projektu</b>	<p>Celem projektu jest stworzenie miejsca do prowadzenia spotkań, warsztatów, zajęć edukacyjnych i terapeutycznych. Dzięki powstaniu miejsc noclegowych obiekt będzie mógł być wykorzystywany do obsługi ruchu turystycznego przyczyniając się do rozwoju gospodarczego sołectwa (w tym do edukacji gospodarczej i pobudzania aktywności gospodarczej mieszkańców). Istotnym elementem projektu jest jego integrujący charakter – będzie on angażował znaczną grupę mieszkańców sołectwa.</p> <p>Celem projektu jest powstanie miejsca zapewniającego fachową opiekę i rehabilitację dla niepełnosprawnych dzieci i młodzieży z terenu Gminy. Projekt zapewni kontakt lokalnej społeczności ze środowiskiem osób niepełnosprawnych, co uczyni ją bardziej otwartą. Realizacja projektu umożliwi osobom niepełnosprawnym aktywne spędzanie wolnego czasu – sport i turystyka. Rozwój turystyki rehabilitacyjnej w Lisznej. Dzięki projektowi w Lisznej powstaną nowe miejsca pracy.</p>
<b>Syntetyczny opis działań planowanych do podjęcia</b>	<p>W ramach realizacji zadania zaplanowana jest modernizacja budynku (termomodernizacja, wymiana instalacji wewnętrznych, renowacja podłóg, adaptacja pomieszczeń, remont sanitariatów itp.).</p> <p>Utworzenie w budynku sal zajęć wraz z niezbędnym wyposażeniem (meble, pomoce dydaktyczne).</p> <p>Projekt obejmuje również utworzenie miejsc noclegowych w obiekcie wraz z ich wyposażeniem oraz uruchomienie zaplecza kuchennego wraz z niezbędnym wyposażeniem.</p> <p>Elementem zadania jest również zagospodarowanie terenu wokół budynku.</p>



	Ogrod, ścieżki sensoryczne, utworzenie ścieżek przyrodniczych botanika, zoologia, ornitologia, geologia
<b>Lokalizacja projektu</b>	Podobszar rewitalizacji Liszna Liszna 77, działka nr 370
<b>Szacunkowa wartość projektu</b>	500 000 złotych
<b>Planowany termin realizacji</b>	2018-2019 rok
<b>Prognozowane produkty i rezultaty wraz ze sposobem ich oceny</b>	<p>Wskaźniki produktu</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>powierzchnia budynku poddana przebudowie w wyniku realizacji projektu 350 m<sup>2</sup>,</li> </ul> <p>Wskaźnik mierzony będzie jednorazowo, bezpośrednio po zakończeniu realizacji projektu</p> <p>W rezultacie realizacji projektu mieszkańcy obszaru rewitalizacji, a w szczególności wsi Liszna, zyskają nową ofertę usług publicznych. Podniesie się też poziom integracji lokalnej społeczności i wzmocni więź z miejscem zamieszkania. Wskaźniki rezultatu</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>liczba osób korzystających z nowopowstałej infrastruktury - 200</li> </ul> <p>Wskaźnik mierzony będzie jednorazowo, rok po zakończeniu realizacji projektu</p>
<b>Cele programu Rewitalizacji realizowane przez projekt</b>	<p>Cel główny 2 Przyjazna przestrzeń i infrastruktura</p> <p>Cel szczegółowy 2.3 Zagospodarowanie zdegradowanych przestrzeni i obiektów</p>
<b>Komplementarność z innymi działaniami ujętymi w LPR</b>	<p>Projekt jest komplementarny z ujętymi w programie zadaniami</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>„Kultura+” – Projekt animacji społeczno – kulturalnej z wykorzystaniem potencjału infrastruktury publicznej na obszarze rewitalizowanym Gminy Sanok</li> <li>Rewitalizacja zespołu dworsko-parkowego w Falejówce</li> <li>Remont budynku nr 114 w Mrzygłodzie – świetlica pobytu dziennego osób starszych</li> </ul> <p>- komplementarność problemowa – wszystkie projekty służą rozwiązaniu problemu ograniczonej dostępności do oferty zajęć kulturalnych na obszarze rewitalizacji</p> <p>- przestrzenna – projekt „Kultura +” realizowany będzie w obiekcie stanowiącym przedmiot projektu</p> <p>Komplementarność finansowa - projekty komplementarne „Kultura +” planowany jest do współfinansowania w ramach EFS a projekt którego dotyczy karta z EFRR</p>

<b>Liczba porządkowa / Nazwa projektu</b>	<b>7. Aktywizacja społeczno-zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym</b>
<b>Podmiot odpowiedzialny za realizację zadania/ Wnioskodawca</b>	Gmina Sanok/Gmina Sanok

<b>Krótki opis problemu jaki rozwiąże realizacja projektu</b>	Bezrobocie jest jednym z najistotniejszych problemem, z jakimi borykają się mieszkańcy gminy Sanok. Na koniec 2016 roku w Gminie było zarejestrowanych ponad 700 osób bezrobotnych. W ostatnich latach następuje spadek liczby bezrobotnych, jednak dynamika spadku jest znacznie mniejsza niż średnia powiatowa. Tymczasem istniejące bezrobocie leży u źródeł innych niekorzystnych zjawisk społecznych takich jak ubóstwo, przemoc domowa czy uzależnienia.
<b>Cel projektu</b>	Celem projektu jest przywrócenie możliwości lub zdolności uzyskania zatrudnienia lub innej formy aktywności społecznej, rozwinięcie lub wzmocnienie samodzielności życiowej i społecznej oraz zapobieganie procesom ubóstwa, marginalizacji i wykluczenia społecznego. Cel projektu zostanie osiągnięty poprzez poprawę i wzmocnienie zdolności do zatrudnienia i/lub samozatrudnienia.
<b>Syntetyczny opis działań planowanych do podjęcia</b>	Projekt obejmować będzie cykl działań na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej, skierowany do osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w związku z pozostawaniem bez pracy. W ramach projektu każdy uczestnik będzie korzystał z wystandaryzowanych usług z zastosowaniem co najmniej 3 instrumentów aktywnej integracji. Podstawowym elementem wsparcia będą usługi o charakterze społecznym. Dodatkowo w stosunku do każdego z uczestników projektu zostaną zastosowane usługi z zakresu instrumentu edukacyjnego i/lub zawodowego i/lub zdrowotnego. W miarę potrzeby proces wsparcia będzie obejmował również rodzinę bezrobotnego. Wsparcie odbywać się będzie w oparciu o ścieżkę reintegracji, stworzoną indywidualnie dla każdego beneficjenta, z uwzględnieniem diagnozy ich sytuacji problemowej, ich potrzeb i predyspozycji oraz zasobów i potencjału.
<b>Lokalizacja projektu</b>	Uczestnicy z miejscowości wchodzące w skład obszaru rewitalizacji gminy Sanok Gminne Centrum Kultury Falejówka 72, 174a
<b>Szacunkowa wartość projektu</b>	120 000 złotych
<b>Planowany termin realizacji</b>	2019-2021 rok
<b>Prognozowane produkty i rezultaty wraz ze sposobem ich oceny</b>	Wskaźniki produktu <ul style="list-style-type: none"> <li>• Liczba osób objętych wsparciem w zakresie podniesienia kompetencji zawodowych – 35 osób</li> </ul> Wskaźnik mierzony jednorazowo, bezpośrednio po zakończeniu realizacji projektu.  W rezultacie realizacji projektu bezrobotni mieszkańcy obszaru rewitalizacji zwiększą swoją aktywność w zakresie poruszania się na rynku pracy i aktywnego poszukiwania zatrudnienia (w tym samozatrudnienia). Zwiększy to szanse tych osób na znalezienie zatrudnienia. Wskaźniki rezultatu <ul style="list-style-type: none"> <li>• Zmniejszenie liczby mieszkańców gminy Sanok zarejestrowanych</li> </ul>

	jako osoby bezrobotne o 5% Wskaźnik mierzony będzie jednorazowo, rok po zakończeniu realizacji projektu w oparciu o dane z Powiatowego Urzędu Pracy
Cele Programu Rewitalizacji realizowane przez projekt	Cel główny 3 Aktywna społeczność lokalna Cel szczegółowy 1 2 Wykorzystanie walorów gminy Sanok do pobudzania aktywności gospodarczej mieszkańców
Komplementarność z innymi działaniami ujętymi w LPR	Projekt jest komplementarny z ujętymi w programie zadaniami <ul style="list-style-type: none"> <li>• „Kultura+” – projekt animacji społeczno – kulturalnej z wykorzystaniem potencjału infrastruktury publicznej na obszarze rewitalizowanym Gminy Sanok</li> <li>• Zakłete w glinie – projekt animacji społeczno – kulturalnej z wykorzystaniem tradycji garncarskich w Gminie Sanok</li> <li>• Folklor Gór Słonnych – projekt animacji społeczno – kulturalnej nawiązujący dla lokalnego folkloru i tradycji ludowych</li> </ul> Projektów komplementarne służyć będą zwiększeniu aktywności społecznej mieszkańców poprzez ich uczestnictwo w życiu kulturalnym Gminy Aktywizacja społeczna osób bezrobotnych jest ważnym elementem wzmocnienia ich samooceny

Lista podstawowych projektów rewitalizacyjnych jest stosunkowo krótka. Znalazły się bowiem na niej tylko najważniejsze zadania uwzględniające hierarchię potrzeb rewitalizacyjnych i realne możliwości interesariuszy odpowiedzialnych za przyszłą realizację projektów

Najważniejszymi problemami, które może zostać rozwiązane w efekcie wdrożenia Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Sanok jest zbyt mała aktywność mieszkańców w przestrzeni społecznej i zawodowej oraz poprawa warunków funkcjonowania w lokalnej społeczności osób starszych, niepełnosprawnych i samotnych z obszaru rewitalizacji.

Z jednej strony mamy do czynienia z bezrobociem i niską aktywnością mieszkańców w sferze przedsiębiorczości z drugiej zaś ze zjawiskami stanowiącymi ich następstwa. To zjawisko ubóstwa, oraz wykluczenia społecznego będącego często konsekwencją trudnej sytuacji materialnej. Osoba o niskich dochodach, czy wręcz bez dochodów rezygnuje z życia towarzyskiego, nie uczestniczy w lokalnych wydarzeniach kulturalnych. Izolując się od otoczenia ogranicza szansę na znalezienie pracy i poprawę sytuacji materialnej

Aktywizacja osób wykluczonych, biernych społecznie i zawodowo musi następować wieloetapowo. W pierwszej kolejności narzędziem włączania społecznego będzie kultura i rekreacja. Kultura tworzy lokalne więzi, pomaga budować podmiotową tożsamość i wzmacnia spójność społeczną. Dlatego w ramach LPR położono duży nacisk na kulturę – w kontekście tworzenia niezbędnej infrastruktury oraz w zakresie tworzenia oferty zajęć i wydarzeń kulturalnych

Posłuży temu projekt „*Rewitalizacja zespołu dworsko-parkowego w Falejówce*”, którego celem jest zaadaptowanie zabudowań dworskich na Gminne Centrum Kultury i Promocji. Projekt będzie się ubiegał o

dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, działanie 6.3 Rewitalizacja przestrzeni regionalnej

Infrastruktura, która powstanie w wyniku realizacji zadania będzie przestrzenią do realizacji projektów o charakterze kulturalnym i społecznym. Projektem o charakterze kulturalnym, który służyć będzie podniesieniu aktywności i zaangażowania społecznego mieszkańców obszaru rewitalizacji będzie projekt „Kultura+ - Projekt animacji społeczno – kulturalnej z wykorzystaniem potencjału infrastruktury publicznej na obszarze rewitalizowanym Gminy Sanok”. Projekt będzie się ubiegał o dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalnej Grupy Działania „Zielone Bieszczady”.

Kolejnym projektem, który będzie powiązany z zadaniem „Rewitalizacja zespołu dworsko-parkowego w Falejówce” jest projekt „Aktywizacja społeczno-zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym”, który będzie aktywności mieszkańców obszaru rewitalizacji na rynku pracy. Projekt będzie się ubiegał o dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach działania 8.1 – Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym

Rezygnacja z życia zawodowego i zaangażowania w sprawy społeczne ma też inne przyczyny. W małych społecznościach wiejskich, gdzie do tej pory funkcjonował model rodziny wielopokoleniowej, opiekę nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi sprawowali bliscy. W obecnych realiach gospodarczych dla zapewnienia odpowiedniego poziomu dochodów w budżecie domowym ważna jest aktywność zawodowa wszystkich dorosłych członków rodziny. Rezygnacja z pracy i w celu opieki nad osobą starszą lub niepełnosprawną mocno odbija się na dochodach rodziny.

Realizacja zawodowa młodszego pokolenia powoduje, problem z zapewnieniem codziennej opieki dla osób potrzebujących. Osoby starsze i niepełnosprawne z czasem tracą kontakt ze środowiskiem i podlegają wykluczeniu. Słabną więc więzi społeczne i poczucie własnej tożsamości. Niestety taka perspektywa rysująca się przed młodymi osobami jeszcze bardziej skłania je do częstszych decyzji o opuszczeniu dotychczasowego miejsca zamieszkania.

W związku z tym niezbędna jest budowa w obszarze rewitalizacji systemu opieki nad osobami starszymi, niepełnosprawnymi i samotnymi.

Posłużą temu dwa powiązane projekty: „Stworzenie Środowiskowego Domu Pomocy dla osób niepełnosprawnych, samotnych oraz w podeszłym wieku w miejscowości Raczkowa w Gminie Sanok” oraz „Zajęcia terapeutyczne dla podopiecznych Domu Pomocy Społecznej dla osób oraz w podeszłym wieku w miejscowości Raczkowa w Gminie Sanok”.

### 13.2 Uzupełniające przedsięwzięcia rewitalizacyjne

Oprócz zadań umieszczonych na liście podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych mieszkańcy gminy i ich przedstawiciele w trakcie prowadzonych konsultacji społecznych zgłosili potrzebę realizacji wielu projektów, które wspierać będą proces wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych. Zostały one zebrane w formie tzw. listy „B” a więc listy uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Dla zadań z tej grupy umieszczenie ich w programie rewitalizacji stanowić może podstawę do udzielenia im preferencji w ramach innych działań niż działanie 6.3 RPO WP 2014-2020, lub w ramach innych źródeł finansowania.

Działania zgłoszone w ramach listy zadań uzupełniających obejmują 17 przedsięwzięć, które dotyczą głównie infrastruktury drogowej i sieciowej. Obejmują również projekty miękkie stanowiące uzupełnienie projektów inwestycyjnych ujętych na liście A (będą realizowane w oparciu o nową lub zmodernizowaną infrastrukturę rekreacyjną, sportową, kulturalną).

#### Lista B- Lista uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Nr zadania	Tytuł zadania	Lokalizacja	Wartość w tys. zł	Termin realizacji	Zgłaszający
1	Kuchnia możliwości	Tyrawa Solna działka 235/5	130	2018	Koło Gospodyń Wiejskich w Tyrawie Solnej / Gmina Sanok
2	Zakłete w glinie	Podobszar rewitalizacji Mrzygłód Mrzygłód nr 170	70	2017-2018	Szkoła Podstawowa w Mrzygłodzie/ Gmina Sanok
3	Folklor Gór Słonnych	Podobszar rewitalizacji Tyrawa Solna Tyrawa Solna, dz nr 235/5	48	2019	Koło gospodyń Wiejskich w Tyrawie Solnej / Gmina Sanok
4	„Kuźnia Małego Piłkarza”	Boiska piłkarskie znajdujące się w obszarze rewitalizacji	80	2018-2019	Gmina Sanok
5	Edukacja Przyrodniczo- Łowiecka dzieci, młodzieży i osób dorosłych	Podobszar rewitalizacji Raczkowa Raczkowa 99 dz nr 693	70	2017-2018	Koło Łowieckie „Darz Bór” w Sanoku
6	Remont budynku szkolnego wraz z elewacją i robotami zewnętrznymi w Tyrawie Solnej	Tyrawa Solna 11 działka 253	400	2018-2019	Szkoła Podstawowa w Mrzygłodzie / Gmina Sanok
7	Remont i modernizacja wnętrza Wiejskiego Domu Kultury w Srogowie Górnym	Srogów Górny 139	300	2018-2019	Jan Jakima/ Gmina Sanok
8	Remont i wyposażenie pomieszczenia WDK Liszna	WDK Liszna numer działki 451	50	2017-2018	KGW Liszna
9	Termomodernizacja Agronomówki	Mrzygłód działka nr 389	300	2020-2023	Sołectwo Mrzygłód/ Gmina Sanok
10	Budowa parku linowego oraz ściany wspinaczkowej	Wujskie działka 69	350	2023	Marcin Pastusiak, Agnieszka Pastuszak/ Gmina Sanok

11	Rewitalizacja zabytkowego parku w Markowcach	Markowce dz nr 1/34	120	2017-2018	Maria Ambicka / Gmina Sanok
12	Utworzenie miejsca rekreacji w Raczkowej	Raczkowa dz nr 692	80	2018	Jerzy Szałankiewicz /Gmina Sanok
13	Wioska tematyczna na terenie inwestycyjnym Jurowce 3	Teren inwestycyjny Jurowce 3	300	2018-2019	Małgorzata Błazejowska/ Gmina Sanok
14	Wyposażenie placu sportowo-rekreacyjnego	Liszna, nr działek 139/2, 139/5, 139/6	100	2017-2018	Piotr Baran
15	Ożywienie społeczne i gospodarcze sołectwa Mrzygłód poprzez odtworzenie historycznej nawierzchni rynku w Mrzygłodzie	działka nr 802 i 391	500	2018-2020	Sołectwo Mrzygłód/ Gmina Sanok
16	Zagospodarowanie terenu wokół WDK Łodzina	Łodzina dz nr 288	400	2017-2019	Rada Sołecka Łodziny/ Gmina Sanok
17	Zagospodarowanie terenów zielonych wokół stadionu sportowego	Liszna, dz nr 37	100	2017-2018	Wspólnota Leśna „Dobro” wsi Liszna
18	Kompleks rekreacyjno-sportowy w Załużu	Załuż działki 110/4, 35/2, 179/26, 178	4 000	2017-2018	Sołectwo Załuż / Gmina Sanok i powiat sanocki
19	Rozbudowa infrastruktury sportowej i technicznej na stadionie sportowym w Srogowie Górnym	Srogów Górny działki 1202/43, 1202/42, 1201/1	850	2017-2019	Srogowski Klub Sportowy „POGÓRZE” / Gmina Sanok
20	Rozbudowa infrastruktury sportowej boiska piłkarskiego we wsi Markowce	Markowce dz nr 1/14 obręb 0013	400	2017-2018	Maria Ambicka / Gmina Sanok
21	Rekreacyjne zagospodarowanie okolic stawu we wsi Markowce	Markowce dz nr 33/2 obręb 0013	100	2017-2018	Maria Ambicka / Gmina Sanok
22	Kompleks rekreacyjny w Łodzynie	Łodzina, dz nr 692/1	150	2018-2019	Rada Sołecka Łodziny/ Gmina Sanok
23	Budowa kanalizacji w Stróżach Wielkich	Podobszar rewitalizacji Stróże Wielkie wieś Stróże Wielkie	850	2018-2019	Jaklik Marian/ Gmina Sanok
24	Budowa wodociągu w Stróżach Wielkich	Podobszar rewitalizacji Stróże Wielkie Działka nr 1914/27 obręb Stróże Wielkie	400	2018-2019	Marian Jaklik / Gmina Sanok
25	Wodociąg we wsi Markowce	Podobszar rewitalizacji Markowce wieś Markowce	1000	2017-2018	Maria Ambicka/ Gmina Sanok
26	Wsparcie infrastruktury drogowej w miejscowości Srogow Górny na odcinku 800 metrów	Podobszar rewitalizacji Srogów Górny Droga nr 1260	800	2018	Jan Jakima/ Gmina Sanok
27	Remont drogi "Dolinki"	Podobszar rewitalizacji Załuż Osiedle "Dolinki" droga od szkoły podstawowej w Załużu na odcinku 900 metrów	700	2017	Krzysztof Hirniak Gmina Sanok

28	Przebudowa drogi dojazdowej w Tyrawie Solnej	Podobszar rewitalizacji Tyrawa Solna Tyrawa Solna, dz nr 56	34	2018	Harytczak Barbara / Gmina Sanok
29	Przebudowa drogi w Tyrawie Solnej	Podobszar rewitalizacji Tyrawa Solna Tyrawa Solna, dz nr 229	170	2018	Elżbieta Smoła / Gmina Sanok
30	Budowa chodnika o długości 600 metrów przy drodze powiatowej nr 2046R	Podobszar rewitalizacji Falejówka Falejówka Droga powiatowa nr 2046R	500	2018	Gmina Sanok / Powiat Sanok
31	Budowa chodnika na odcinku 900 metrów przy drodze powiatowej nr 2046R	Podobszar rewitalizacji Raczkowa Raczkowa droga powiatowa nr 2046R	717	2018	Gmina Sanok / Powiat Sanok
32	Budowa chodnika na odcinku 200 metrów przy drodze powiatowej nr przy drodze Raczkowa – Mrzyglód nr 2218R	Podobszar rewitalizacji Raczkowa Raczkowa droga powiatowa nr 2218R	159	2018	Gmina Sanok / Powiat Sanok
33	Modernizacja oświetlenia ulicznego	Podobszar rewitalizacji Wujskie wieś Wujskie	300	2017-2019	Agnieszka Pastuszek/ Gmina Sanok
34	Budowa chodnika przy drodze powiatowej na odcinku 900 metrów	Podobszar rewitalizacji Załuż Droga powiatowa w Załuzu,	450	2018	Agnieszka Pastuszek/ Gmina Sanok
35	Zagospodarowanie biomasy na cele energetyczne	Podobszar rewitalizacji Jurowce Jurowce 104, dz nr 68/2	46	2017-2018	Piotr Błażejowski

Wymienione powyżej zadania odnoszą się do szerokiego spektrum problemów zidentyfikowanych na etapie diagnozy. Ich realizacja, nawet jeśli nie będzie możliwa w pełnym zakresie, przyczyni się do ograniczenia niekorzystnych zjawisk występujących na terenie rewitalizowanym. Wzajemna komplementarność projektów z listy zadań uzupełniających, jak również ich powiązania z tymi, które znalazły się na liście zadań podstawowych pozwala na ich pogrupowanie i wskazanie kierunków działań mających na celu eliminację bądź ograniczenie zidentyfikowanych w diagnozie zjawisk powodujących sytuację kryzysową.

Nr zadania	Tytuł zadania	Zidentyfikowany w diagnozie problem, do rozwiązania którego przyczynia się projekt
1	Kuchnia możliwości	Mała aktywność społeczna mieszkańców Niedostateczny stopień wykorzystania infrastruktury społeczno-kulturalnej
2	Zakłete w glinie	Skromna oferta zajęć kulturalnych i edukacyjnych umożliwiających zagospodarowanie czasu wolnego i rozwijanie indywidualnych kompetencji i zainteresowań osób z terenów rewitalizowanych
3	Folklor Gór Słonnych	Skromna oferta zajęć kulturalnych i edukacyjnych umożliwiających zagospodarowanie czasu wolnego i rozwijanie indywidualnych kompetencji i zainteresowań osób z terenów rewitalizowanych
4	„Kuźnia Małego Piłkarza”	Niewystarczająca oferta zajęć sportowych i rekreacyjnych kierowana do osób młodych i całych rodzin z obszaru rewitalizacji

5	Edukacja Przyrodniczo-Łowiecka dzieci, młodzieży i osób dorosłych	Niska świadomość ekologiczna
6	Remont budynku szkolnego wraz z elewacją i robotami zewnętrznymi w Tyrawie Solnej	Zły stan obiektów i braki w wyposażeniu infrastruktury edukacyjnej
7	Remont i modernizacja wnętrza Wiejskiego Domu Kultury w Srogowie Górnym	Mała aktywność społeczna mieszkańców Niedostateczny stopień wykorzystania infrastruktury społeczno-kulturalnej
8	Remont i wyposażenie pomieszczenia WDK Łiszna	Mała aktywność społeczna mieszkańców Niedostateczny stopień wykorzystania infrastruktury społeczno-kulturalnej
9	Termomodernizacja Agronomówki	Niewystarczający zasób mieszkań komunalnych w obszarze rewitalizowanym Brak zagospodarowanie zdekapitalizowanych obiektów
10	Budowa parku linowego oraz ściany wspinaczkowej	Niska poziom aktywności gospodarczej mieszkańców z terenu rewitalizacji Ograniczona oferta sportowo-rekreacyjna
11	Rewitalizacja zabytkowego parku w Markowcach	Ograniczona oferta sportowo-rekreacyjna Nieestetyczne i niefunkcjonalne zagospodarowanie przestrzenie publicznej
12	Utworzenie miejsca rekreacji w Raczkowej	Ograniczona oferta sportowo-rekreacyjna Nieestetyczne i niefunkcjonalne zagospodarowanie przestrzenie publicznej
13	Wioska tematyczna na terenie inwestycyjnym Jurowce 3	Niska poziom aktywności gospodarczej mieszkańców z terenu rewitalizacji Nieestetyczne i niefunkcjonalne zagospodarowanie przestrzenie publicznej
14	Wyposażenie placu sportowo-rekreacyjnego	Ograniczona oferta sportowo-rekreacyjna
15	Ożywienie społeczne i gospodarcze sołectwa Mrzygłód poprzez odtworzenie historycznej nawierzchni rynku w Mrzygłodzie	Niski poziom aktywności gospodarczej mieszkańców z terenu rewitalizacji Nieestetyczne i niefunkcjonalne zagospodarowanie przestrzenie publicznej
16	Zagospodarowanie terenu wokół WDK Łodzina	Mała aktywność społeczna mieszkańców Nieestetyczne i niefunkcjonalne zagospodarowanie przestrzenie publicznej
17	Zagospodarowanie terenów zielonych wokół stadionu sportowego	Mała aktywność społeczna mieszkańców Nieestetyczne i niefunkcjonalne zagospodarowanie przestrzenie publicznej Ograniczona oferta sportowo-rekreacyjna
18	Kompleks rekreacyjno-sportowy w Załuzu	Ograniczona oferta sportowo-rekreacyjna
19	Rozbudowa infrastruktury sportowej i technicznej na stadionie sportowym w Srogowie Górnym	Ograniczona oferta sportowo-rekreacyjna
20	Rozbudowa infrastruktury sportowej boiska piłkarskiego we wsi Markowce	Ograniczona oferta sportowo-rekreacyjna
21	Rekreacyjne zagospodarowanie okolic stawu we wsi Markowce	Ograniczona oferta sportowo-rekreacyjna



22	Kompleks rekreacyjny w Łodzinie	Ograniczona oferta sportowo-rekreacyjna Nieestetyczne i niefunkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni publicznej
23	Budowa kanalizacji w Stróżach Wielkich	Zły stan podstawowej infrastruktury (w tym infrastruktury wod-kan)
24	Budowa wodociągu w Stróżach Wielkich	Zły stan podstawowej infrastruktury (w tym infrastruktury wod-kan)
25	Wodociąg we wsi Markowce	Zły stan podstawowej infrastruktury (w tym infrastruktury wod-kan)
26	Wsparcie infrastruktury drogowej w miejscowości Srogów Górny na odcinku 800 metrów	Zły stan podstawowej infrastruktury (w tym infrastruktury drogowej)
27	Remont drogi "Dolinki"	Zły stan podstawowej infrastruktury (w tym infrastruktury drogowej)
28	Przebudowa drogi dojazdowej w Tyrawie Solnej	Zły stan podstawowej infrastruktury (w tym infrastruktury drogowej)
29	Przebudowa drogi w Tyrawie Solnej	Zły stan podstawowej infrastruktury (w tym infrastruktury drogowej)
30	Budowa chodnika o długości 600 metrów przy drodze powiatowej nr 2046R	Zły stan podstawowej infrastruktury (w tym infrastruktury drogowej)
31	Budowa chodnika na odcinku 900 metrów przy drodze powiatowej nr 2046R	Zły stan podstawowej infrastruktury (w tym infrastruktury drogowej)
32	Budowa chodnika na odcinku 200 metrów przy drodze powiatowej nr 2218R Raczkowa – Mrzyglód	Zły stan podstawowej infrastruktury (w tym infrastruktury drogowej)
33	Modernizacja oświetlenia ulicznego	Zły stan podstawowej infrastruktury (w tym infrastruktury drogowej)
34	Budowa chodnika przy drodze powiatowej na odcinku 900 metrów	Zły stan podstawowej infrastruktury (w tym infrastruktury drogowej)
35	Zagospodarowanie biomasy na cele energetyczne	Zanieczyszczenie środowiska w skutek niskiej emisji Niska świadomość ekologiczna

## **14 Rozwiązania zapobiegające szkodom w środowisku**

Część z zaplanowanych działań rewitalizacyjnych dotyczy zadań inwestycyjnych, które będą realizowane w miejscowościach położonych w obszarach Natura 2000. Przygotowanie takich zadań wymaga określenia poziomu ingerencji w środowisku na etapie ich realizacji oraz późniejszej eksploatacji powstałej infrastruktury.

Zaleca się, by planowane działania o charakterze renowacyjnym i termomodernizacyjnym budynków uwzględniały inwentaryzacje ornitologiczne i chiropterologiczne gdyż strychy, stropodachy, otwory wentylacyjne a także niewielkie, kilkudziesięciocentymetrowe otwory i szczeliny w budynkach mogą świadczyć o obecności kryjówek wykorzystywanych przez ptaki i nietoperze, jako miejsca lęgowe i schronienia.

Przedsięwzięcia związane z planowanym zagospodarowaniem terenu (miejsca rekreacji i integracji plenerowej, budowa infrastruktury sportowej itd.), budowa, przebudowa i modernizacja dróg, chodników może wymagać wcześniejszej inwentaryzacji terenu pod kątem występowania gatunków chronionych roślin, grzybów i zwierząt.

Może również wystąpić sytuacja, że przeprowadzenie planowanego przedsięwzięcia wymagać będzie uzyskania stosownych pozwoleń.

## 15 Komplementarność

Komplementarnością to synergia i wzajemne uzupełnianie się świadomie podejmowanych działań poprzez skierowanie strumienia wsparcia na ich realizację dla bardziej efektywnego rozwiązania problemów oraz osiągnięcia założonych celów. Proces rewitalizacji powinien być prowadzony z uwzględnieniem aspektu społecznego, gospodarczego, przestrzenno-funkcjonalnego, technicznego oraz środowiskowego. Dotyczy to wszystkich przedsięwzięć, zarówno tych o charakterze inwestycyjnym, jak i społecznym.

### **Komplementarność problemowa**

Komplementarność problemowa oznacza konieczność realizacji projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które tematycznie wzajemnie się dopełniają. Dzięki temu Program Rewitalizacji oddziałuje na obszar rewitalizacji we wszystkich istotnych aspektach (społecznym, gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym i technicznym) przyczyniając się do rozwiązania problemów zgłaszanych przez mieszkańców w procesie partycypacji społecznej oraz zidentyfikowanych w diagnozie wskaźnikowej.

Zapewnienie komplementarności problemowej służy zapobieganiu defragmentacji działań (np. tzw. „rewitalizacji technicznej”, „rewitalizacji społecznej” – określeń błędnych z powodu kompleksowości procesu rewitalizacji) koncentrując uwagę na całościowym spojrzeniu na przyczyny kryzysu danego obszaru. Efektywna komplementarność problemowa wymaga również powiązania działań rewitalizacyjnych z innymi decyzjami Gminy (np. wynikającymi z innych dokumentów o charakterze strategicznym), co skutkuje lepszą koordynacją tematyczną i organizacyjną prowadzonych w Gminie działań. Komplementarność problemowa projektów i przedsięwzięć ujętych w niniejszym dokumencie wynika z faktu, że wszystkie one realizują cele Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Sanok na lata 2017-2023.

### **Komplementarność przestrzenna**

Przestrzenna komplementarność wynika z faktu, iż przedsięwzięcia planowane w ramach „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Sanok na lata 2017-2023” są zlokalizowane na ściśle określonym obszarze, który w procesie tworzenia dokumentu został wyznaczony jako obszar rewitalizacji. Komplementarność przestrzenna oznacza konieczność wzięcia pod uwagę podczas tworzenia i realizacji programu wzajemnych powiązań pomiędzy projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi realizowanymi na obszarze rewitalizacji, jak i znajdującymi się poza nim, ale oddziałującymi na obszar rewitalizacji. Zapewnienie komplementarności przestrzennej projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych ma służyć temu, by program rewitalizacji efektywnie oddziałował na cały dotknięty kryzysem obszar (a nie punktowo, w pojedynczych miejscach), aby poszczególne projekty rewitalizacyjne wzajemnie się dopełniały przestrzennie oraz by zachodził między nimi efekt synergii.

Celem zapewnienia komplementarności przestrzennej interwencji jest także to, by prowadzone działania nie skutkowały przenoszeniem problemów na inne obszary lub nie prowadziły do niepożądanych efektów społecznych takich jak segregacja społeczna i wykluczenie. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne są co do zasady

adresowane do mieszkańców podobszarów rewitalizacji, ale nie wykluczają możliwości udziału osób mieszkających poza nimi. Swoim oddziaływaniem terytorialnym mają docelowo rozwiązywać problemy nie tylko z obszaru rewitalizacji i zdegradowanego, ale także w całej gminie.

### **Komplementarność proceduralno-instytucjonalna**

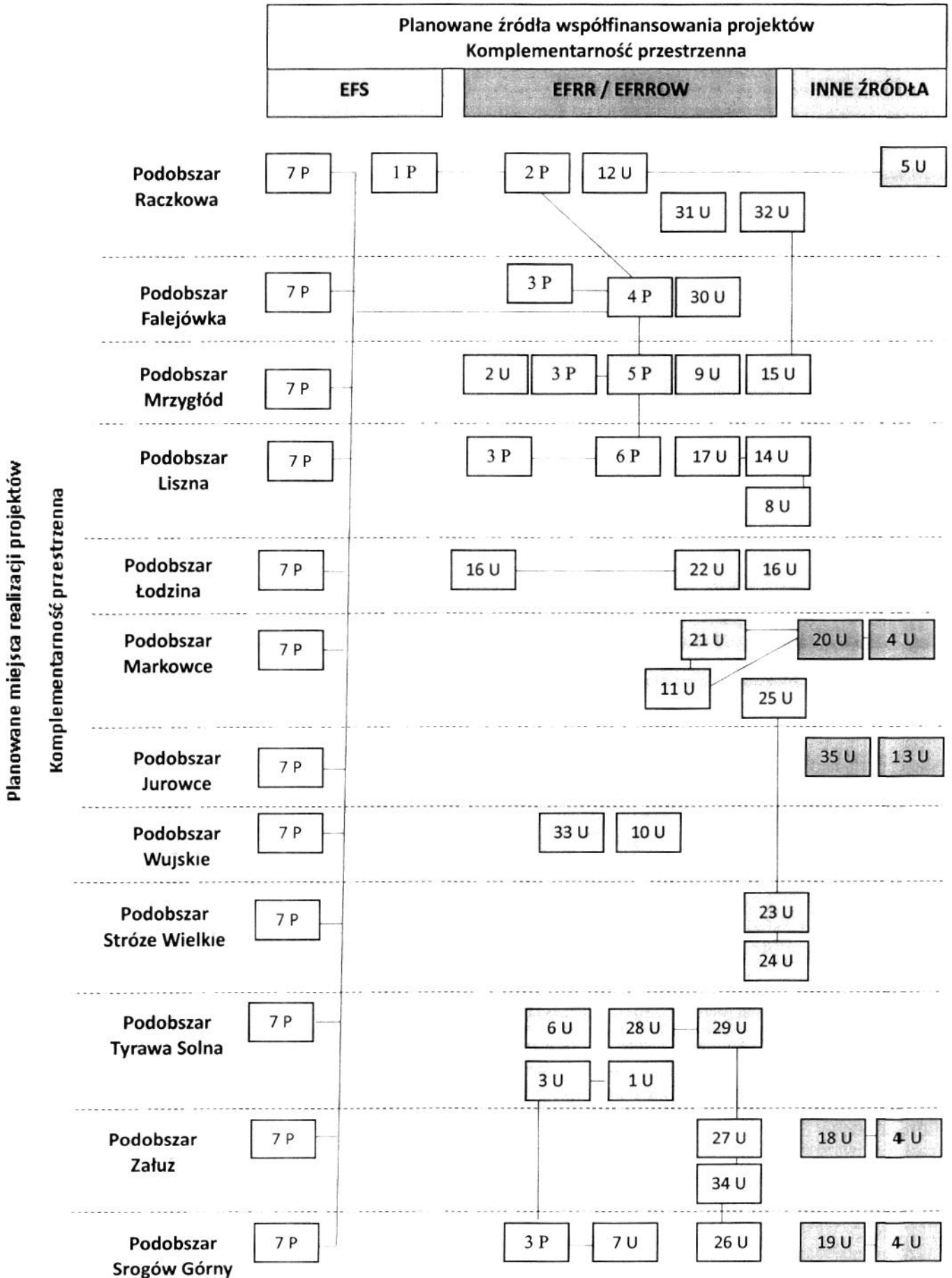
Wdrażanie Gminnego Programu Rewitalizacji odbywać się będzie poprzez realizację zgłoszonych projektów, zgodnie z harmonogramem i planem finansowym. Powodzenie tego procesu zależy będzie od bardzo wielu czynników, w tym zaangażowania i sprawności administracji samorządowej, czy aktywności społeczności obszaru rewitalizacji. Komplementarność proceduralno-instytucjonalna wymaga zaprojektowania takiego systemu zarządzania Programem, który zapewni efektywną współpracę wszystkich interesariuszy procesu rewitalizacji. Zgodnie z definicją rewitalizacji odpowiedzialnym za cały proces jest samorząd gminy Sanok. Realizacja założeń Programu będzie skuteczna dzięki szerokiej partycypacji społecznej. Współpraca z wieloma partnerami nakłada na Gminę, jako operatora rewitalizacji istotne obowiązki. Podstawowym jest informowanie partnerów o wszystkich istotnych dla nich aspektach procesu rewitalizacji. Następnym krokiem jest konsultacja planowanych działań i wspólne wdrażanie, tj. opracowanie koncepcji, akceptowanie rozwiązań i realizowanie projektów rewitalizacji. Uczestnictwo w procesie rewitalizacji ze strony partnerów jest w pełni dobrowolne, jednak gwarantuje ono realizację projektów w sposób zaangażowany i zgodny z oczekiwaniami interesariuszy.

### **Komplementarność finansowa**

Komplementarność źródeł finansowania, w kontekście polityki spójności 2014-2020, oznacza, że projekty/przedsięwzięcia rewitalizacyjne, wynikające z programu rewitalizacji opierają się na konieczności umiejętnego uzupełniania i łączenia wsparcia ze środków EFRR, EFS i FS. Silna koordynacja i synergia projektów rewitalizacyjnych finansowanych szczególnie w ramach EFS i EFRR jest konieczna dla uzyskania korzystnych efektów dla obszarów rewitalizacji. Realizacja Lokalnego Programu Rewitalizacji jest uzależniona od możliwości zaangażowania odpowiedniej ilości środków finansowych. Ograniczona ilość zasobów finansowych uczestników rewitalizacji wymusza wsparcie procesu środkami zewnętrznymi. Dla skutecznej realizacji przedsięwzięć konieczne jest pozyskanie wsparcia z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności (z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania). Charakter poszczególnych projektów i zbieżność ich założeń z kierunkami przyjętymi w RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2014 – 2020 pozwalają założyć realną możliwość pozyskania takiego wsparcia.

Poniższy diagram obrazuje różne płaszczyzny komplementarności wszystkich projektów zgłoszonych do Lokalnego Programu Rewitalizacji. P 1 – oznacza numer projektu z listy zadań podstawowych, U 1 – oznacza numer projektu z listy zadań uzupełniających; układ poziomy obrazuje komplementarność przestrzenną, układ pionowy obrazuje komplementarność finansową, komplementarność problemową obrazują kreski koloru pomarańczowego łączące piktogramy projektów.





Jednym z planowanych źródeł finansowania Lokalnego Programu Rewitalizacji jest działanie 6.3 RPO WO 2014-2020. Projektem, którego finansowanie zaplanowana z tego działania jest zadanie „Rewitalizacja zespołu dworsko-parkowego w Falejówce”. Komplementarność pomiędzy wskazanym projektem oraz projektami finansowanymi z EFS prezentuje poniższa tabela.

Tab. 26. Komplementarność między projektem finansowanym z Działania 6.3 RPO WP oraz projektami finansowanymi z EFS.

Projekt z EFRR planowany do finansowania w ramach działania 6.3 RPO WP 2014-2020	Projekt planowany do finansowania z EFS
Rewitalizacja zespołu dworsko-parkowego w Falejówce.	Aktywizacja społeczno-zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
Podobszar rewitalizacji Falejówka Falejówka 172, 174a, nr 17, działki nr 342/7, 342/12	Zajęcia terapeutyczne dla domu pomocy społecznej dla osób niepełnosprawnych, samotnych oraz w podeszłym wieku w miejscowości Raczkowa w Gminie Sanok
<p>Najważniejszymi problemami, które może zostać rozwiązane w efekcie wdrożenia Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Sanok jest zbyt mała aktywność mieszkańców w przestrzeni społecznej i zawodowej oraz poprawa warunków funkcjonowania w lokalnej społeczności osób starszych, niepełnosprawnych i samotnych z obszaru rewitalizacji.</p> <p>Dla rozwiązania wskazanych problemów niezbędna jest przestrzeń oraz realizowane w niej działania. Celem projektu rewitalizacji zespołu dworsko-parkowego, dla którego w Lokalnym Programie Rewitalizacji zaplanowano finansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach działania 6.3 Rewitalizacja przestrzeni regionalnej RPO WP 2014-2020 jest stworzenie miejsca w którym realizowane będą przedsięwzięcia o charakterze kulturalnym, artystycznym i społecznym.</p> <p>Projektem komplementarnym dla tego zadania jest projekt aktywizacji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Celem projektu jest przywrócenie możliwości lub zdolności uzyskania zatrudnienia lub innej formy aktywności społecznej, rozwinięcie lub wzmocnienie samodzielności życiowej i społecznej oraz zapobieganie procesom ubóstwa, marginalizacji i wykluczenia społecznego. Obejmować będzie cykl działań na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej.</p> <p>W ramach projektu każdy uczestnik będzie korzystał z wystandaryzowanych usług z</p>	

zastosowaniem co najmniej 3 instrumentów aktywnej integracji (np. poradnictwo o charakterze prawnym, rodzinnym i psychologicznym, poradnictwo w zakresie podniesienia kompetencji życiowych, zajęcia ukierunkowane na rozwój zainteresowań i aspiracji edukacyjnych)

Zaplanowane zajęcia będą się przede wszystkim w Gminnym Centrum Kultury, który powstanie w ramach rewitalizacji zespołu dworsko-parkowego w Raczkowej

Dla projektu przewidziano finansowanie z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach działania 8.1 – Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym RPO WP 2014-2020

Celem projektu „Zajęcia terapeutyczne dla domu pomocy społecznej dla osób niepełnosprawnych, samotnych oraz w podeszłym wieku w miejscowości Raczkowa w Gminie Sanok” jest wsparcie osób w podeszłym wieku, samotnych i niepełnosprawnych i ich integracja społeczną. Istotnym aspektem projektu jest jego pozytywny wpływ na aktywność zawodową młodszego pokolenia. W małych społecznościach wiejskich, gdzie do tej pory funkcjonował model rodziny wielopokoleniowej opiekę nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi sprawowali bliscy. W obecnych realiach gospodarczych dla zapewnienia odpowiedniego poziomu dochodów w budżecie domowym ważna jest aktywność zawodowa wszystkich dorosłych członków rodziny. Rezygnacja z pracy i w celu opieki nad osobą starszą lub niepełnosprawną mocno odbija się na dochodach rodziny.

Realizacja zawodowa młodszego pokolenia powoduje, problem z zapewnieniem codziennej opieki dla osób potrzebujących. Osoby starsze i niepełnosprawne z czasem tracą kontakt ze środowiskiem i podlegają wykluczeniu.

Projekt zajęć terapeutycznych realizowany będzie w Domu Pomocy Społecznej w Raczkowej. Uzupełni on ofertę zajęć dla osób starszych i wykluczonych społecznie, które będą oferowane w ramach działalności Gminnego Centrum Kultury w Falejówce (utworzonego w ramach rewitalizacji zespołu dworsko-parkowego). Projekt pozwoli też na aktywizację zawodową osób, zajmujących się obecnie opieką nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi objętymi opieką dzienną.

Uczestnicy zajęć terapeutycznych w Domu Pomocy Społecznej w Raczkowej będą też uczestnikami zajęć organizowanych w ramach działalności Gminnego Centrum Kultury w Falejówce.

Dla projektu przewidziano finansowanie z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach działania 8.3 – Zwiększenie dostępności do usług społecznych i zdrowotnych RPO WP 2014-2020



Wskazane projekty wykazują wzajemne powiązanie, realizują najistotniejsze cele Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Sanok.

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Sanok na lata 2017-2023 jest pierwszym dokumentem strategicznym w obszarze rewitalizacji opracowanym dla tej jednostki samorządowej. Nie znaczy to jednak, że projekty o zbliżonym charakterze do tych jakie zawarto w tym dokumencie, nie były wcześniej realizowane. Gmina Sanok wielokrotnie realizowała zarówno projekty społeczne, jak i zadania infrastrukturalne. Niektóre z nich były współfinansowane z funduszy Unii Europejskiej w ramach środków perspektywy 2007 – 2023. Przykłady takich projektów to chociażby:

- Zagospodarowanie małej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej w Jędruszkowcach oraz wyposażenie świetlicy
- Zagospodarowanie terenu w miejscowości Wujskie
- „Modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej na terenie Gminy Sanok”
- Modernizacja stadionu sportowego w Pisarowcach i rozbudowa infrastruktury na euroboisku w Pakoszówce
- Remont Wiejskiego Domu Kultury w Mrzygłodzie w gminie Sanok”

Tak więc projekty z zakresu wsparcia infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i dalszego rozwoju lokalnych miejsc kultury i życia społecznego wynikające z Lokalnego Programu Rewitalizacji stanowią będą kontynuację działań z poprzedniej perspektywy. Podobnie jak projekty dotyczące podstawowej infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i drogowej stanowią będą kontynuację projektów takich jak:

- Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowości Płowce i Jędruszkowce w gminie Sanok
- Poprawa infrastruktury wodociągowej w Gminie Sanok

Zadania te nie były jednak ujmowane w ramy dokumentów programowych innych niż strategia rozwoju gminy.

## 16 Ramy Finansowe Gminnego Programu Rewitalizacji

Wdrożenie Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Sanok wymaga zaangażowania znaczących środków finansowych, które przekraczają aktualne i zakładane na najbliższe lata możliwości budżetu Gminy. Dla zrealizowania wszystkich zamierzeń niezbędne więc będzie uzyskanie wsparcia środkami zewnętrznymi. Ich ilość jest jednak również ograniczona. Powoduje to konieczność rywalizacji z innymi jednostkami o dostępne fundusze (tryby konkursowe naboru wniosków o dofinansowanie przedsięwzięć). Istotne jest zatem rozpoznanie możliwie największej liczby potencjalnych źródeł finansowania zewnętrznego oraz zasad na jakich można się o nie ubiegać. Dzięki temu możliwe będzie zaplanowanie i efektywne przeprowadzenie działań związanych z pozyskaniem finansowania zewnętrznego.

Przedsięwzięcia planowane do realizacji w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Sanok zostały podzielone na dwie grupy

- **Podstawowe zadania rewitalizacyjne - ujęte na tzw. liście A**
- **Pozostałe, uzupełniające przedsięwzięcia rewitalizacyjne - ujęte na tzw. liście B**

Na obecnym etapie wartość niektórych zadań i przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest w znacznej mierze szacunkowa. W przypadku zadań inwestycyjnych zostanie ona doprecyzowana podczas tworzenia dokumentacji projektowej i kosztorysowej, a w przypadku działań nieinwestycyjnych - tzw. projektów miękkich w fazie ustalania ich szczegółowych budżetów.

W tabelach poniżej przedstawione zostały szacowane wartości projektów (podstawowych i uzupełniających) ze wskazaniem na potencjalne źródła ich finansowania.

Tab. 27 Potencjalne źródła finansowania podstawowych działań rewitalizacyjnych

Nr zadania	Tytuł zadania	Wartość w zł	Finansowanie zewnętrzne		Wkład własny w zł
			Źródło	Kwota w zł	
1	Zajęcia terapeutyczne dla domu pomocy społecznej dla osób niepełnosprawnych, samotnych oraz w podeszłym wieku w miejscowości Raczkowa w Gminie Sanok	1 047 500	RPO WP 2014-2020 Działanie 8.3 – Zwiększenie dostępności do usług społecznych i zdrowotnych EFS	890 000	157 500
2	Stworzenie Środowiskowego Domu Pomocy dla osób niepełnosprawnych, samotnych oraz w podeszłym wieku w miejscowości Raczkowa	2 935 000	RPO WP 2014-2020 Działanie 6.2 – Infrastruktura ochrony zdrowia i pomocy społecznej, poddziałanie 6.2.2 Infrastruktura pomocy społecznej EFRR	2 490 000	445 000
3	„Kultura+” – Projekt animacji społeczno – kulturalnej z wykorzystaniem potencjału infrastruktury publicznej na obszarze rewitalizowanym Gminy Sanok	90 000	PROW na lata 2014-2020 – LSR LGD „Zielone Bieszczady” EFRROW	90 000	-

4	Rewitalizacja zespołu dworsko-parkowego w Falejówce	5 600 000	RPO WP, Działanie 6 3 Rewitalizacja przestrzeni regionalnej EFRR	4 760 000	840 000
5	Remont budynku nr 114 w Mrzygłodzie – świetlica pobytu dziennego osób starszych	500 000	RPO WP 2014-2020 Działanie 6 2 – Infrastruktura ochrony zdrowia i pomocy społecznej, poddziałanie 6 2 2 Infrastruktura pomocy społecznej EFRR	425 000	75 000
6	Adaptacja byłej szkoły w Lisznej na budynek usług publicznych	500 000	RPO WP 2014-2020 Działanie 6 2 – Infrastruktura ochrony zdrowia i pomocy społecznej, poddziałanie 6 2 2 Infrastruktura pomocy społecznej EFRR	425 000	75 000
7	Aktywizacja społeczno-zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	120 000	RPO WP 2014-2020 Działanie 8 1 – Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym EFS	100 000	20 000

Tab 28 Potencjalne źródła finansowania uzupełniających działań rewitalizacyjnych

Nr zadania	Tytuł zadania	Wartość w zł	Finansowanie zewnętrzne		Wkład własny w zł
			Źródło	Kwota w zł	
1	Kuchnia możliwości	130 000	PROW na lata 2014-2020 – LSR LGD „Zielone Bieszczady” EFRROW	130 000	-
2	Zakłete w glinie	70 000	PROW na lata 2014-2020 – LSR LGD „Zielone Bieszczady” EFRROW	70 000	-
3	Folklor Gór Słonnych	48 000	PROW na lata 2014-2020 – LSR LGD „Zielone Bieszczady” EFRROW	48 000	-
4	„Kuznia Małego Piłkarza”	80 000	Ministerstwo Sportu i Turystyki Działania „Upowszechniania sportu różnych grup społecznych i środowiskowych”	40 000	40 000
5	Edukacja Przyrodniczo-Łowiecka dzieci, młodzieży i osób dorosłych	70 000	WFOŚiGW - Rozwój Infrastruktury dla edukacji Koło Łowieckie „Darz Bór”	42 000 28 000	
6	Remont budynku szkolnego wraz z elewacją i robotami zewnętrznymi w Tyrawie Solnej	400 000	RPO WP 2014-2020 działanie 3 2 Modernizacja energetyczna budynków działanie 6 4 Infrastruktura edukacyjna poddziałanie 6 4 3 Budowa, przebudowa, rozbudowa, nadbudowa, infrastruktury dydaktycznej EFRR	340 000	60 000
7	Remont i modernizacja wnętrza Wiejskiego Domu Kultury w Srogowie Gornym	300 000	PROW na lata 2014 – 2020 Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej EFRROW	190 890	109 110

8	Remont i wyposażenie pomieszczenia WDK Liszna	50 000	PROW na lata 2014 – 2020 Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej EFRROW	31 800	18 200
9	Termomodernizacja Agronomówki	300 000	RPO 2014-2020 działanie 3 2 Modernizacja energetyczna budynków, EFRR	255 000	45 000
10	Budowa parku linowego oraz ściany wspinaczkowej	350 000	PROW na lata 2014 – 2020 Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej EFRROW	222 000	128 000
11	Rewitalizacja zabytkowego parku w Markowcach	120 000	PROW na lata 2014 – 2020 Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej EFRROW	81 000	39 000
12	Utworzenie miejsca rekreacji w Raczkowej	80 000	PROW na lata 2014 – 2020 – LSR LGD „Zielone Bieszczady” EFRROW	50 000	30 000
13	Wioska tematyczna na terenie inwestycyjnym Jurówce 3	300 000	Inwestor prywatny	300 000	
14	Wyposażenie placu sportowo-rekreacyjnego	100 000	PROW na lata 2014 – 2020 Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej EFRROW	63 000	37 000
15	Ożywienie społeczne i gospodarcze sołectwa Mrzygód poprzez odtworzenie historycznej nawierzchni rynku w Mrzygódzie	500 000	PROW na lata 2014 – 2020 Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego EFRROW	318 000	182 000
16	Zagospodarowanie terenu wokół WDK Łódzina	400 000	PROW na lata 2014 – 2020 Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej EFRROW	254 000	146 000
17	Zagospodarowanie terenów zielonych wokół stadionu sportowego	100 000	PROW na lata 2014 – 2020 Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej EFRROW	63 000	37 000
18	Kompleks rekreacyjno-sportowy w Załużu	4 000 000	Ministerstwo Sportu i Turystyki Program Modernizacji Infrastruktury Sportowej	2 000 000	2 000 000
19	Rozbudowa infrastruktury sportowej i technicznej na stadionie sportowym w Srogowie Górnym	850 000	Ministerstwo Sportu i Turystyki Program Modernizacji Infrastruktury Sportowej	425 000	425 000
20	Rozbudowa infrastruktury sportowej boiska piłkarskiego we wsi Markowce	400 000	Ministerstwo sportu i turystyki Program Modernizacji Infrastruktury Sportowej	200 000	200 000
21	Rekreacyjne zagospodarowanie okolic stawu we wsi Markowce	100 000	PROW na lata 2014 – 2020 Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej EFRROW	63 000	37 000

22	Kompleks rekreacyjny w Łodzinie	150 000	PROW na lata 2014 – 2020 Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej EFRROW	95 000	55 000
23	Budowa kanalizacji w Stróżach Wielkich	850 000	PROW na lata 2014 – 2020 Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich Operacja Gospodarka wodno-ściekowa EFRROW	540 800	309 200
24	Budowa wodociągu w Stróżach Wielkich	400 000	PROW na lata 2014 – 2020 Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich Operacja Gospodarka wodno-ściekowa EFRROW	254 000	146 000
25	Wodociąg we wsi Markowce	1000 000	PROW na lata 2014 – 2020 Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich Operacja Gospodarka wodno-ściekowa EFRROW	630 000	370 000
26	Wsparcie infrastruktury drogowej w miejscowości Srogow Górny na odcinku 800 metrów	800 000	PROW na lata 2014 – 2020 Budowa lub modernizacja dróg lokalnych EFRROW	509 000	291 000
27	Remont drogi "Dolinki"	700 000	PROW na lata 2014 – 2020 7 2 1 Budowa lub modernizacja dróg lokalnych EFRROW	445 000	255 000
28	Przebudowa drogi dojazdowej w Tyrawie Solnej	34 000	PROW na lata 2014 – 2020 7 2 1 Budowa lub modernizacja dróg lokalnych EFRROW	21 000	13 000
29	Przebudowa drogi w Tyrawie Solnej	170 000	PROW na lata 2014 – 2020 7 2 1 Budowa lub modernizacja dróg lokalnych EFRROW	108 000	62 000
30	Budowa chodnika o długości 600 metrów przy drodze powiatowej nr 2046R	500 000	PROW na lata 2014 – 2020 7 2 1 Budowa lub modernizacja dróg lokalnych EFRROW	318 000	182 000
31	Budowa chodnika na odcinku 900 metrów przy drodze powiatowej nr 2046R	717 000	PROW na lata 2014 – 2020 7 2 1 Budowa lub modernizacja dróg lokalnych EFRROW	456 000	261 000
32	Budowa chodnika na odcinku 200 metrów przy drodze powiatowej nr przy drodze Raczkowa – Mrzyglód nr 2218R	159 000	PROW na lata 2014 – 2020 7 2 1 Budowa lub modernizacja dróg lokalnych EFRROW	101 000	58 000
33	Modernizacja oświetlenia ulicznego	300 000	brak zewnętrznego źródła finansowania	-	300 000
34	Budowa chodnika przy drodze powiatowej na odcinku 900 metrów	450 000	PROW na lata 2014 – 2020 7 2 1 Budowa lub modernizacja dróg lokalnych EFRROW	286 000	164 000
35	Zagospodarowanie biomasy na cele energetyczne	46 000	Inwestor prywatny	46 000	-

Szacowana, struktura ujętych w Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy Sanok zadań rewitalizacyjnych wg źródeł pochodzenia wkładu finansowego została przedstawiona w poniżej tabeli

Tab 29 Planowana struktura finansowania podstawowych działań rewitalizacyjnych

Wyszczególnienie	Indykatywne środki finansowe w ramach Programu Rewitalizacji z podziałem na źródła finansowania [w zł]						
	Budżet gminy	Środki prywatne	EFRR	EFS	EFROW	pozostałe środki zewnętrzne	Razem
Podstawowe zadania rewitalizacyjne	1 612 500,0	0,0	8 100 000,0	990 000,0	90 000,0	0,0	10 792 500,0
Uzupełniające przedsięwzięcia rewitalizacyjne	5 999 510,0	346 000,0	595 000,0	0,0	5 348 490,0	2 735 000,0	15 024 000,0
<b>Razem</b>	<b>7 612 010,0</b>	<b>346 000,0</b>	<b>8 695 000,0</b>	<b>990 000,0</b>	<b>5 438 490,0</b>	<b>2 735 000,0</b>	<b>25 816 500,0</b>

Źródło: obliczenia własne

Przewidywane rozłożenie w czasie wydatków związanych z realizacją podstawowych zadań ujętych w LPR została przedstawiona w tabeli poniżej. W związku z planowanym współfinansowaniem zadań ze środków zewnętrznych ich rzeczywisty termin realizacji uzależniony będzie od ostatecznych terminów zawarcia umów o dofinansowanie.

Tab 30 Planowane rozłożenie w czasie wydatków związanych z finansowaniem podstawowych działań rewitalizacyjnych

Rok	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Razem
Wydatki [tys PLN]	146 750,0	1 524 950,0	5 817 800,0	3 262 200,0	40 800,0	0,0	0,0	10 792 500,0

Źródło: obliczenia własne

## **17 Proces Partycypacji Społecznej w Lokalnym Programie Rewitalizacji**

Lokalny Program Rewitalizacji dla gminy Sanok na lata 2017-2023 został opracowany w oparciu o ekspercko partycypacyjny model tworzenia dokumentów strategicznych. Oznacza to, że przy jego tworzeniu kluczową rolę odgrywali eksperci zewnętrzni współdziałający z lokalną społecznością. Podkreślić jednak należy, że w przeciwieństwie do roli ekspertów zewnętrznych pracujących przy tworzeniu Programu Rewitalizacji, rola interesariuszy reprezentujących sektor samorządowy, organizacje pozarządowe oraz mieszkańców nie kończy się wraz z przyjęciem przez Radę Gminy ostatecznej wersji dokumentu. Zakłada się bowiem ich szeroki udział również na etapie wdrażania Programu Rewitalizacji.

### **Włączanie lokalnej społeczności na etapie budowy Lokalnego Programu Rewitalizacji**

Prace nad Lokalnym Programem Rewitalizacji rozpoczął etap diagnostyczny. Wykorzystano w nim dane statystyczne oraz pozyskane z Urzędu Gminy i instytucji zewnętrznych oraz dane pozyskane w badaniu ankietowym. Badanie ankietowe przeprowadzono w dniach od 13 stycznia 2016 r. do 5 lutego 2017 roku. Ankietę można było wypełniać w formie papierowej lub poprzez formularz on-line. Poprzez ankietę diagnostyczną zainteresowani mieli możliwość włączenia się w identyfikowanie najważniejszych potrzeb rewitalizacyjnych poszczególnych sołectw. W czterech rozbudowanych pytaniach wyboru respondenci diagnozowali negatywne zjawiska społeczne, środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne, związane z ogólnodostępną infrastrukturą oraz miejscami i sposobami spędzania wolnego czasu. Z kolei w pytaniu otwartym mieli oni możliwość wskazania jakie ich zdaniem obszary z terenu gminy Sanok wymagają objęcia działaniami w ramach programu rewitalizacji.

Formularz ankiety w wersji elektronicznej dostępny był na stronie [www.gminasanok.pl](http://www.gminasanok.pl) oraz na fanpage Gminy Sanok na portalu Facebook. W miejscach tych udostępniony był również link do formularza on-line ankiety diagnostycznej. Druk ankiety w wersji papierowej dostępny był w Urzędzie Gminy Sanok.

W ramach badania ankietowani wypełnili 412 formularzy ankiety diagnostycznej, z czego 63 stanowiły ankiety w wersji papierowej a 349 to ankiety wypełnione w systemie on-line.

## Lokalny program rewitalizacji dla Gminy Sanok na lata 2017-2023

Strona nr 1 Państwca

Przystępujemy do opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Sanok na lata 2017-2023. To wieloletni plan przedsięwzięć, które będą realizowane na wyznaczonym obszarze Gminy.

Ta anketa diagnostyczna służy wyznaczeniu obszaru rewitalizacji. Obszarem takim mogą być miejsca, gdzie występują problemy społeczne takie jak bezrobocie, ubóstwo, przestępczość, a jednocześnie odczuwalne są negatywne zjawiska związane np. z brakiem lub złym stanem odpowiedniej infrastruktury, sposobem zagospodarowania przestrzeni publicznej lub też rozwojem przedsiębiorczości.

Podanie Państwa zdania w kwestii potrzeby rewitalizacji wybranych obszarów naszej Gminy pozwoli na sformułowanie programu możliwie bliższego oczekiwaniom mieszkańców.

Ankieta można wypełniać do dnia 3 stycznia 2017 roku.



Jaki Pani/Pana zdaniem obszar Gminy trzeba objąć rewitalizacją? (proszę wskazać w taki sposób, który umożliwi łatwą identyfikację obszaru np. sołectwo/wieś, zwyczajowa nazwa miejsca)

### Rys. Strona początkowa ankiety diagnostycznej w wersji on-line

Na etapie opracowywania diagnozy w Urzędzie Gminy Sanok w dniu 12 stycznia 2017 roku zorganizowano konferencję rewitalizacyjną na której zaprezentowano zagadnienia z zakresu rewitalizacji, obejmujące

- cel opracowania programu rewitalizacji
- metodologię pracy nad programem rewitalizacji
- znaczenie partycypacji społecznej w procesie tworzenia i wdrażania programu rewitalizacji
- możliwości finansowania zadań ujętych w programie rewitalizacji

Uczestnikami konferencji byli Radni Gminy, Sołtysi oraz pracownicy Urzędu Gminy. Osoby te z racji pełnionych funkcji są lokalnymi liderami, a jednocześnie mają realny wpływ na kluczowe decyzje podejmowane zarówno na etapie przygotowania i zatwierdzania dokumentu, jak i później, w okresie jego wdrażania. Tak więc to od nich w znacznej mierze zależy kształt i skuteczność przyjętego programu. Dlatego ważne było włączenie ich w poszczególne etapy budowania dokumentu i dostarczenie im wiedzy z zakresu zagadnień istotnych dla całego procesu rewitalizacji.

Po wyznaczeniu obszaru rewitalizacji w gminie Sanok rozpoczął się nabór propozycji zadań do Lokalnego Programu Rewitalizacji. Zainteresowane osoby, podmioty i instytucje składały propozycje zadań w formie Kart Projektów. Podobnie jak w przypadku ankiety diagnostycznej karty można było składać w wersji papierowej lub poprzez wypełnienie formularza on-line. Nabór propozycji zadań i projektów do Lokalnego Programu Rewitalizacji trwał od 23 stycznia do 10 lutego 2017 roku.

W czasie trwania naboru propozycji zadań i przedsięwzięć rewitalizacyjnych przeprowadzono serię spotkań konsultacyjno-informacyjnych dla potencjalnych interesariuszy procesu rewitalizacji. W dniu 7 lutego odbyło się spotkanie w WDK w Markowcach i Srogowie Górnym, a w dniu 8 lutego odbyło się



spotkanie w Mrzygłodzie i Załuzu. W spotkaniach brali udział mieszkańcy wszystkich podobszarów tworzących obszar rewitalizacji gminy Sanok



Fot. Spotkanie informacyjno-konsultacyjne w Srogowie Górnym (7.02.2017)

Włączanie interesariuszy w proces tworzenia Lokalnego Programu Rewitalizacji kończy poddanie pod ocenę przygotowanej pełnej wersji dokumentu. W tej sprawie 17 marca Wójt Gminy Sanok poinformował o rozpoczęciu konsultacji społecznych projektu Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Sanok na lata 2017-2023. Konsultacje trwały do 24 marca 2017 roku. Zbieranie uwag do projektu odbywało się w formie papierowej – z wykorzystaniem formularza konsultacyjnego oraz poprzez zbieranie uwag ustnych, zgłaszanych do pracownika merytorycznego Urzędu Gminy Sanok.

W czasie trwania konsultacji społecznych projektu Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Sanok na lata 2017-2023 wpłynęły 2 uwagi, przekazane w formie pisemnej na formularzu konsultacyjnym oraz jedna uwaga ustna. Dwie uwagi dotyczyły wprowadzenia do projektu LPR nowych zadań inwestycyjnych, natomiast trzecia dotyczyła zgłoszenia propozycji nowego projektu miękkiego z zakresu kultury.

Dokument, zaprezentowano na konferencji rewitalizacyjnej w dniu 24 marca 2017 roku. Podczas spotkania zaprezentowano obszar rewitalizacji, wizję i cele Programu Rewitalizacji oraz zadania zawarte w dokumencie.

Podczas pracy nad Lokalnym Programem Rewitalizacji dla gminy Sanok na lata 2017-2023 dużą wagę przywiązano do informowania lokalnej społeczności o postępach pracy. Zainteresowani na bieżąco informowani byli o podejmowanych działaniach poprzez stronę internetową [www.gminasanok.pl](http://www.gminasanok.pl) oraz poprzez fanpage Gminy na portalu Facebook. Do informowania mieszkańców gminy Sanok o pracy nad LPR wykorzystano również prasę lokalną.

### **Włączanie lokalnej społeczności na etapie wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji**

Działania zaplanowane w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Sanok działań będą realizowane przez różnych interesariuszy. Dlatego w procesie rewitalizacji lokalna społeczność powinna odgrywać istotną rolę. Dotyczy to np. niezbędnego procesu monitorowania postępów w osiągnięciu poziomu założonych w dokumencie wskaźników. Wyniki monitoringu i badania poziomu zadowolenia interesariuszy z wdrażania procesu rewitalizacji będą stanowiły podstawę do podjęcia decyzji o kontynuacji prac zgodnie z przyjętym w dokumencie zakresem, lub wprowadzeniu ewentualnych modyfikacji w Programie Rewitalizacji. Potrzeba wprowadzenia takich modyfikacji może wynikać np. ze zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych. Wprowadzane zmiany i korekty powinny być zgodne z powszechnymi oczekiwaniami społecznymi i rzeczywistymi potrzebami rewitalizowanych obszarów.

### **Komunikacja społeczna**

Jedną z istotnych cech sposobu w jaki przygotowano Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Sanok była powszechna wymiana informacji i uwag podmiotów bezpośrednio zaangażowanych w tworzenie dokumentu z lokalną społecznością. Jest to w pełni zgodne z przyjętym założeniem opracowania Programu Rewitalizacji poprzez partycypację społeczną. Sprawdzone na etapie powstawania dokumentu formy komunikacji bezpośredniej i poprzez Internet zostaną utrzymane również na etapie wdrażania. Zakłada się, że Wójt Gminy będzie sukcesywnie informował Radę Gminy oraz mieszkańców Gminy o postępach we wdrażaniu Programu. Najważniejsze etapy prac będą także podsumowywane w formie spotkań, odpowiedzialnych za wdrażanie programu władz Gminy z poszczególnymi grupami interesariuszy.

## 18 Opis struktury zarządzania realizacją Lokalnego Programu Rewitalizacji

Warunkiem osiągnięcia celów założonych w Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy Sanok jest przygotowanie systemu wdrażania adekwatnego do planowanych zadań i istniejących uwarunkowań. Podmiotem odpowiedzialnym za wdrażanie założeń dokumentu jest Wójt Gminy Sanok przy pomocy pracowników Urzędu. Komórką merytoryczną w tym zakresie jest Referat Gospodarki Komunalnej i Inwestycji. W przypadku potrzeby wsparcia merytorycznego ww. referatu, wszyscy kierownicy i pracownicy Urzędu Gminy oraz kierownicy jednostek organizacyjnych zobowiązani będą do ścisłej współpracy i udzielania niezbędnych informacji. W ten sposób rewitalizacja została osadzona w ramach struktur organizacyjnych Urzędu Gminy odpowiedzialnych za koordynację działań związanych z rozwojem Gminy Sanok. Zadania niezbędne do wdrażania dokumentu wykonywane będą w ramach obowiązków poszczególnych struktur organizacyjnych gminy, dlatego nie określono dodatkowych kosztów.

Wdrażanie założeń Programu Rewitalizacji w ramach struktur organizacyjnych Urzędu Gminy, przyczyni się do wzajemnego uzupełniania się działań oraz spójności procedur w realizacji poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, zarówno „twardych” (infrastrukturalnych) jak również „miękkich” (społecznych). W zależności od charakteru i miejsca realizacji przedsięwzięcia, w proces wdrażania będą włączani również przedstawiciele interesariuszy.

Do obowiązków Referat Gospodarki Komunalnej i Inwestycji w zakresie wdrażania procesu rewitalizacji należeć będzie

- zapewnienia przepływu informacji między interesariuszami rewitalizacji (w tym partnerami projektów rewitalizacyjnych) a Wójtem, który będzie podejmował kluczowe decyzje dotyczące procesu rewitalizacji
- współpraca z innymi strukturami Urzędu Gminy w procesie pozyskiwania środków zewnętrznych oraz zapewnienia środków w budżecie gminy na tę część projektów rewitalizacyjnych, które realizowane będą bezpośrednio przez gminę,
- współpraca z innymi strukturami Urzędu Gminy odpowiedzialnymi za wdrażanie strategicznych programów rozwojowych, a w razie potrzeby stworzenie struktur organizacyjnych umożliwiających współpracę z zewnętrznymi partnerami programu rewitalizacji,
- podejmowanie inicjatyw mających na celu włączanie lokalnej społeczności w realizację Programu rewitalizacji i zwiększanie partycypacji społecznej w poszczególnych jego elementach,
- prowadzenie prac związanych z monitorowaniem postępów we wdrażaniu programu rewitalizacji bieżąca komunikacja z lokalną społecznością i poszczególnymi grupami interesariuszy oraz prowadzenie akcji promocyjnej nawiązującej do działań zmierzających do wyprowadzenia obszaru kryzysowego ze stanu, w jakim się on aktualnie znajduje

Projekty i przedsięwzięcia rewitalizacyjne realizujące zadania własne gminy będą wdrożone zgodnie z uchwaloną przez Radę Gminy Wieloletnią Prognozą Finansową oraz budżetami rocznymi, zapewniając

efektywną realizację zaplanowanych działań. W zakresie zarządzania środkami finansowymi niezbędnymi do wdrożenia projektów rewitalizacyjnych włączony zostanie Skarbnik Gminy Sanok.

Referat Gospodarki Komunalnej i Inwestycji w ramach wykonywanych zadań będzie ściśle współpracował z Zespołem Roboczym ds. Rewitalizacji, powołanym jako ciało doradcze Wojty Gminy Sanok w zakresie rewitalizacji. Głównymi zadaniami Zespołu Roboczego ds. Rewitalizacji będzie dzielenie się swoją wiedzą i doświadczeniem dotyczącym zagadnień społecznych, gospodarczych oraz infrastrukturalnych i technicznych, zgłaszanie uwag i propozycji zmian dotyczących rewitalizacji oraz udział w ocenie postępów wdrażania procesów rewitalizacyjnych w gminie.

Realizacja zaplanowanych działań rewitalizacyjnych będzie się odbywać przy wykorzystaniu dofinansowania projektów środkami unijnymi. Nakłada to obowiązek przestrzegania zasad i procedur wspólnotowych (szczególnie w zakresie realizacji projektów partnerskich).

Wdrażanie projektów rewitalizacyjnych nie będzie skuteczne bez współpracy, efektywnego współdziałania oraz wzajemnego uzupełniania się działań różnych podmiotów z sektorów społecznego, gospodarczego i publicznego. W związku z tym określenie zasad i sposobu współuczestnictwa interesariuszy jest kluczowym elementem osiągnięcia zgodności podejmowanych działań z potrzebami i oczekiwaniami społeczności lokalnej. Współpracy sektorów publicznego, społecznego i gospodarczego musi towarzyszyć poszanowanie zasad stanowiących podstawę wspólnych działań:

- respektowanie własnych potrzeb,
- przejrzystość podejmowanych działań,
- dążenie do osiągnięcia kompromisu,
- otwarty dialog z mieszkańcami

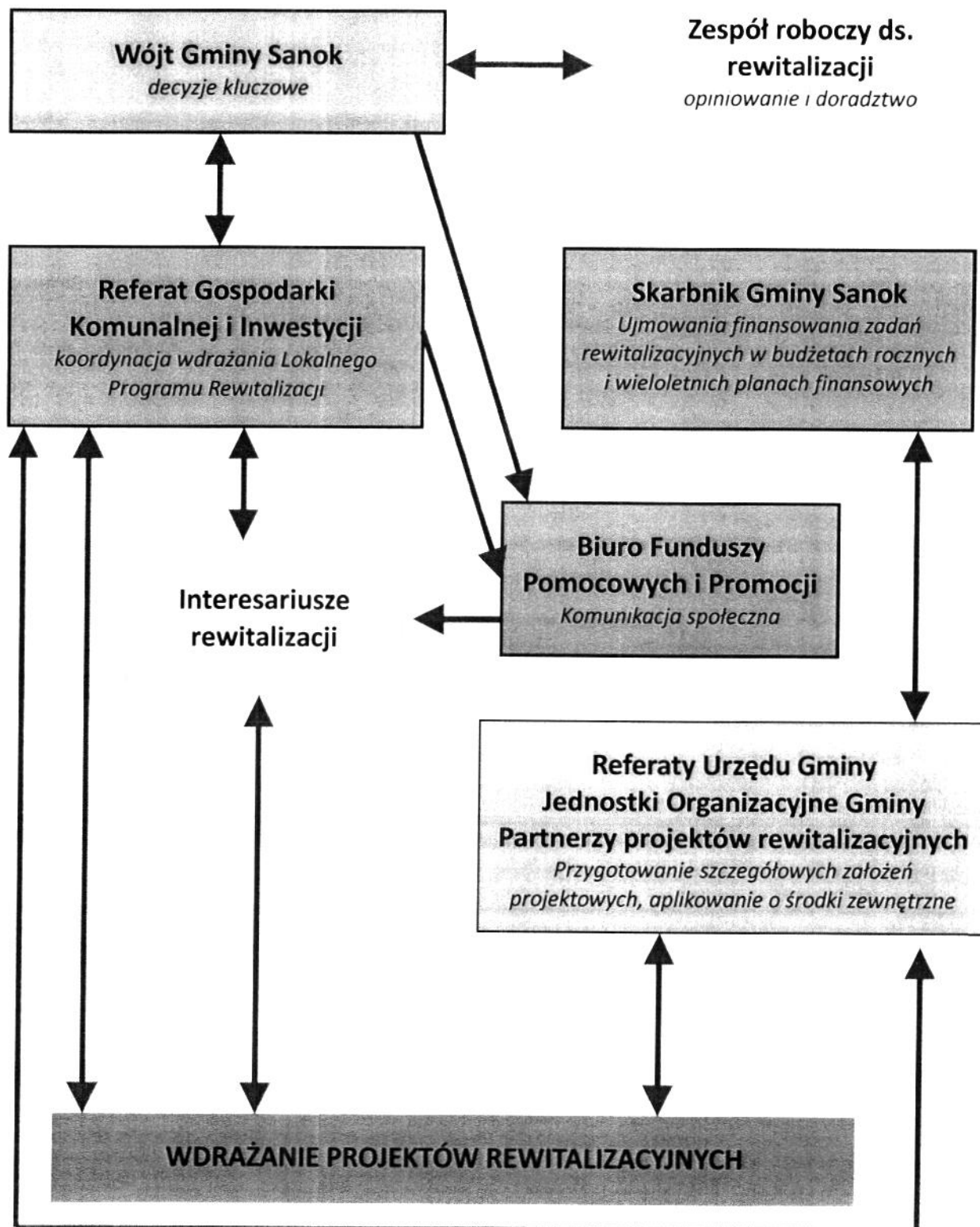
Niezwykle istotnym elementem wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Sanok na lata 2017-2023 jest promocja działań podejmowanych w celu wyprowadzenia obszaru kryzysowego ze stanu, w jakim się aktualnie znajduje.

Stały przepływ informacji między zespołem odpowiedzialnym za wdrażanie programu rewitalizacji, a lokalną społecznością nieść będzie za sobą cały szereg korzyści. Mieszkańcy nie tylko będą mieli większą świadomość działań podejmowanych przez władze lokalne, ale też będą mogli lepiej zrozumieć czemu te działania służą, jakie przynoszą korzyści, ile kosztują i skąd pochodzą środki na ich realizację. Pełniejsza wiedza w tym zakresie przyczyni się do lepszego zrozumienia toczących się w gminie Sanok przemian społeczno-przestrzennych i gospodarczych. W efekcie większe zrozumienie dla zachodzących procesów przełoży się na pełniejsze utożsamianie się mieszkańców z kierunkami i działaniami wynikającymi z programu rewitalizacji.

W celu efektywnego i skutecznego wdrożenia zapisów Programu Rewitalizacji ważne jest, aby umożliwić społeczności lokalnej udział w procesie ich tworzenia i realizacji, a tym samym zapewnić skuteczną metodę komunikacji społecznej, czyli przekazywania danych do otoczenia. Szeroka komunikacja stanowić będzie jeden z fundamentów powodzenia całego procesu rewitalizacji.

Podmiotem odpowiedzialnym za organizację oraz przeprowadzenie działań promocyjnych związanych z opracowaniem i wdrażaniem założeń Programu Rewitalizacji dla Gminy Sanok jest Biuro Funduszy Pomocowych i Promocji, którego zadaniem jest zapewnienie powszechnego dostępu do bieżących

informacji na temat prowadzonych przedsięwzięć, tj o zakresie i wymiarze pozyskanego dofinansowania zewnętrznego dla poszczególnych projektów oraz rezultatach działań na poziomie obszaru rewitalizacji oraz całej gminy



Osoby zaangażowane we wdrażanie procesów rewitalizacyjnych w ramach struktur organizacyjnych Urzędu Gminy posiadają wiedzę i doświadczenie niezbędne w tym zakresie, co gwarantują skuteczność podejmowanych działań rewitalizacyjnych

## 19 System monitorowania i oceny Lokalnego Programu Rewitalizacji

Dla odpowiedniego zarządzania programem rewitalizacji oraz weryfikacji skuteczności działań należy opracować system monitorowania i ewaluacji. System monitorowania ocenia postępy prowadzonych działań oraz skuteczność osiągnięcia celów programu rewitalizacji. W związku z tym przyjęty monitoring koncentrować się będzie na corocznej analizie wskaźników realizacji poszczególnych celów. Przykładowe wskaźniki monitoringu prezentuje poniższa tabela.

Tab. 31. Wskaźniki monitoringu

<b>Cel główny 1: Aktywna społeczność lokalna</b>		
Nazwa wskaźnika	Opis wskaźnika	Źródła pozyskiwania danych
Liczba osób biorących udział w społecznych projektach rewitalizacyjnych	Zwiększenie liczby uczestników projektów społecznych realizowanych na obszarze rewitalizacji	UG Sanok
Liczba nowych podmiotów gospodarczych rejestrowanych w obszarze rewitalizacji	Wzrost liczby podmiotów gospodarczych działających w obszarze rewitalizacji	CEIDG
Liczba nowych miejsc pracy w obszarze rewitalizacji	Spadek liczby bezrobotnych w obszarze rewitalizacji	PUP Sanok
<b>Cel główny 2: Przyjazna przestrzeń i infrastruktura</b>		
Nazwa wskaźnika	Opis wskaźnika	Źródła pozyskiwania danych
Liczba zmodernizowanych obiektów	Liczba obiektów, którym nadano nowe funkcje	UG Sanok
Powierzchnia zagospodarowanych przestrzeni publicznych	Przyrost przestrzeni publicznych w obszarze rewitalizacji	UG Sanok
Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów sportowych	Przyrost liczby obiektów sportowych w obszarze rewitalizacji	UG Sanok
Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów rekreacyjnych	Przyrost liczby obiektów rekreacyjnych w obszarze rewitalizacji	UG Sanok
<b>Cel główny 3: Lepsza jakość życia mieszkańców</b>		
Nazwa wskaźnika	Opis wskaźnika	Źródła pozyskiwania danych
Liczba zmodernizowanych obiektów	Liczba obiektów, którym nadano nowe funkcje społeczne Liczba obiektów infrastruktury społecznej o polepszonych parametrach	UG Sanok
Długość nowej sieci kanalizacyjnej	Przyrost sieci kanalizacyjnej w obszarze rewitalizacji	UG Sanok
Długość zmodernizowanych ciągów komunikacyjnych	Przyrost przebudowanych dróg i ciągów komunikacyjnych w obszarze rewitalizacji	UG Sanok

Monitorowanie polegać będzie na systematycznym pozyskiwaniu i analizowaniu danych dotyczących realizacji poszczególnych projektów realizowanych w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Sanok, lub też projektów z LPR powiązanych. Monitoringu podlegać też będzie

sposób komunikacji jednostki odpowiedzialnej za wdrażanie (Urząd Gminy Sanok) z lokalną społecznością, a w szczególności interesariuszami zamieszkałymi i prowadzącymi działalność gospodarczą i społeczną na terenach objętych Programem

Zastosowane będą dwie formy monitoringu

- Monitoring rzeczowy – polegać będzie na bieżącej inspekcji przeprowadzanych w danym czasie inwestycji, pozyskiwaniu informacji na temat postępów w ich realizacji, zapewnieniu zgodności z założeniami Programu Rewitalizacji
- Monitoring finansowy – umożliwi kontrolę finansowych aspektów inwestycji oraz zapewni trwałość osiągniętych rezultatów. Dodatkowym aspektem monitoringu finansowego będzie pomoc partnerom uczestniczącym w rewitalizacji w uzyskaniu informacji dotyczących możliwych źródeł finansowania zewnętrznego inwestycji

Instrumentem wspierającym monitoring jest ewaluacja, czyli ocena i pomiar efektywności realizowanych zadań inwestycyjnych i społecznych, osiąganych wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania, a przede wszystkim rzeczywistego wymiaru wpływu programu rewitalizacji na jakość i komfort życia mieszkańców terenu objętego programem. Aby ewaluacja mogła w pełni spełniać te kryteria musi być oparta o określone wskaźniki, których osiągnięcie będzie oznaczało spełnienie oczekiwań interesariuszy w stosunku do Lokalnego Programu Rewitalizacji. Wskaźniki te muszą odnosić się do problemów, które zostały zidentyfikowane i zaplanowane do rozwiązania poprzez wyznaczenie celów operacyjnych (szczegółowych)

Podstawowym dokumentem w procesie monitoringu i ewaluacji jest raport monitoringowy. Odpowiedzialnym za raportowanie czyni się wszystkie podmioty zaangażowane w realizację LPR. Podmiot sporządzający raport pozyskuje informacje dotyczące stopnia wykonywania programu od jednostek zaangażowanych/odpowiedzialnych za realizację projektów. Pozyskiwane dane będą dotyczyły m.in. realizacji harmonogramu, wskaźników, zidentyfikowanych nieprawidłowości na etapie realizacji, działań niezbędnych do realizacji, nakładów poniesionych na realizację. Raport stanowić będzie podstawę do podejmowania ewentualnych działań korygujących. Raport monitoringowy sporządzany będzie w okresach rocznych, w terminie do końca roku następującego po okresie będącym przedmiotem monitorowania. Zasadniczym okresem monitorowania jest rok kalendarzowy. Podmiot odpowiedzialny za sporządzenie raportu monitoringowego, przekazuje go do wskazanego przez Wójta koordynatora projektu do którego obowiązków będzie należało czuwanie nad prawidłowym, zgodnym z regulaminem i Wytocznymi procedurami realizacji projektu, kwalifikowalnością wydatków, sprawozdawczością oraz monitoringiem. Koordynator opracowuje raport zbiorczy z realizacji założeń LPR.

Zatwierdzenie raportu z realizacji założeń LPR następuje na sesji Rady Gminy

W przypadku wystąpienia potrzeby wprowadzenia modyfikacji w Lokalnym Programie Rewitalizacji Wójt może zwołać spotkanie ewaluacyjne z zaangażowanymi jednostkami UG, operatorami projektów, Zespołem ds. rewitalizacji, oraz wszystkimi zainteresowanymi interesariuszami. W ramach spotkania zostanie omówiona kwestia ewentualnych zgłaszanych korekt. W celu zapewnienia udziału wszystkich interesariuszy



na etapie wdrażania i oceny efektów programu, raporty będą sukcesywnie zamieszczane do publicznego wglądu na stronie internetowej Urzędu Gminy

Zarządzanie, monitoring i ewaluacja przy uwzględnieniu wzajemnych zależności oddziaływania powinny przyczynić się do osiągnięcia wszystkich celów założonych w programie rewitalizacji. W efekcie doprowadzić to powinno do postępu cywilizacyjnego i urzeczywistnienia zaprezentowanej wizji.

## **20 Lista załączników do Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Sanok na lata 2017-2023**

- mapa podobszaru Falejówka
- mapa podobszaru Jurowce
- mapa podobszaru Liszna
- mapa podobszaru Łodzina
- mapa podobszaru Markowce
- mapa podobszaru Mrzyglód
- mapa podobszaru Raczkowa
- mapa podobszaru Srogów Górny
- mapa podobszaru Stróże Wielkie
- mapa podobszaru Tyrawa Solna
- mapa podobszaru Wujskie
- mapa podobszaru Załuz

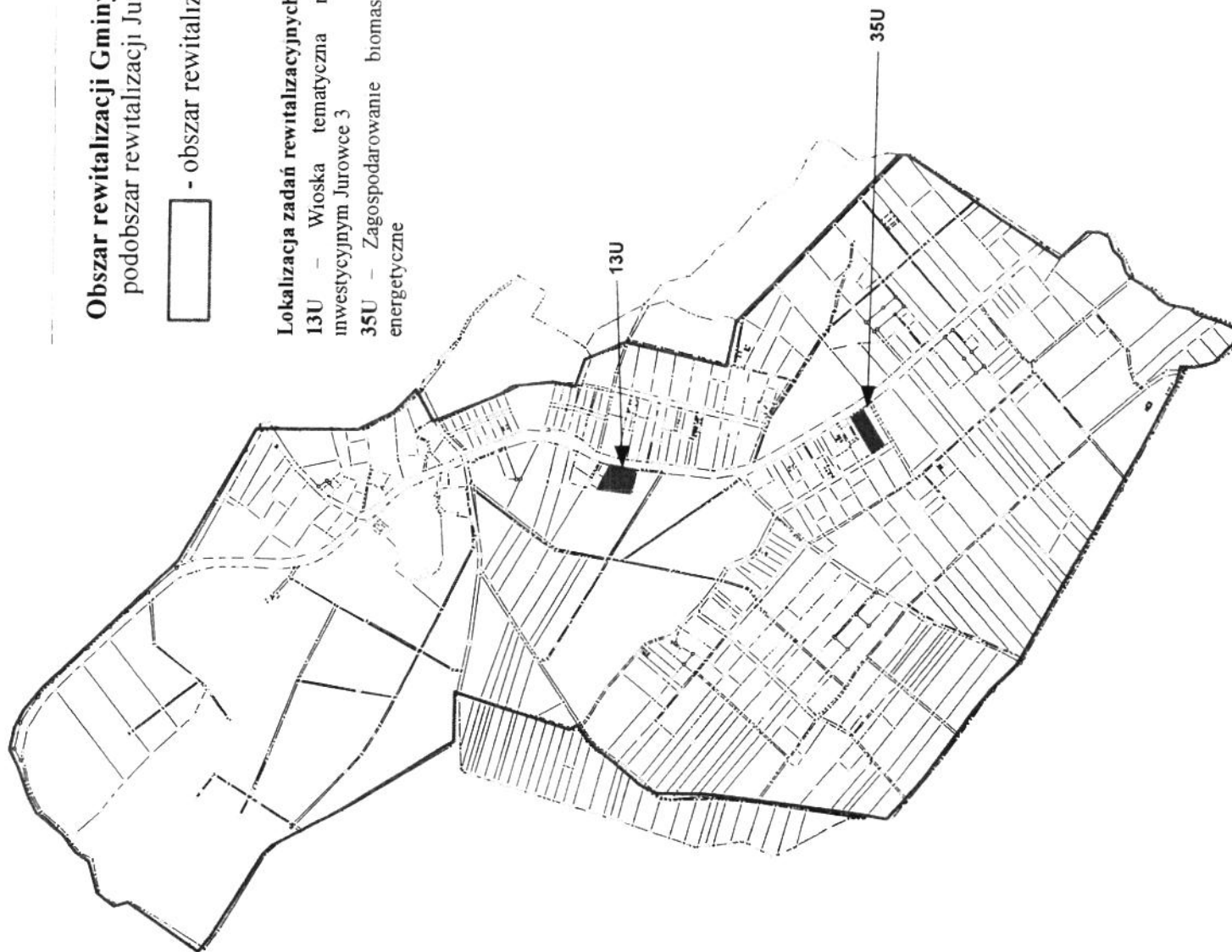
**Obszar rewitalizacji Gminy Sanok**  
podobszar rewitalizacji Jurowce

▭ - obszar rewitalizacji

**Lokalizacja zadań rewitalizacyjnych**

13U – Wioska tematyczna na terenie inwestycyjnym Jurowce 3

35U – Zagospodarowanie biomasy na cele energetyczne



# Obszar rewitalizacji Gminy Sanok podobszar rewitalizacji Liszna

 - obszar rewitalizacji

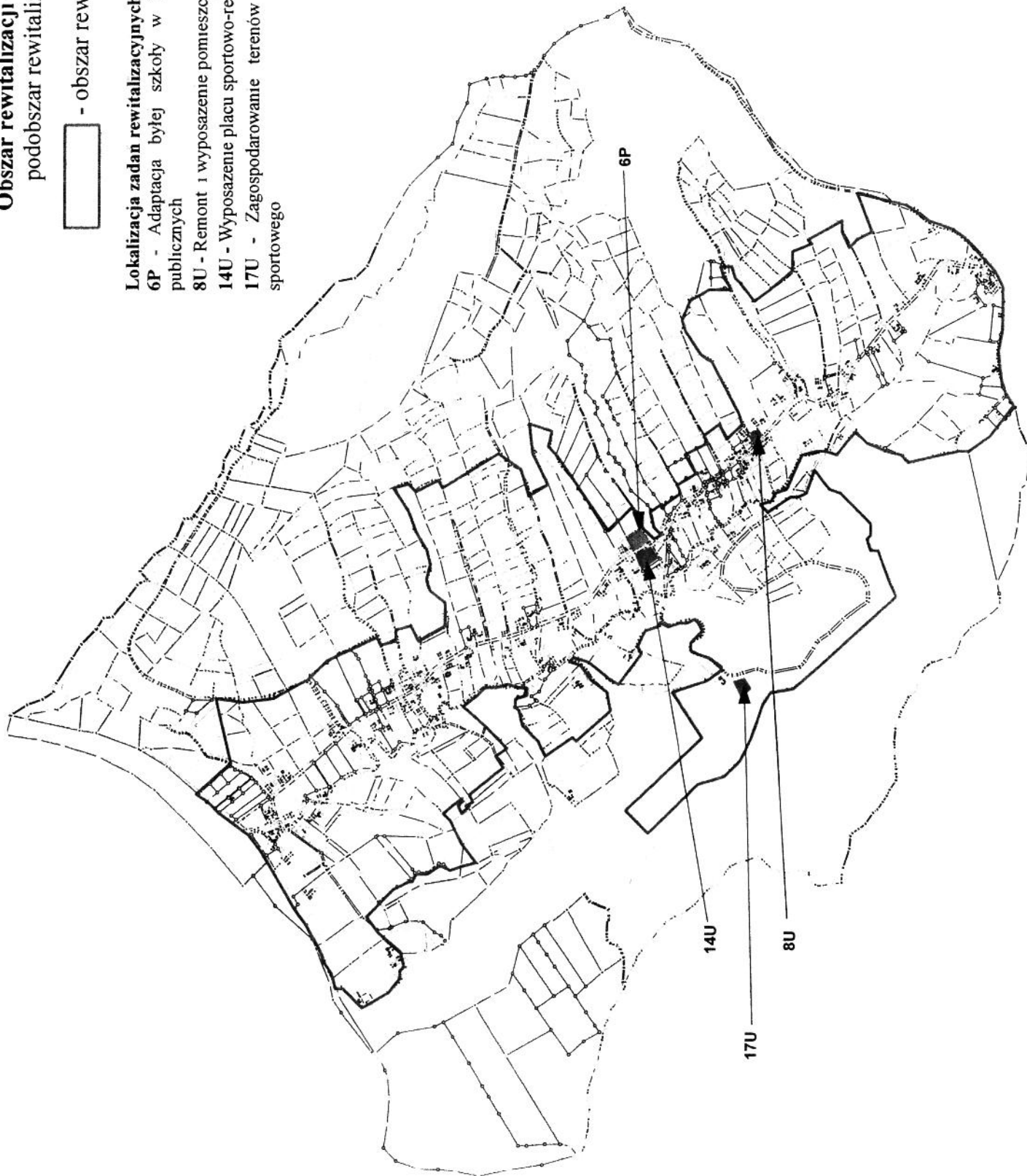
## Lokalizacja zadań rewitalizacyjnych:

6P - Adaptacja byłej szkoły w Lisznej na budynek usług publicznych

8U - Remont i wyposażenie pomieszczenia WDK Liszna

14U - Wyposażenie placu sportowo-rekreacyjnego

17U - Zagospodarowanie terenów zielonych wokół stadionu sportowego



**Obszar rewitalizacji Gminy Sanok**  
podobszar rewitalizacji Markowce

 - obszar rewitalizacji

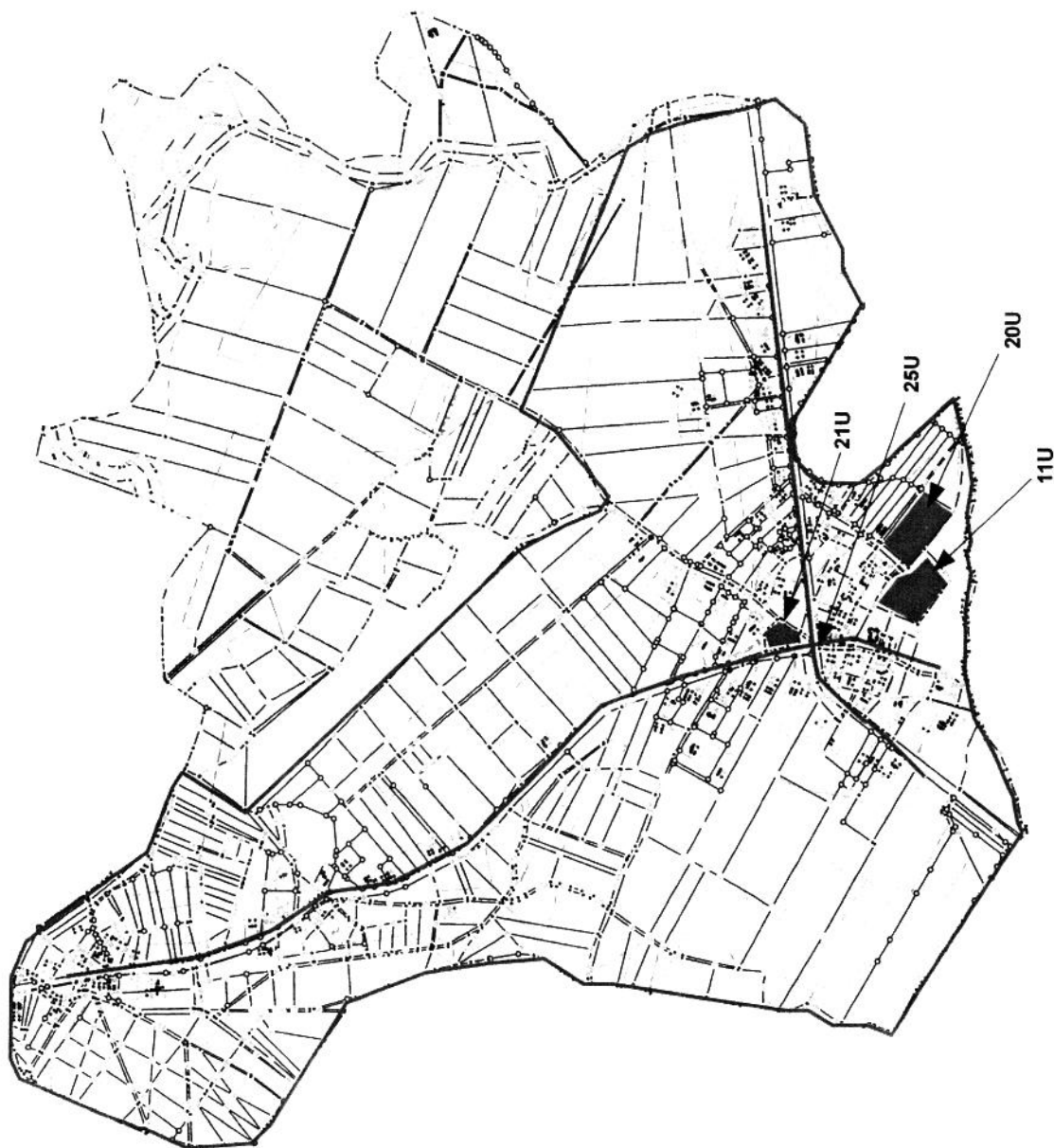
**Lokalizacja zadań rewitalizacyjnych.**

**11U** - Rewitalizacja zabytkowego parku w Markowcach

**20U** - Rozbudowa infrastruktury sportowej boiska piłkarskiego we wsi Markowce

**21U** - Rekreacyjne zagospodarowanie okolic stawu we wsi Markowce

**25U** - Wodociąg we wsi Markowce



## Obszar rewitalizacji Gminy Sanok podobszar rewitalizacji Mrzygłód



### Lokalizacja zadań rewitalizacyjnych:

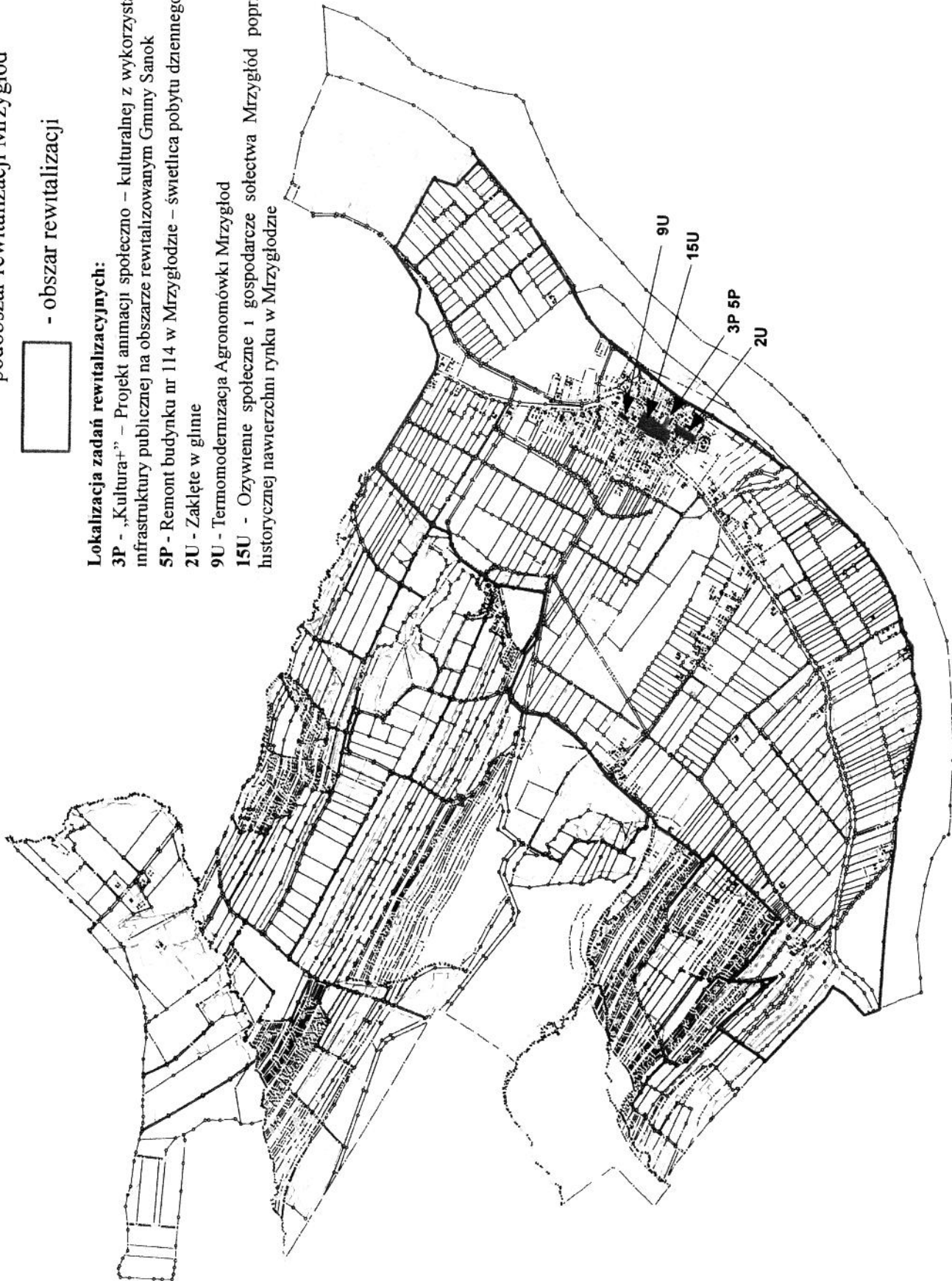
**3P** - „Kultura+” – Projekt animacji społeczno – kulturalnej z wykorzystaniem potencjału infrastruktury publicznej na obszarze rewitalizowanym Gminy Sanok

**5P** - Remont budynku nr 114 w Mrzygłodzie – świetlica pobytu dziennego osób starszych

**2U** - Zakłete w glinie

**9U** - Termomodernizacja Agromonówki Mrzygłód

**15U** - Ożywienie społeczne i gospodarcze sołectwa Mrzygłód poprzez odtworzenie historycznej nawierzchni rynku w Mrzygłodzie

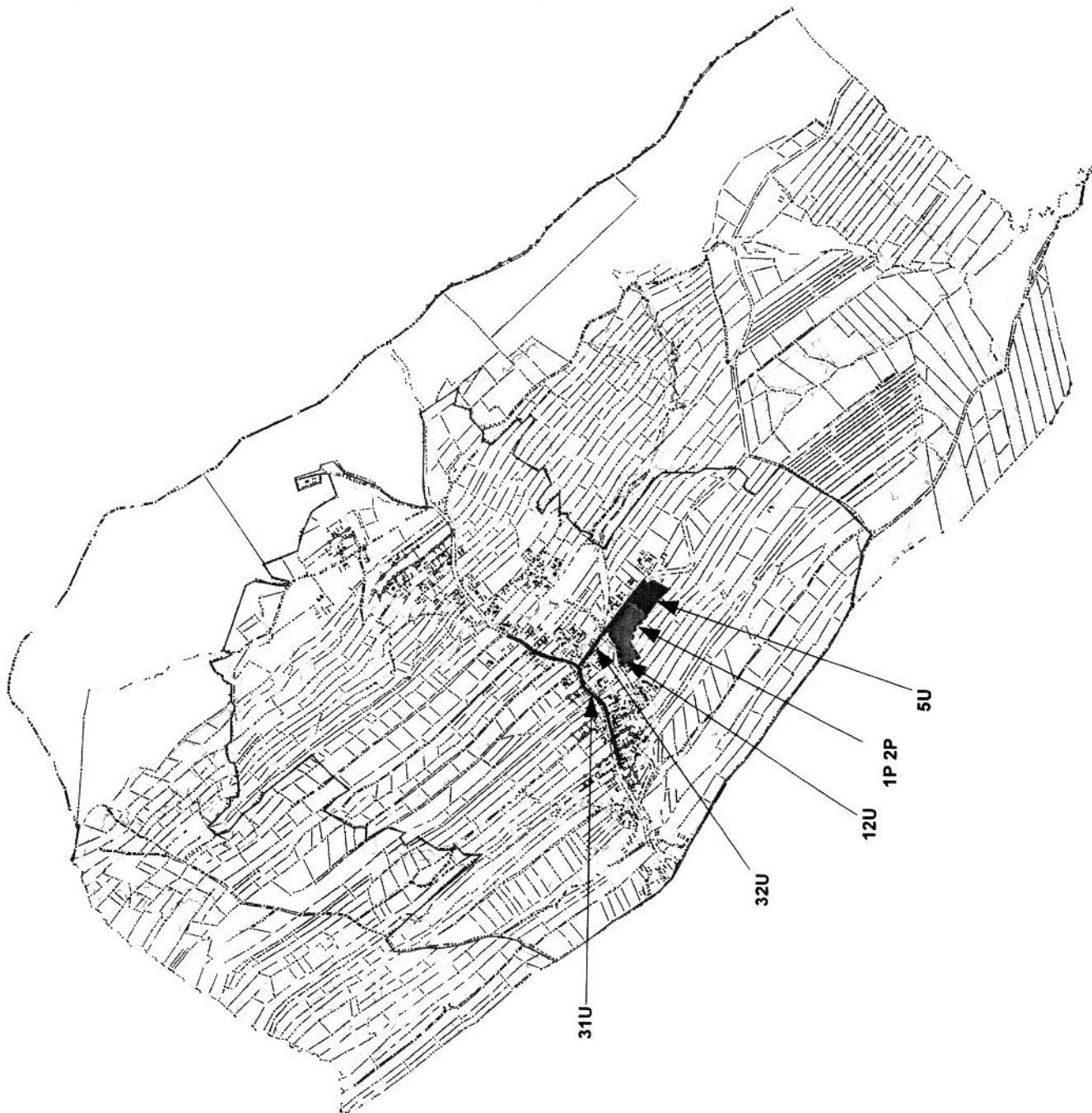


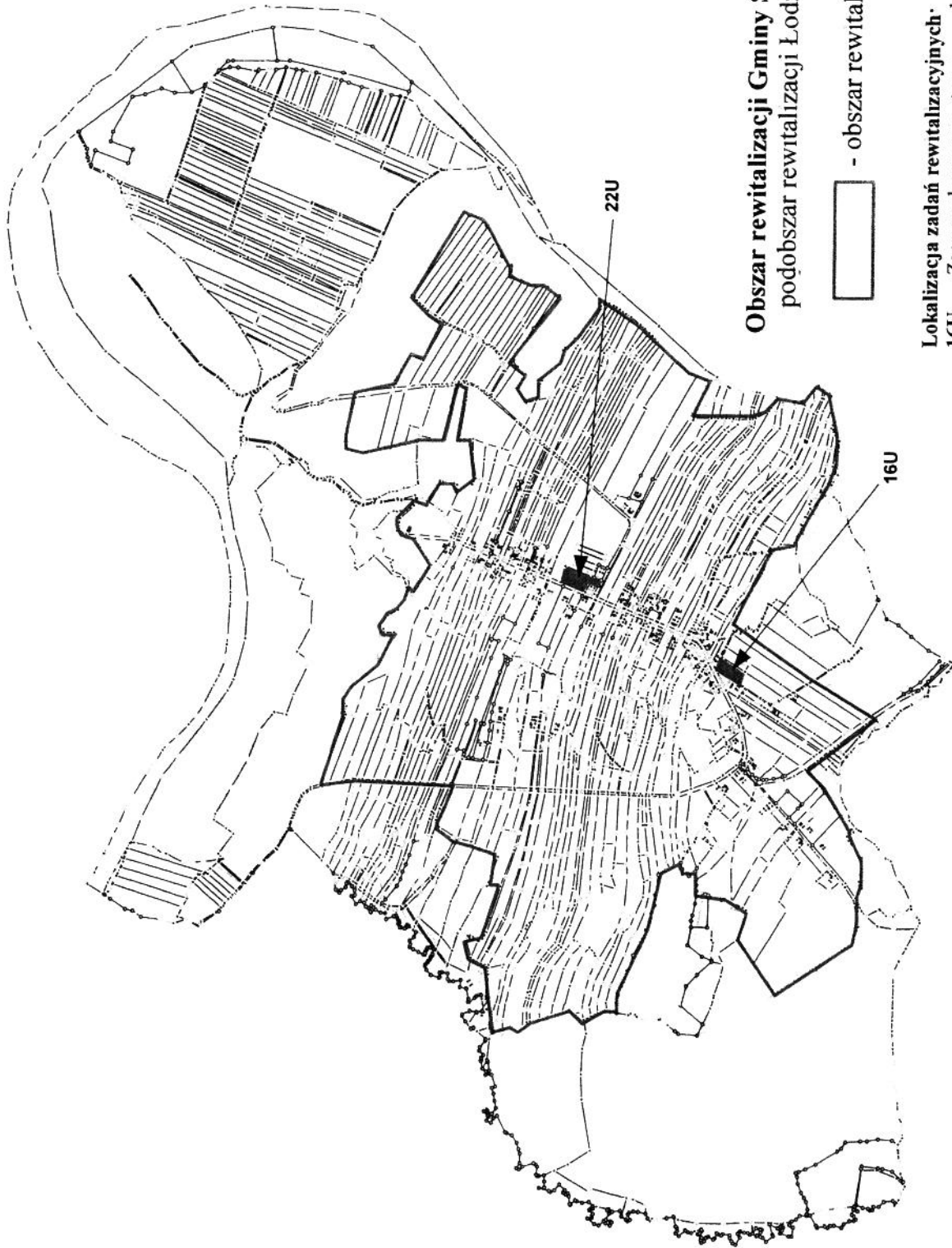
## Obszar rewitalizacji Gminy Sanok podobszar rewitalizacji Raczkowa

▭ - obszar rewitalizacji

### Lokalizacja zadań rewitalizacyjnych:

- 1P** - Zajęcia terapeutyczne dla domu pomocy społecznej dla osób niepełnosprawnych, samotnych oraz w podeszłym wieku w miejscowości Raczkowa w Gminie Sanok
- 2P** - Stworzenie Środowiskowego Domu Pomocy dla osób niepełnosprawnych, samotnych oraz w podeszłym wieku w miejscowości Raczkowa
- 5U** - Edukacja Przyrodniczo Łowiecka dzieci, młodzieży i osób dorosłych
- 12U** - Utworzenie miejsca rekreacji w Raczkowej
- 31U** - Budowa chodnika na odcinku 900 metrów przy drodze powiatowej nr 2046R
- 32U** - Budowa chodnika na odcinku 200 metrów przy drodze powiatowej nr 2218R Raczkowa – Mrzygłód



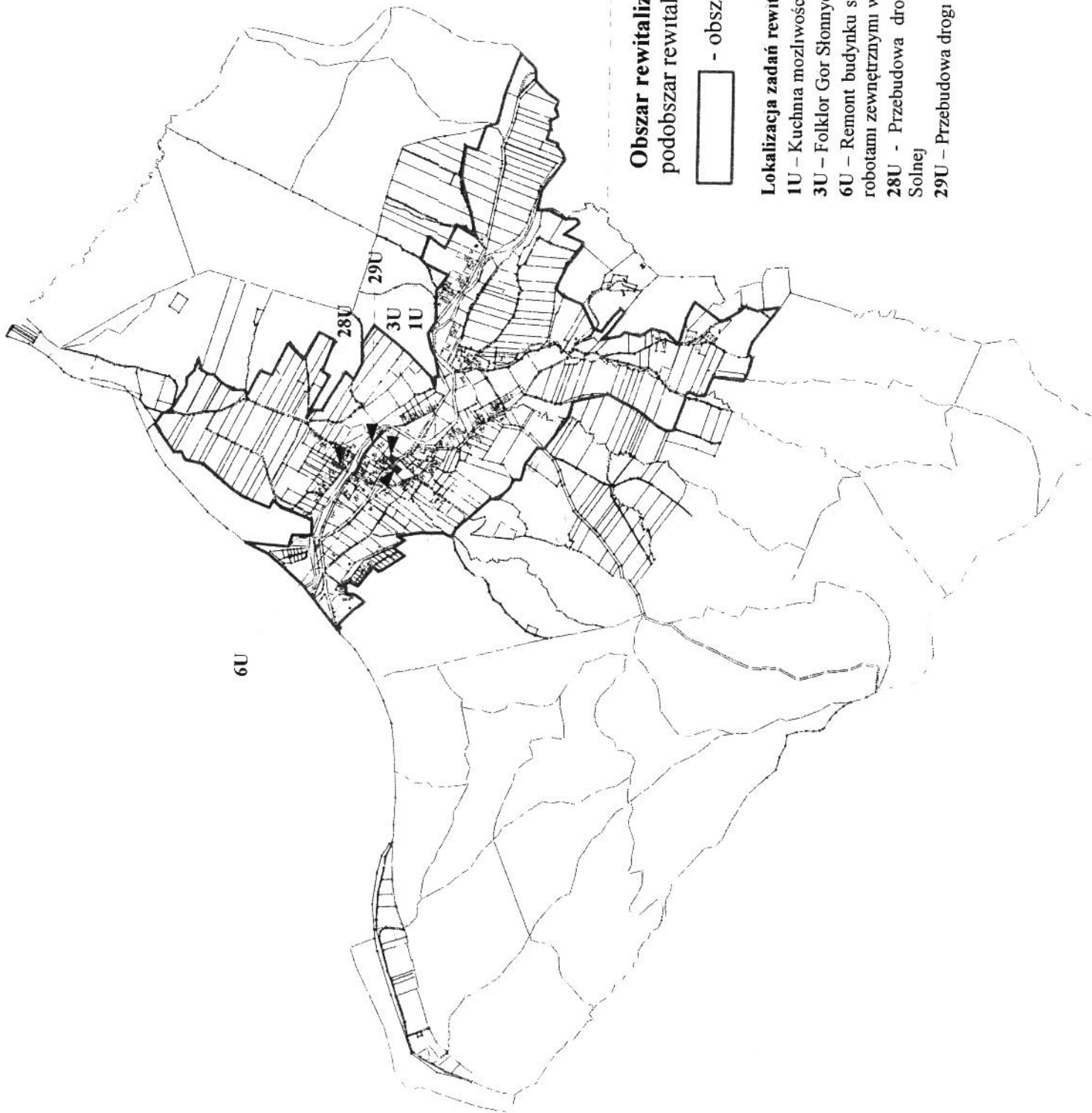


**Obszar rewitalizacji Gminy Sanok**  
podobszar rewitalizacji Łodzina

 - obszar rewitalizacji

- Lokalizacja zadań rewitalizacyjnych:**  
16U – Zagospodarowanie terenu wokół WDK  
Łodzina  
22U – Kompleks rekreacyjny w Łodzinie





**Obszar rewitalizacji Gminy Sanok**  
 podobszar rewitalizacji Tyrawa Solna



- obszar rewitalizacji

**Lokalizacja zadań rewitalizacyjnych:**

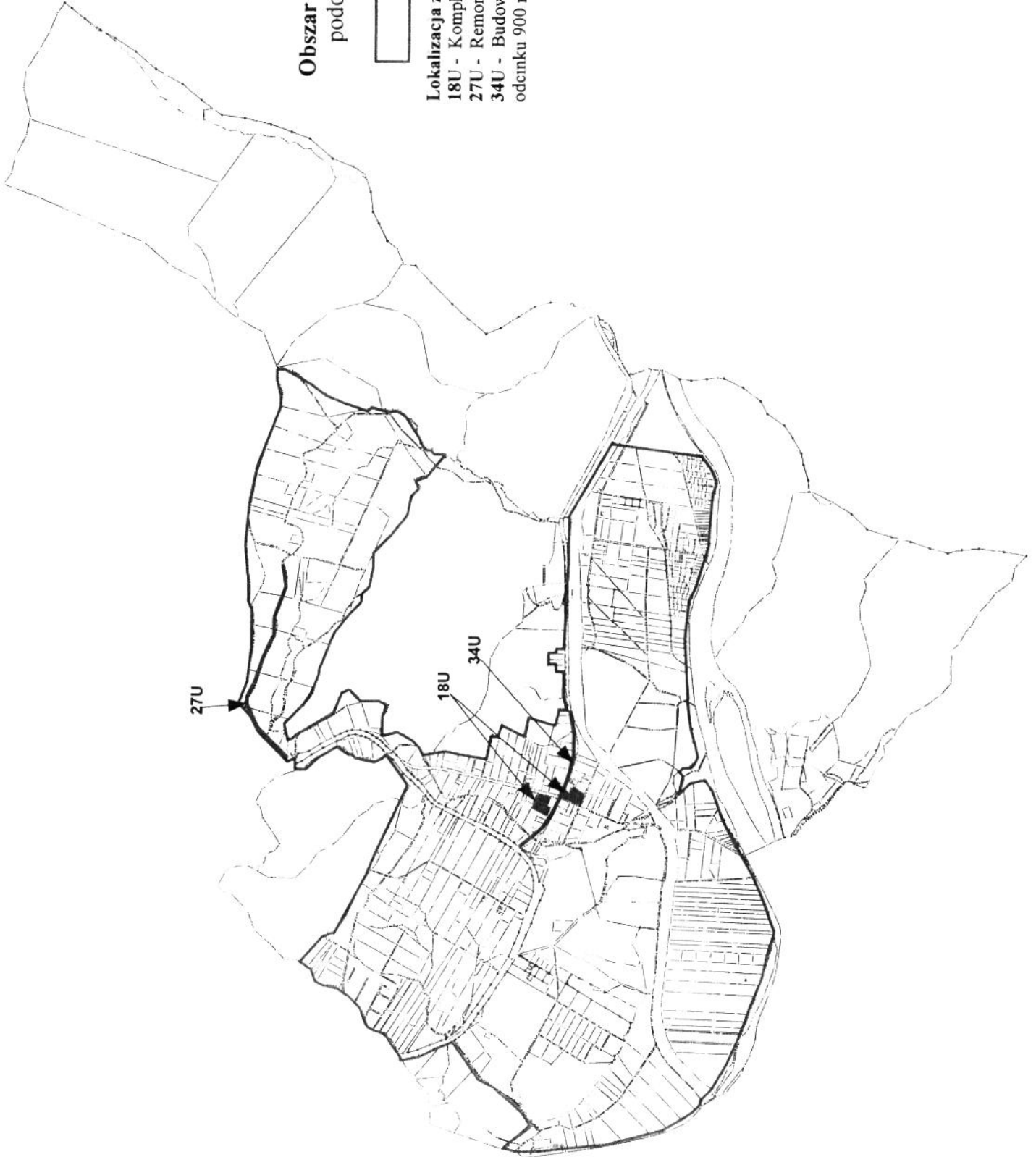
- 1U – Kuchnia moziwości
- 3U – Folklor Gor Słonnych
- 6U – Remont budynku szkolnego wraz z elewacją i robotami zewnętrznymi w Tyrawie Solnej
- 28U - Przebudowa drogi dojazdowej w Tyrawie Solnej
- 29U – Przebudowa drogi w Tyrawie Solnej

**Obszar rewitalizacji Gminy Sanok**  
podobszar rewitalizacji Załuż

□ - obszar rewitalizacji

**Lokalizacja zadań rewitalizacyjnych:**

- 18U - Kompleks rekreacyjno-sportowy z Załuzu
- 27U - Remont drogi "Dolinki"
- 34U - Budowa chodnika przy drodze powiatowej na odcinku 900 metrów



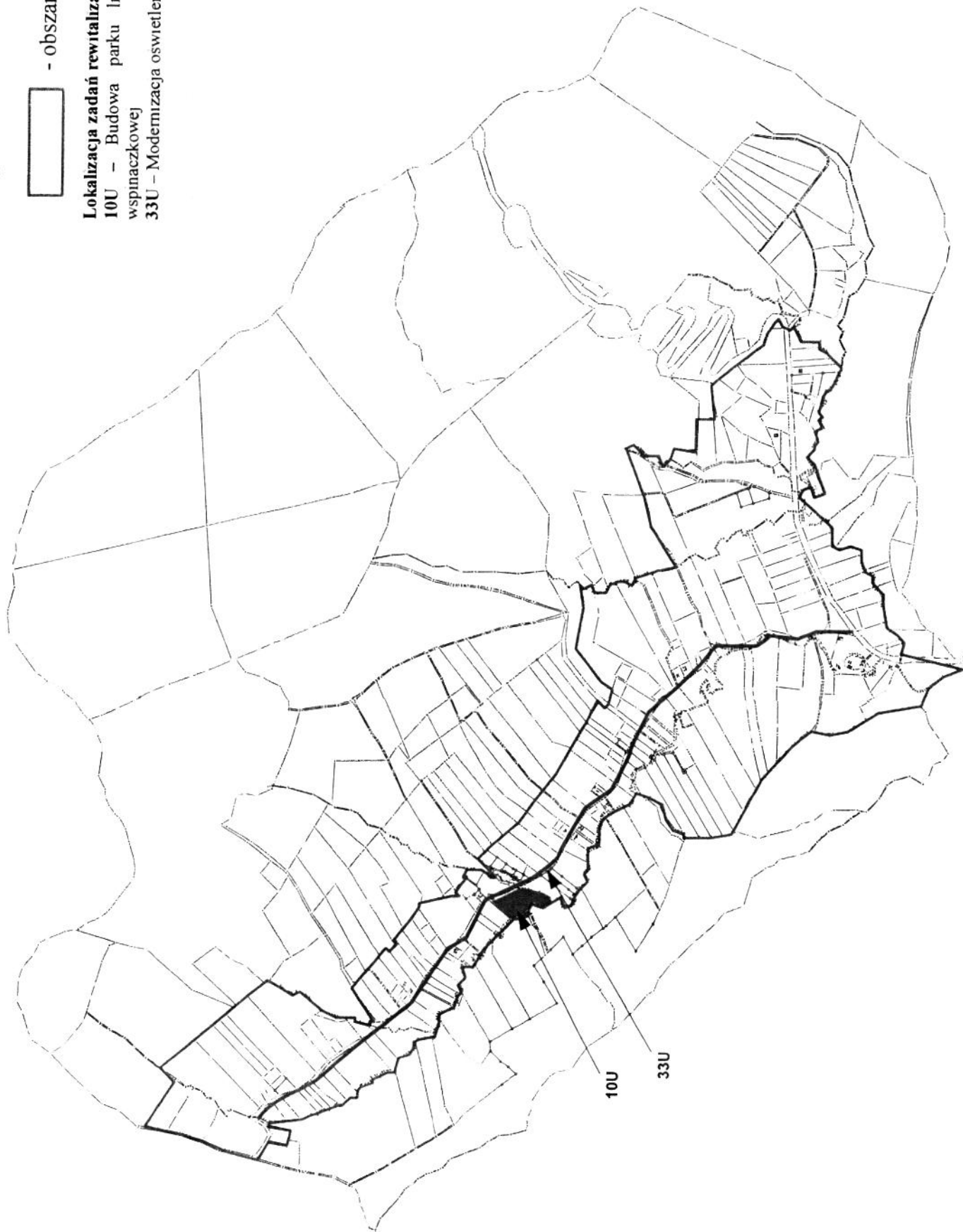
**Obszar rewitalizacji Gminy Sanok**  
podobszar rewitalizacji Wujskie

 - obszar rewitalizacji

**Lokalizacja zadań rewitalizacyjnych:**

**10U** - Budowa parku linowego oraz sciany  
wspinaczkowej

**33U** - Modernizacja oświetlenia ulicznego



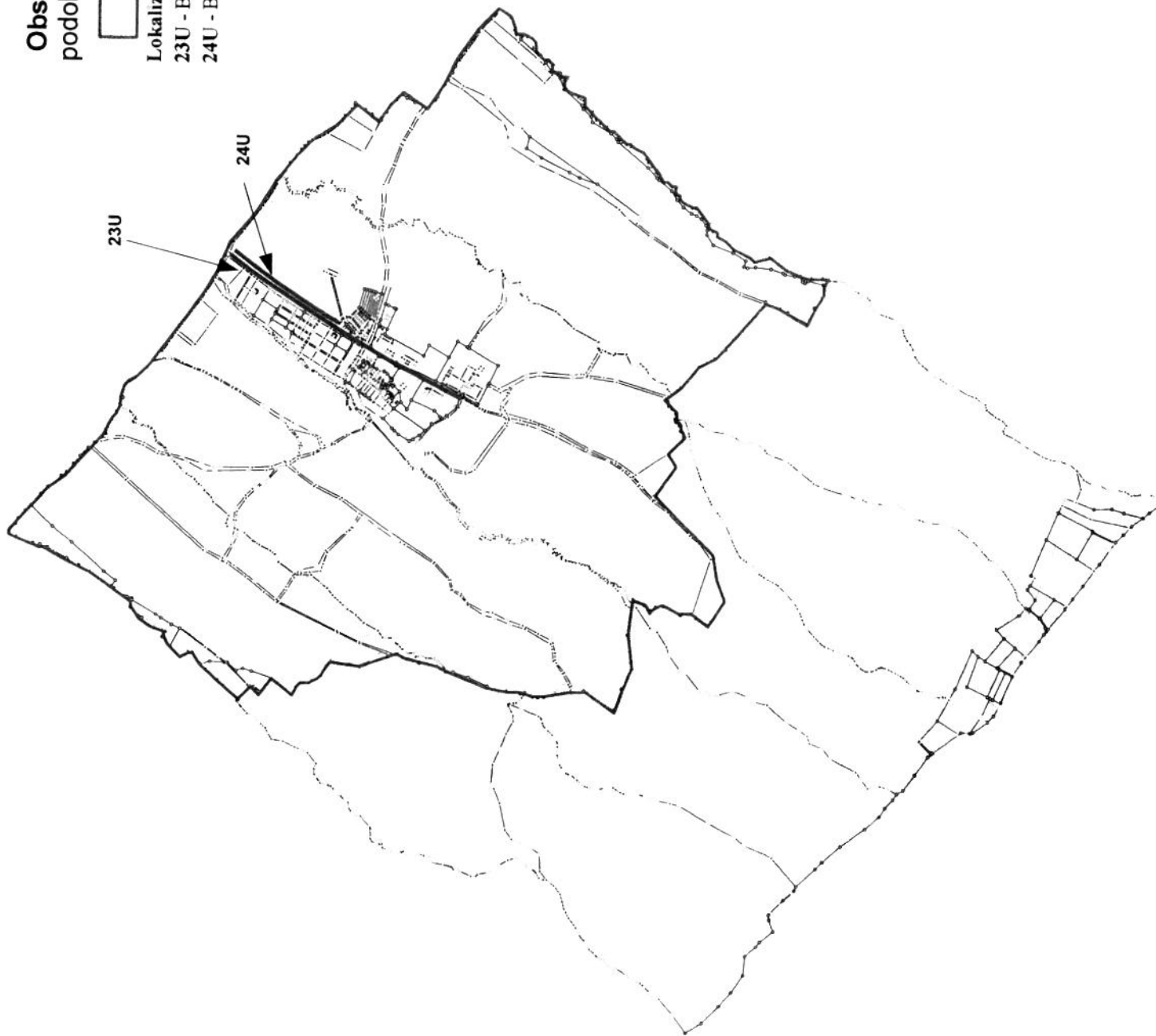
**Obszar rewitalizacji Gminy Sanok**  
podobszar rewitalizacji Stróże Wielkie

 - obszar rewitalizacji

Lokalizacja zadań rewitalizacyjnych:

23U - Budowa wodociągu w Stróżach Wielkich

24U - Budowa wodociągu w Stróżach Wielkich



## Obszar rewitalizacji Gminy Sanok podobszar rewitalizacji Srogów Górny

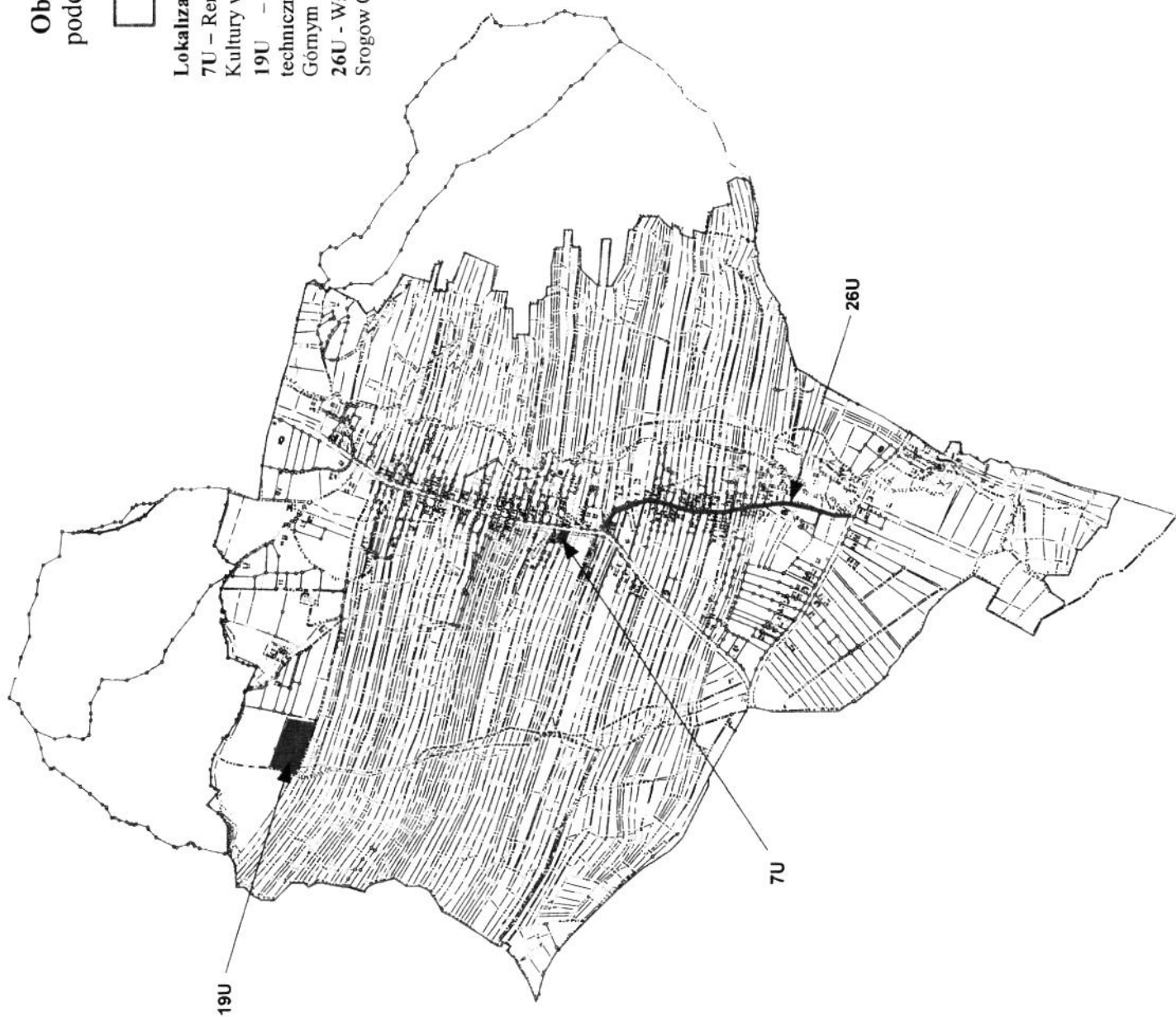
 - obszar rewitalizacji

### Lokalizacja zadań rewitalizacyjnych:

7U – Remont i modernizacja wnętrza Wiejskiego Domu Kultury w Srogowie Górnym

19U – Rozbudowa infrastruktury sportowej i technicznej na stadionie sportowym w Srogowie Górnym

26U – Wsparcie infrastruktury drogowej w miejscowości Srogów Górny na odcinku 800 metrow



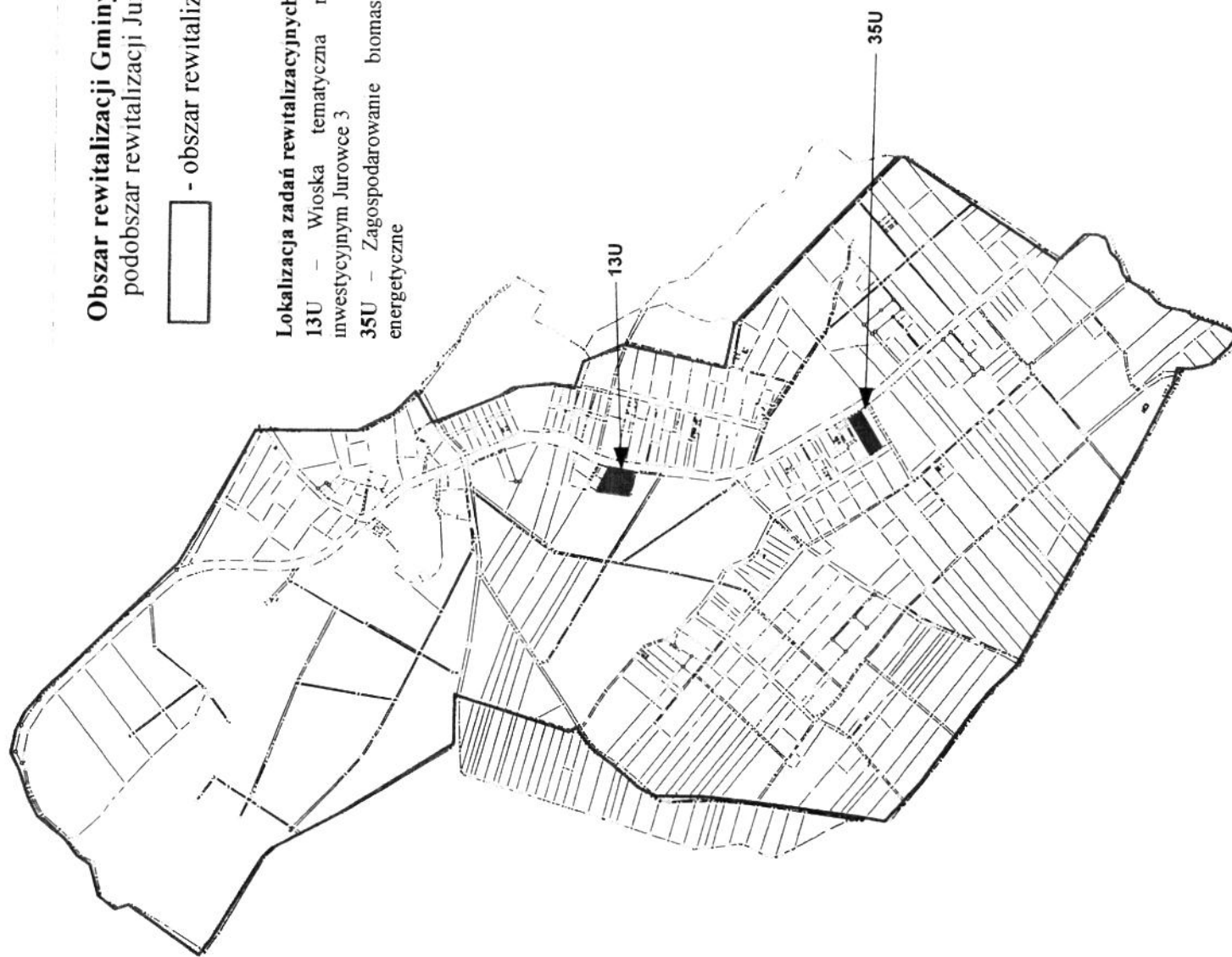
**Obszar rewitalizacji Gminy Sanok**  
podobszar rewitalizacji Jurowce

 - obszar rewitalizacji

**Lokalizacja zadań rewitalizacyjnych:**

13U – Wioska tematyczna na terenie inwestycyjnym Jurowce 3

35U – Zagospodarowanie biomasy na cele energetyczne

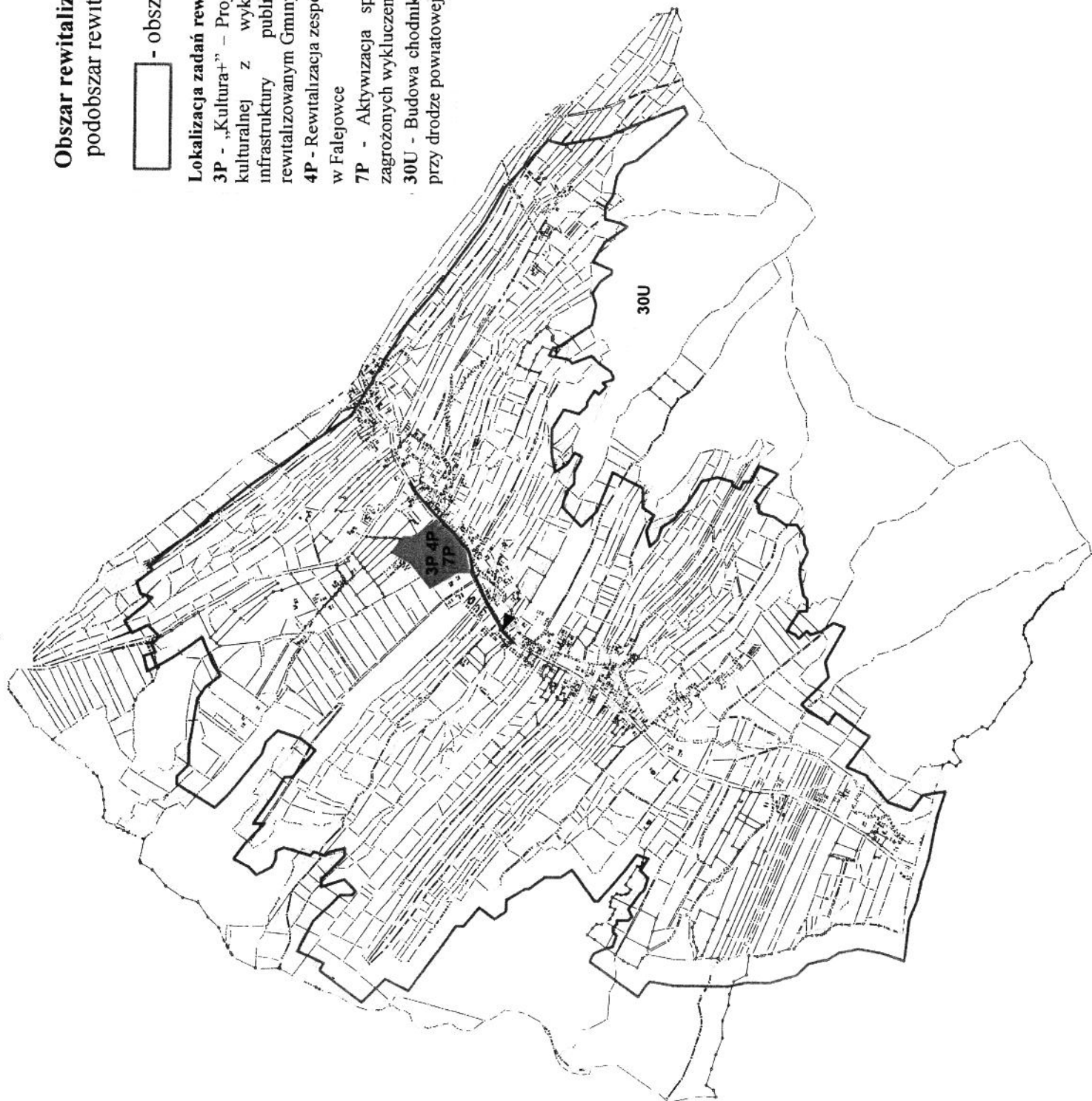


## Obszar rewitalizacji Gminy Sanok podobszar rewitalizacji Falejówka

 - obszar rewitalizacji

### Lokalizacja zadań rewitalizacyjnych.

- 3P - „Kultura+” – Projekt animacji społeczno – kulturalnej z wykorzystaniem potencjału infrastruktury publicznej na obszarze rewitalizowanym Gminy Sanok
- 4P - Rewitalizacja zespołu dworsko-parkowego w Falejowce
- 7P - Aktywizacja społeczno-zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
- 30U - Budowa chodnika o długości 600 metrów przy drodze powiatowej nr 2046R



PRZEWODNICZĄCY  
Rady Gminy Sanok  
*Fajduszyńska*